

תכנית ללימודים

חינוך לשוני
עברית - שפה, ספרות ותרבות
לבית הספר היסודי
הממלכתי והממלכתי-דתי

משרד החינוך התרבות והספורט
המציאות הпедagogית
תל האגף לתוכניות ולפיתוח תכניות לימודים

חינוך לשוני עברית - שפה, ספרות ותרבות

תכנית לימודים לבית הספר היסודי
הממלכתי והממלכתי-דתי

התכנית פותחה בוועדה שמנוהה על ידי מר משה אילן, מנהל האגף לתוכניות ולפיתוח תכניות לימודים (עד תשס"א).

חברי ועדת התכנית:

פרופ' שושנה בלום-קובלקה, ישבת ראש הוועדה, האוניברסיטה העברית בירושלים
רחל גרב, מרכזת הוועדה, מפקחת תחום חינוך לשוני, האגף לת"ל
בת-צין אהרון, חינוך לשוני, ממ"ד, האגף לת"ל
ד"ר עמנואל אלון, מכללת בית ברל
בללה ארצי, האגף לחינוך יסודי, משרד החינוך התרבות והספורט
נורית בן מנחם, מפקחת בHAM"D, משרד החינוך התרבות והספורט
ד"ר מيري ברוך, האוניברסיטה העברית בירושלים ומכללת לוינסקי לחינוך
עירית השכל-שחים, מ"מ מפקחת מרכזת על הוראת העברית (בתשס"ב), משרד החינוך התרבות והספורט
חנה ויסוקר, מפקחת, משרד החינוך התרבות והספורט
ד"ר אילנה זילר, מנהלת האגף לחינוך יסודי (עד תשס"א)
תרצה יהודה, מנהנת בבית הספר בית אל-בניים ומדrica לחינוך לשוני בHAM"D
ד"ר נילי לוי, מפקחת מרכזת על הוראת הספרות בחינוך הממלכתי, משרד החינוך התרבות והספורט
נעמי לימור, מט"ח
יהודית מרום, חינוך לשוני ומפקחת תחום תקשורת המוניים, האגף לת"ל
אנна סנדבק, מל"ל – מכללת בית ברל
לאה פטרון, מפקחת, משרד החינוך התרבות והספורט
ד"ר מיכל צלרמאיר, מכללת לוינסקי לחינוך
אסתר קולומבו, מפקחת מרכזת על הוראת הספרות, ממ"ד, משרד החינוך התרבות והספורט
ד"ר דורות רביב, אוניברסיטת תל אביב
שרה רויטר, מנהלת האגף לחינוך יסודי (מתשס"א)
חדרה רון, מפקחת בHAM"D, משרד החינוך התרבות והספורט
මאל שיניאק, מפקחת מרכזת על הוראת העברית, משרד החינוך התרבות והספורט
פרופ' יצחק שלזינגר, האוניברסיטה העברית בירושלים
ד"ר גיסי שרגיג, מכללת סמינר הקיבוצים

צוות הכתיבה:

פרופ' שושנה בלום-קובלקה, י"ר, האוניברסיטה העברית בירושלים
רחל גרב, מרכזת, מפקחת תחום חינוך לשוני, האגף לת"ל
יהודית מרום, חינוך לשוני ומפקחת תחום תקשורת המוניים, האגף לת"ל
בת-צין אהרון, חינוך לשוני, ממ"ד, האגף לת"ל

השתתפות בחיבור פרק ד – הישגים נדרשים:
חברות האגף לחינוך יסודי: אטי בוקשפן, נורית בן מנחם, מירה גלעד, דליה הלוי, דינה וולף,
איילה מסט, תמנה שחר, נדיה שריקי
חברות האגף לתוכניות ולפיתוח תכניות לימודים: רחל גרב, יהודית מרום, ד"ר פנינה שירב
ד"ר נילי לוי, מפקחת מרכזת על הוראת הספרות, משרד החינוך התרבות והספורט
මאל שיניאק, מפקחת מרכזת על הוראת העברית, משרד החינוך התרבות והספורט
עירית השכל-שחים, מ"מ מפקחת מרכזת על הוראת העברית (בתשס"ב), משרד החינוך התרבות והספורט
איילה זהבי, מדריכה, מחוז הצפון

חברי הוועדה שסייעו בכתיבת:

ד"ר עמנואל אלון
נעמי לימור
אנה סנדבנק
ד"ר דורית רביד
ד"ר גיסי שrieg

"יעוץ מדעי:

ד"ר רינה בן-שחר, אוניברסיטת חיפה ומכללת אורנים
פרופ' רפאל ניר, האוניברסיטה העברית בירושלים
ד"ר נורית פلد-אלחנן, האוניברסיטה העברית בירושלים והמכללה לחינוך ע"ש דוד ילין
ד"ר ישראל רוזנסון, מכללת אפרטה ומכללת הרצוג

קרוואו והעירו:

דורות באילן, מפקחת מרכזית על הוראת תקשורת וקולנוע
תמר שלילה, מפקחת מרכזית על הוראת המקרא (עד תשס"ג)
רותי בורשטיין, המכללה לחינוך ע"ש דוד ילין
אתי ברונר, מדריכה, מחוץ ירושלים והמכללה לחינוך ע"ש דוד ילין
אתי אורלובסקי, מדריכה, מחוץ מרכז
נורית שאא, מורה ומדריכה, מנה"י

חברים באגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים: נאוה סגן – מנהלת האגף, משה אילן – מנהל האגף עד תשס"א, צופיה יועד – סגנית מנהלת האגף, מינה הוכברג, סימה חרוב, ארנוונה פיקס,
נירה פרדקין, שירות רביד, ד"ר יהושע רוזנברג, ד"ר פנינה שירב

חברות באגף לחינוך יסודי: אלה אחוי-מרמים, ATI בוקשפון, דינה וולף, דליה הלוי, אילנה מסט,
תמונה שחר, נדיה שריקי

קרוואו, העירו ואיישרו:

חברי ועדת המקצוע להוראת הלשון בראשותה של פרופ' אורה שורצולד
חברי ועדת המקצוע להוראת הספרות בראשותה של פרופ' זיוה בן-פורת

עריכה לשונית: ליורה הרציג, דרורה ועדיה

עיצוב עטיפה: גدعון קיד

ביצוע גרפי וЛОוחות: ארט פלוס, ירושלים

תודתנו לכל המורים והמדריכים ברחבי הארץ שהיו שותפים לתהליך כתיבת התכנית.

תוכן העניינים

פתח דבר / 6

א. החינוך הלשוני בבית הספר היסודי / 9

הנחות היסוד של התכנית / 9

הנחות על אופי השפה / 9

הנחות על החתפות הלשונית של ילדים / 10

הנחות על החינוך הלשוני בבית הספר / 10

מטרות החינוך הלשוני / 11

ב. סביבה לימודית מיטבית לטיפוח החינוך הלשוני / 12

עקרונות להפעלת סביבה לימודית מיטבית / 13

תקנון המורים / 14

אחריות התלמידים / 14

תחומי הפעולות של החינוך הלשוני בבית הספר / 15

ג. רכיבי החינוך הלשוני / 16

• **עולםות שיח, סוגות ותת-סוגות / 18**

העיסוק בטקסטים מעולם השיח העיוני, מעולם השיח של התקשורת הבין-אישית ומערכות השיח של תקשורת המ大众 / 22

■ טקסטים למטרות מידע, תיאור והסביר / 24

■ טקסטים למטרות טיעון ושכנוע / 35

■ טקסטים למטרות הפעלה / 43

■ טקסטים למטרות סיפור / 48

העיסוק בטקסטים מעולם השיח של הספרות ומערכות השיח של המקורות היהודיים / 56

■ טקסטים ספרותיים / 56

■ טקסטים מן המקורות היהודיים / 61

הטקסט הדיגיטלי / 66

• **ידע לשוני: לשון ושיח / 68**

שימוש בלשון, מודעות לשונייה וידע-על לשוני / 68

נושאים ומונחים מתחום הלשון / 69

נושאים ומונחים מתחום השיח / 73

• **קריאה, כתיבה, האזנה ודיבור / 74**

ד. הישגים נדרשים בחינוך הלשוני / 81

ה. תוכנית הלימודים ותוכנון הלימודים הבית ספרי / 96

ו. דוגמאות ליישום התכנית / 100

ז.ביבליוגרפיה מומלצת / 105

במהלך מאה השנים האחרונות הצליחו דוברי העברית להחיות ולהפוך אותה לשפה נושמת ומתפתחת כמו כל שפות הדיבור הפעילות בעולם. העברית הישראלית בנואה על מאגר תרבותי היסטיורי רחב של העברית הכתובה לדורותיה, במהלך אלפיים שנים ויותר. העברית הישראלית היא שפה עשירה וجمישה, המעמידה מגוון רחב של אמצעים לשוניים. מוגן זה משמש את הדוברים כדי לבחון בין שפה דבורה לכתובה, בין שפה פורמלית לבטוי פורמלית, בין מטרות תקשורתיות שונות ועוד. החינוך הלשוני בעברית נועדחזק את תפקידה של העברית כמכנה תרבותי משותף ונוק טיפוח התשתיות הלשונית-תרבותית של הלומדים ופיתוח רגשות לשוני-חברתית.

החינוך הלשוני הוא אחד התחומיים שזכה לתשומת לב רבה במיוחד במחקר ובעשיה החינוכיים בשנים האחרונות. תכנית הלימודים החדשה מתבססת על המחקר, על העשייה ועל תכניות הלימודים הקודמות בתחום.

אחת המשימות שעמדו בפני הכותבים הייתה התאמת התכנית לנמענים שונים: מורים מומחים בתחום, מורים חדשים, מפקחים, מנהלים ומדריכים שבקשים לתקן או להכניס שינויים בתחום זה בבתי הספר. לחلكם תהיה התכנית אישור לדרכם פעולה, לאחרים היא תהיה חידוש המצריך תיווך ואתגר להתקדנות.

תכנית הלימודים לבית הספר היסודי חינוך לשוני: עברית – שפה, ספרות ותרבות מתיחסת לשפה כאמצעי תקשורת בהקשר החברתי-תרבותי שבו חיים ופעלים דוברייה. התכנית היא ציר מרכזי של העשייה בבית הספר היות וכושרי ההבנה וההבעה הלשוניים משמשים את הלומדים בכל תחומי הדעת הנלמדים. התכנית מיועדת לטפח דוברים, קוראים וכותבים פעילים וביקורתיים, שיגדו להיות אזרחים המודעים לכוחה של המילה ובני אדם הרואים בשפה אמצעי ביומיומי לזהות אישית יהודית.

התכנית מציגה את הנחות היסוד של תחום החינוך הלשוני ואת המטרות הנגזרות ממנהן אלה. התכנית מתארת את הסביבה המיטבית למימוש המטרות תוך התייחסות לתקפideal המורים ולאחריות התלמידים בתחום ההוראה והלמידה.

בתכנית מגוון טקסטים שתלמידים פוגשים בבית הספר היסודי ואת פריטי הידע הלשוני הנחוצים לעיסוק בטקסטים הללו בסיטואציות של האזנה ודבר, קריאה וכתיבה בשפה הכתובה והדיבור.

מטרה תפיסה תרבותית של השפה, הוקצה מקום מיוחד לצירות ספרות ולteksteim מהמקורות היהודיים, המהווים חלק בלתי נפרד מהחינוך הלשוני.

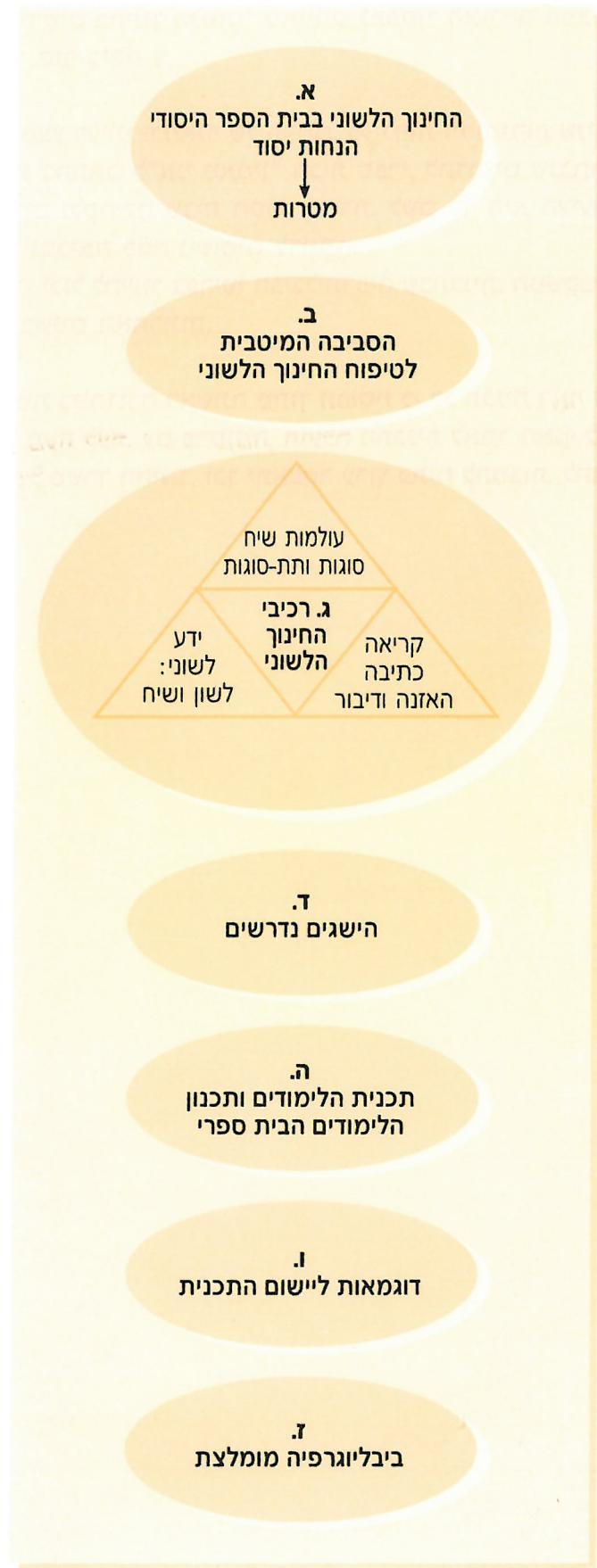
בתכנית פרק המציג את ההישגים הנדרשים בחינוך הלשוני. הישגים אלה קובעים מה שתלמיד ידע וייה מסוגל לעשות בתחום השפה בעקבות התרנסות והלימוד בשלבים השונים של בית הספר היסודי, וכל תכונן לימודים בית ספרי ייעשה בזיקה אליהם. התכנית יכולה אינה עוסקת בראשית הקריאה ובעקרונות המנחים את רכישתה, אלא בתפקיד האוריינתי הכלול, בכתב ובעל פה, במשך כל שנות הלימוד בבית הספר היסודי.

הפרק "הישגים נדרשים בחינוך הלשוני" מתייחס לתפקיד האוריינית המצופה מהתלמידים מסוף כיתה ב' עד סוף כיתה ו'.

התכנית נכתבה כמצע ריעוני וכמاجر של תכנים, פעילותות ומימוניות שנייתן לבנות ממנה תוכנית בית ספרית בהתאם ל"אניאמין" הבית ספרי, להדגשים שנבחרו, לאוכלוסייה המוראים והתלמידים ולקהל שביבת הספר משרת. לשם כך היא מציעה גם עקרונות לתכנון בית ספרי ומביאה כמה יישומים לדוגמה.
התכנית הבית ספרי יכול להיעזר בפרייתי הביבליוגרפיה שבתוכנית, המשקפים את המחקר והעשיה בתחום בשנים האחרונות.

תכנית זו מתפרסמת במחודשה ראשונה מטעם תפיסה כי כל תוכנית ראוי שתהיה קשובה לצרכים ותתעדכן מעת לעת. עם פרסוםה, תועלה התוכנית לאתר האג' לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים של משרד החינוך, וכך יתאפשר עroz פתוות לתגובה, להבhorות ולשילוב דוגמאות*.

* כתובות האתר: http://www.education.gov.il/tochniyot_limudim

מבנה התוכנית

A. החינוך הלשוני בבית הספר היסודי

اللسان העברי, ספרותה ותרבותה עומדות במקדח החינוך הלשוני בבית הספר היסודי היהודי במדינת ישראל. השתלבותם של כל תלמיד ותלמידה לימודיים, בחברה ותרבותן זוכה להת�性 באמצעות שיליטם בשפה.

השפה היא מרכיב חשוב ביותר בהtagשות הזהות התרבותית-הלאומית של התלמידים. זהות זו ניזונה ממורשתה של העברית על כל רבדיה ומחשראיה החברתיים-תרבותיים. בחינוך הממלכתי-דתי, הלשון העברית היא בעלת ערך מיוחד מהוותה לשון כתבי הקודש ולשון התפילה.

טיפוח הלשון העברית יעשה מתוך כבוד המיציאות הרב-לשונית והרב-תרבותית של החברה הישראלית ותוך הדגשת חשיבותה של העברית התקנית בהבעה הפורמלית.

הנחות היסוד של התוכנית

הנחות על אופי השפה

- המושג "שפה" הוא רחב יריעה והוא מתיחס לערווצים שונים (שפה מדוברה, שפה כתובה ושפה סימנית), לסוגנותו שיח שונים בדרגות שונות של פורמליות ולסוגות (ז'אנרים) שונות.
- הלשון היא תופעה מורכבת, בעלת היבטים חברתיים, רגשיים, תרבותיים, קוגניטיביים ותקשורתיים.
- הידע הלשוני כולל ידע דקדוקי ומילוני וכן ידע על דרכי השימוש בלשון בהקשר חברתי-תרבותי. ידע זה מאפשר שימוש הולם וקביל בלשון, אף שהדברים עצם לא תמיד מודיעים לכללים שביסודהו.
- המשמעויות של הרכיבים הלשוניים בכל הרמות (חחל בהגה, באוט ובמילה ועד רמת המשפט והטקסט) מוקנות פעמים רבות מן הקשרים הטקסטואליים. רכיב לשוני נטול הקשר מתרפרש לא פעם בכמה וכמה אופנים.
- הקשרות הלשונית כוללות כשרונות אינטראקטואלית המאפשרת קשרים קשים עם טקסטים של התרבות וביניהם.
- הדיבור, הקריאה והכתיבה מתייחדים בתפקידים עצמאיים ועם זאת מפרים זה את זה.

הנחות על ההתפתחות הלשונית של ילדים

- רכישת שפת אם מתבססת על כשרויות מולדת ומ坦ממת ביחסי גומלין עם הסביבה.
- הילדים מגאים לבית הספר כשהם מצויים בידע לשוני רב ומוגון, בעיקר בשפה הדיבורית, אבל גם בשפה הכתובה. ידע זה מתבטא בהבנה ובהפקה של צירופים ושל משמעותיות מוסכמות וכן בהפקה של צירופים ומשמעותיות הייחודיים לילדים.
- רכישת הלשון נעשית הן בסיטואציות של הוראה ולמידה מכוננות וمفירות והן בהזדמנויות לא מכוננות, הן בבית הספר והן מחוץ לו.
- תחילתי רכישת השפה הדיבורית והכתבית ושלולן מתTLSים מן הגיל הרך, דרכן גונדים ועד בית הספר היסודי ומעבר לזאת, מפני שהשפה והנורמות שלה משתנות דרכן קבוע ובדומה לכך הקשרים שהשפה מופעלת בהם.
- הלשון הכתובה אינה נרכשת מלאה, באופן נסיבתי, אלא מצריכה לימוד מפורש ומכוון בבית הספר.
- התשתיית הלשונית, ובעיקר הידע על הלשון שנרכשו בשפת האם – גם אם אינה עברית – משמשים גם לרכיבת ידע לשוני בשפה נוספת.
- קיימת שוניות רבה ברמת הקשריות הלשונית של ילדים בני אותו גיל. שונות זו מתבטאת בקצב הרכישה, באוצר המילים, בסגנון השיח, במספר הלשונות הנרכשות, בהתפתחות הקוגניטיבית ועוד.

הנחות על החינוך הלשוני בבית הספר

- הלשון העברית, ספרותה ותרבותה, עומדות במרכז החינוך הלשוני בבתי הספר היהודיים בישראל, ועם זאת נודעת חשיבות רבה לשימור שפות האם השונות של התלמידים ולטיפוחן.
- החינוך הלשוני בבית הספר עוסק בשפה הון כמטרה והן באמצעותו. הוא עוסק בפיתוח הקשריות הלשונית של התלמידים בשפה הכתובה ובשפה הדיבורית ובידיע על כשרויות אלה.
- הקשריות הלשונית משרות את התחומיים השונים וגם מתפתחות ומשתכללות במסגרתם. העיסוק בשפה הוא חלק בלתי נפרד מכל תחומי הדעת והנושאים הנלמדים בבית הספר.
- לחינוך הלשוני פונקציות רגניות, חברותיות, מוסריות, אסתטיות, תרבותיות וקוגניטיביות המשפיעות כולן על תחומי החיים בבית הספר. על כן חשוב שכל המורים בבית הספר יהיו מעורבים בקידומו של החינוך הלשוני.
- בחברה הדתית, לשון גם פונקציה דתית, והיא Taboo לידי ביטוי בטקסטים שיבחרו להוראה.
- הידע והזהות התרבותית של התלמידים הם בסיס ללמידה.

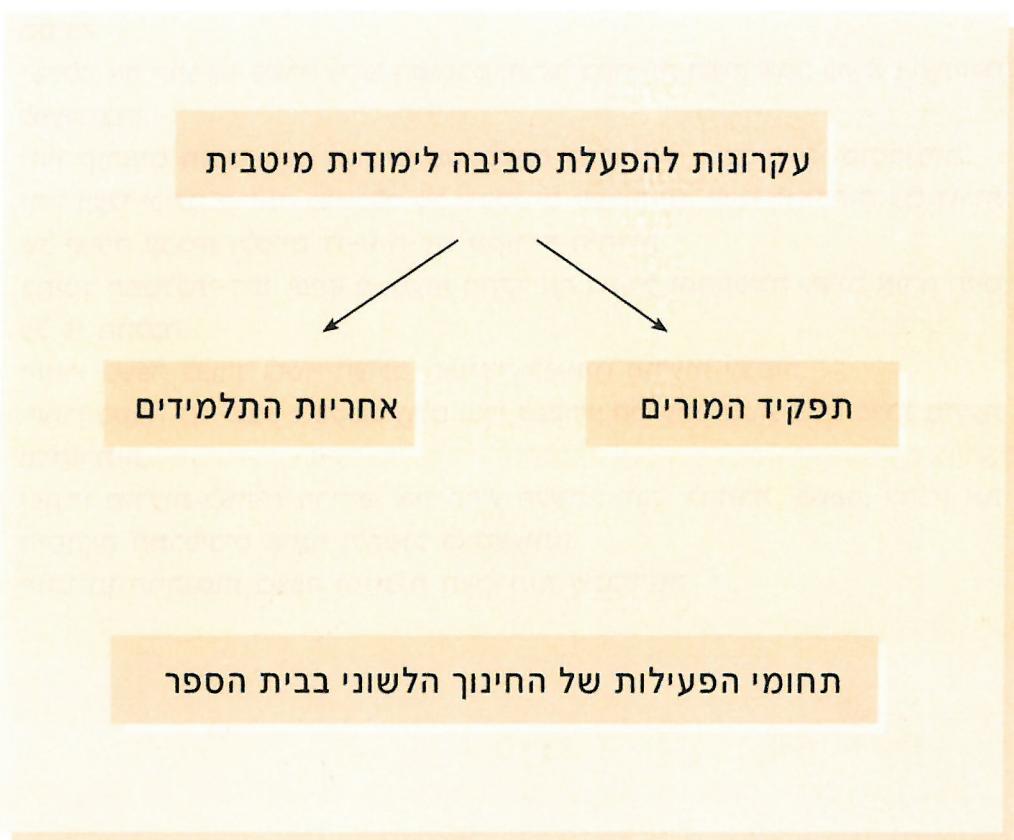
מטרות החינוך הלשוני

מטרת העל של החינוך הלשוני בבית הספר היסודי היא לטפח אדם אורייני.

החינוך הלשוני בבית הספר היסודי מכוון לכך שכל תלמיד ותלמידה יוכל להשתמש בשפה לצורכיהם, על פי בחירתם, בהתאם לתחומי העניין שלהם ולפי הנסיבות, כדלהלן:

- ישלו בעברית התקנית וידעו להשתמש בה בכתב ובבעל פה בנסיבות הולמות.
- יוכלו להשתמש בשפה הדיבורית והכתבית למילוי צרכים תקשורתיים: לשוחח, להבין ולהעביר מידע בלשון העברית גם אם אינם דוברים伊利דיים של השפה.
- יוכלו להבין טקסטים דובריים וכותביים במגוון סוגות, ואף להפיק טקסטים שהולמים את הנושא, את עroz התקשרות, את הנמענים, את מטרות התקשרות ואת מוסכמות הסוגה.
- ישכללו את התפקיד בשפה על פי המוסכם והרצוי בנסיבות השיח שהם פעילים ועתידיים לפעול בהן.
- יהיו קוראים חובבי-ספר הנוהנים מtekstyim ספרותיים – מקוריים וمتורגמים.
- יהיו בעלי יכולת קריאה מושכלת של טקסטים ספרותיים; יוכלו להזדהות עם דורות של יצירה עברית ולקיים דו-שיח עם מקורות היהדות.
- בחינוך הממלכתי-דתי: יפיקו משמעות מהקריאה בתורה ומהתפילה לקיום אורח חיים על פי ההלכה.
- יעזרו בשפה לצורך ביתוי העולם הפנימי ולפיתוח מודעות עצמית.
- יעזרו בשפה כדי לגבות השקפת עולם וכדי להכריע הכרעות אוטונומיות בדרך מודעת וביקורתית.
- יפתחו מודעות לשונית וירჩיבו את הידע הלשוני; יוכלו להתבונן בשפה, להבין את היסודות המרכזיים שלה ולחשוב באמצעותה.
- יהנו מן התנסות בשפה ומהבנת העקרונות שבבסיסה.

ב. סביבה לימודית מיטבית לטיפוח החינוך הלשוני

הסבירה המאפשרת את מימוש המטרות של החינוך הלשוני, נבנית על ידי יחסיו גומליו בין אנשים לבין עצמם, וכן בין אנשים לבין אחרים ולבין חומריים המיצגים גופי ידע. אנשים: תלמידים עם עמיטים ובוגרים, מורים בני משפחה ואורחים.

אתריים: אקטואים וירטואליים, בבית הספר ומחוצה לו.

חומריים המיצגים גופי ידע: טקסטים מסווגים שונים בערזים שונים (דף, שיחה, קולנוע, טלוויזיה וידאו, תמונה, מזיקה ותנווה, מדיה ממוחשבת ומתקשבת), בהם חומריעץ וחומריים שהتلמידים יוצרים או יוזמים את הבאות לכיתה.

קיימים קשרי גומלין בין הסביבה הלימודית, הפעולות והתוצרים המטפחים כשרויות לשוניות; הסביבה הלימודית נבנית על ידי הפעולות והתוצרים שבתוכה, עצם קיומה של סביבה צו משפייע על אופי הפעולות ועל התוצרים האלה.

עקרונות להפעלת סביבה לימודית מיטבית

- בסביבה הלימודית חשוב שיתקיים **שיתוף** בין תלמידים לבין עצמם, בין תלמידים למורים או לסטודנטים אחרים ובינם לבין אמצעי הטכנולוגיה.
- הסביבה הזאת מתאפיינת **בצורות ארגון** שונות: תלמידים יכולים להפגש במליאה לשמיית סיפור, הרצאה או לצפייה משותפת, או לעבוד לבדה יחידנית, בזוגות או בקבוצות.
- הסביבה הלימודית המטפח כשרויות לשוניות, מורה לעוזד אקלים של **סובלנות** לדעות שונות ולסגנונות למדיה שונים, מגוון לשונות ולמגוון הלשוני.
- בסביבה הלימודית המקדמת חינוך לשוני, ההוראה והלמידה נתפסות כתהיליך שבו מבאים בחשבון את הידע של התלמידים והתנסיותיהם בבית הספר ומחוצה לו לקרה למדיה של גופי ידע חדשים.
- בטהיליך ההוראה והלמידה
- לשיח הדיבור מקום מרכזי: ההאזנה וההתגובה של המשתתפים בסיטואציות התקשורתיות השונות שהטהיליך מזמן, הן מן היסודות החשובים של התהיליך.
- מתיקיימת **זיקה מתמדת** בין השיח הדיבור לשיח הכתוב.
- ארגון הזמן הוא גמיש; ייחדות השיעור משתנות בהתאם לדרישות התהיליך ולצרוכי הכתיבה. ארגון גמיש של הזמן מאפשר התייחסות קצרה, ממוקדת ואישית, כמו גם התייחסות ממושכת, בהתאם לצרכים וליעדים.
- מתיקיימת **זיקה** בין החינוך הלשוני לתחומי הדעת השונים.

תפקיד המורים

- תפקיד המורים בסביבה הלימודית המטפחת כשרויות לשוניות, הוא:
- להאמין ביכולתם של כל תלמיד ותלמידיה להגיאו לימוש הדרישות שיוצבו בפניהם.
  - ליצור אווירה של אמון שתאפשר שותפות בין תלמידים ובין התלמידים לבין עצמם, אווירה שתעוזד סובלנות לדעות שונות ותטפח קבלת רשותונות טקסטים.
  - להיות חשובים למה שהתלמידים מבאים עם ולהתבונן בעשייתם.
  - לספק עידוד ותמיכה לראיות של ההתקפות האוריינית אצל התלמידים ולמצוא זמן ומקום להתייחסות אישית לכל תלמיד ותלמידה בנפרד.
  - ליצור מפגשים עם טקסטים מגוונים ולהציג על היזקה בין הטקסטים השונים של התרבות.
  - להקנות ידע בדרך מפורשת, מובנית ומכוונת.
  - להציג בפני התלמידים אתגרים הולמים את רמתם בקריאה, בכתביה ובדיבור ולעוזד התמודדות עם אתגרים אלו.
  - ליצור מצבים מגוונים של יחסי גומלין בין תלמידים לבין הטקסטים; אלהות סיטואציות המזמינות טיפול כשרויות לשוניות ולטפל בסוגיות שצחות, טיפול נקודתי או מתמשך, על פי הצורך.
  - ליצור מצבים של הוראה ולמידה שבהם תלמידים יכולים לתוכנן, להפיק, לשכלל, לעורך, להעריך ולהפיץ טקסטים דוברים וכותבים.
  - ליצור עם התלמידים הלא רוח רפלקטיבי וביקורתית ולתת בידם כלים לרפלקציה, להערכת עצמית ולהבנת התהליכיים בהם עוסרים.
  - לעוזד ולהבנות פעילויות מטה-לשוניות ומטה-קוגניטיביות.
  - לשתמש בכלים העריכה מגוונים למעקב אחרי תפקוד הלומדים בתחום הקריאה, בכתביה ובדיבור.
  - לתוכנן, להציג מטרות וליצור חלופות DIDKTİTİOT לאור תיעוד ההתקדמות והערכתה.
  - להציג לתלמידים התנהגות אוריינית: להיות המורה אדם קורא וכותב לפי הצורך והנסיבות ועל פי נטיותיו האישיות.
  - להציג היבטים חינוכיים ותרבותיים של הידע הלשוני שהתלמידים לא נחשפו אליהם בסביבתם.

אחריות התלמידים

- אחריות התלמידים במסגרת החינוך לשוני היא:
- לתפקיד באופן פעיל בMagnitude של תפקידים אורייניטיים: כמאזינים, כדוברים, לקרואים וככותבים – כמטרים, כמלקטים, כפרשנים, כסופרים, כקריין, כשחקנים ועוד.
  - לאסוף ולהביא לכיתה חומרים מתחומי עניין אישיים או מתחומי הלימוד בכיתה.
  - להעריך את יכולתם ואת יכולת זולתם על ידי הבאת ראיות להתקדמותם בתהילה.
  - לתת ולקבל סיוע וביקורת.

תחומי הפעולות של החינוך הלשוני בבית הספר

- **למידה של שימושי הלשון השונים –** פעילות המטפחות האזנה, דיבור, קריאה וכתיבה, המאפשרות יכולות של הבנה וביטוי ופתחות את הלשון.
- **רכישת ידע-על לשוני –** פעילות המטפחות חשיבה מטח-לשונית, הקשורות לידע על הלשון, המכוננות את ההתבוננות בדרך שבה אנו משתמשים בשפה ובדרך שבה היא פועלת.
- **למידה במסגרת תחומי הדעת השונים –** פעילות של קריאה, כתיבה ודיבור הקשורות למקצועות הלימוד ולנושאים הנלמדים בכיתה.
- **תקשורות דיגיטליות –** איתור והפקה של מידע בראש והשתתפות בקהילות שיח וירטואליות.
- **שגרת בית הספר –** פעילות קריאה, כתיבה ודיבור הקשורות למחלים ארגוניים של הכתיבה ושל בית הספר.
- **פנאי / בילוי / בידור –** פעילות קריאה, כתיבה ודיבור שלא במסגרת לימוד שיטתיות ומוכתבת.
- **פעולות הקשורה לקהילה –** פעילות קריאה, כתיבה ודיבור הקשורות לפעולות של בית הספר כמוסד חברתי, המקיים קשרים עם הקהילה שבה הוא פועל.
- **תקשורות בין-אישית –** פעילות קריאה, כתיבה ודיבור הקשורות לקיים מערכות יחסים בין ילדים, בין מורים או מבוגרים אחרים בבית הספר ומחוצה לו.
- **תקשורות המונחים –** פעילות הקשורות לטקסטים באמצעות תקשורת המונחים.

ג. רכיבי החינוך הלשוני

בבית הספר נועד להכשיר לומדים לتفكוד אורייני רב-פנימי בחברה וברבויות. פיתוח כשרויות אורייניות בבית הספר פירושו יצירת נגישות אל הטקסטים הדוברים והכתובים בתחום דעת שונים ולצרכים חברתיים שונים. יתר על כן, התفكוד האורייני מאפשר לומדים ליצור בתוך התבניות הטקסטואליות ועל פי המטרות שהוצבו: לימודים, תקשורתיות, חברותיות.

בבית הספר מפתחים התלמידים במפורש ובמכoon דרכי התבוננות בשון הדיבור ובלשון הכתובת. דרכי ההתבוננות הללו, שיש בהן זיקה בין לשון הדיבור לשון הכתובת, משמשות למגוון מטרות וצרכים חברתיים ותרבותיים.

בבית הספר מזמן מזמן רחוב של התנסויות בקריאה ובכתיבה: קריאה ביקורתית של טקסטים, שימוש מקיף ויעיל בטקסטים, עמידה על הזיקות שבין הטקסטים לבין הקשר שבו נוצרו, יצירה בתוך הטקסטים ובעקבותיהם.

בבית הספר פוגשים התלמידים מבחר מן היצירה התרבותית של החברה: יצירות ספרות וтекסטים מהמקורות היהודיים, והופכים אותם לחלק ממטענם התרבותי האישי.

עיסוק בטקסטים כולל לימוד מבנים לשוניים ודפוסי שיח, שמטרתו לצידם את הלומדים בכלים לשוניים מסוימים למגוון צרכים: לביטוי אישי, לביקורת, לניתוח ולהערכה. לימוד זה מצריך הוראה מהtekst אל הלשון ומהלשון אל הטקסט, כי להפקת טקסט נחוץ ידע מובנה של יסודות השפה שבאמצעותה נבנית המשמעות, ולהבנה אמיתית של תופעות לשוניות נחוץ להיווכח בתפקידן בהקשרים טקסטואליים.

יש לשאוף ללימוד המבנים לשוניים ודפוסי השיח יהיה קשור לצורכי הביטוי של התלמידים בהווה ובעתיד בבית הספר ומהווצה לו, וישראל את המדברים והักษיבים, הקוראים והכותבים. כך ניתן יהיה להציג ולהדגים את הקשרים המרכזיים שבין תפקידו החברתי-תרבותי של הטקסט לבין רכיביו התוכן, רכיבי השיח ורכיבי הלשון של הטקסט.

הידע הלשוני, הכולל ידע על השפה וידע על דפוסי השיח, הוא חלק בלתי נפרד מהמשמעות התרבותי שאדם צריך לשאת באמנתחו.

כדי לטפח כשרויות אוריינית, נחוץ:

- לייצור אפשרויות שיחה, קריאה וכ כתיבה של מגוון טקסטים דבורים וכ כתובים, מסוגות רבות, למטרות שונות ומערכות שיח שונות.
- למד באופן שיטתי ומכוון את המבנים לשוניים, את דפוסי השיח ואת מערכת הכללים של השפה.
- למד להשתמש בידע הלשוני הנרכש לצרכים חברתיים.
- למד תהליכי הפקה של טקסטים דבורים וכ כתובים הכוללים תכנון קריאה, כתיבה ושיחה, שכטוב וחזרות, הערכה והוצאה לאור או הצגה של הדברים.
- לעקוב אחרי התקדמותם של התלמידים ולתכנן את ההוראה בהתאם לכך.

במשך יוצגו, יפורטו ויודגמו רכיביו של החינוך לשוני:

עלמות שיח, סוגות ותת-סוגות / עמ' 18-67

ידע לשוני: לשון ושיח / עמ' 68-73

קריאה, כתיבה, האזנה ודיבור / עמ' 74-79

עלמות שיח, סוגות ותת-סוגות

מטרתו הכוללת של החינוך הלשוני היא לבסס את הידע הלשוני הקיים של התלמידים ולפתחו כדי להכשירם לפקוד כהלה בחברה אוריינית. השימוש המשכל בלשון בחברה אוריינית – השיח האורייני – מתבטא בעל פה ובכתב ובמגוון עשיר של סוגות ותת-סוגות. השליטה בשיח האורייני מאפשרת לדברים בהתאם לשונות למטרות ולנסיבות החברתיות של השימוש (לשון רשמית יותר ופחות), לתחומי הדעת (בחירה האמצעים הלשוניים) ולידע המשוער של קהל היעד (הចורך בהסבירם).

הנחות היסוד של התכנית בנושא זה הן אלה:

- **סוגה** היא מכלול של טקסטים – תת-סוגות – בעלי מטרת חברתיות-תרבותיות דומה ומאפיינים מסוימים ברמת השיח וברמת הלשון, המיעדים לקהל מסוים.
- **כל תת-סוגה** מתאפיינת בבחירה הלשונית ובבחירה ברמת השיח, הנובעות מתחום הדעת שבו היא עוסקת, מקהל היעד שלו, מהערוך שבו היא מתקשרת (שפה דברה או כתובה, משודרת או פנים וכו') ומהמוסכמות של החברה והתרבות.
- **פקוד אורייני** פירושו שימוש הולם במגוון טקסטים דבוריים וכתובים שמציעו סביבתו החברתית-תרבותית של המשתמש.
- הבנה והפקה של טקסטים דבוריים וכתובים כוללת את ההכרה ב**זיקות הגומלין** שהtekסטים של התרבות מקיימים ביניהם.

בתכנית מייצגים חמשה עלמות שיח:

עולם השיח העיוני

עולם השיח של התקשרות הבין-אישית

עולם השיח של תקשורת המונחים

עולם השיח של הספרות

עולם השיח של המקורות היהודיים

הtekסטים המודגמים בתכנית מייצגים **עלמות שיח המשמעויות לחיה** הילדים בבית הספר ומחוצה לו הן כתלמידים, כבני משפחה וכחברים בקהילה בני גלים, והן כאזרחים לעתיד.

המונה "עולם השיח" מתיחס למצבור התכנים (ידע, ערכים ותפיסות) ולדרכי הbhava הלשונית (דפוסי שיח) המשותפים לתחום ידע ו/או עיסוק מסוימים ולקהילתיות בעלי הדעת או העיסוק בתחום שבו מדובר.

הבחנות בין עלמות השיח בתכנית נועד להציג את הגיוון בעולמות ידע ודפוסי שיח שתלמידים נפגשים עם במסגרת החינוך הלשוני.

עולם השיח העיוני מאגד את כל תחומי הידע הלא-ספרותי הנלמדים בבית הספר ואת יזוגיהם הטקסטואליים של תחומים אלה. הקריאה, הכתיבה והדיבור בעולמות אלה אמרורים לפתח אצל התלמידים ידע תוכני ויכולת של שיח אורייני הנוחצים בתחום הידע האקדמי והמקצועי.

עלם השיח של התקשורות הבין-אישית מאופיין במטרותיו – יצירת קשרים אישיים ושמירה עליהם – ובזפוזי השיח המאפיינים אותם. הטיפול בעולם זה בבית הספר נועדחזק את הקשרים הלשוניים הבין-אישיים שהילדים רכשו עוד טרם באו לבית הספר.

עלם השיח של תקשורת ההמוניים – ילדים הם צרכנים פעילים של אמצעי תקשורת ההמוניים מגיל עיר. הם נחפשים לטקסטים מתקשיorthות ההמוניים כשם שהם נחפשים לטקסטים כתובים מסווגות שונות. הכללת כמה תת-סוגות של שיח זה בתכנית – כתבה, ידיעה, פרסום – נועדה לפתח את הקשריות התקשורתיות שלהם דרך היכרות קרובה עם המבנים, הצורות הלשוניות והאמצעים החזותיים המאפיינים תת-סוגות אלה ודרך התנסות פעילה בדרכי הבעה האופייניות לכל תת-סogaה. התכנית אינה עוסקת במאפיינייה הייחודיים של השפה האורוקולית או בשימוש הייחודי בה שיח של תקשורת ההמוניים. העיסוק בשפה האורוקולית ובהיבטים הכלולים של הטקסטים מעולם השיח של תקשורת ההמוניים הוא חלק מלימודי תקשורת ההמוניים בבית הספר.* לעיסוק בטקסטים מתקשיorthות ההמוניים השלכות חשובות על החינוך לאזרחות ועל החינוך לצרכים ביקורתית ונארה של תקשורת.

עלם השיח של הספרות משקף את המאגר העשיר של הניסיון החוiotי והתרבותי של היחיד ושל החברה, לאורך הדורות. בעיצובה האמנותי הייחודי, הספרות היפה מעניקה לקוראים חוותות והתנסיות אסתטיות שבאמצעותן יבינו טוב יותר את עצם ואת האזות. עלם שיח זה כולל מגוון סוגות ותת-סוגות המאפיינות באמצעות אמנותיים צורניים ורטוריים יהודים.

עלם השיח של המקורות היהודיים מציע מפגש עם טקסטים מהמורשת היהודית שמהווים רכיב משמעותי בבניית המאגר התרבותי-לשוני של אדם יהודי בישראל. הטקסטים מכונים לחיפוש אחר משמעותם נרחבות הקשורות לח'י היחיד והחברה מנקודת המבט של היהודות.

התכנית עוסקת באربعة טיפוסי-על של סוגות:
tekstim لمטרות מידע, תיאור והסביר
tekstim למטרות שכנו וטיעון
tekstim למטרות הפעלה
tekstim למטרות סיפור

כל טיפוס-על של סוגה מייצג מקבץ של תת-סוגות בעלות מטרה חברתית מרכזית משותפת ויסודות מבניים מסוותפים.

* על פי תכנית הלימודים תקשורת המונחים – חינוך לצפיה מעריכה וביקורתית בטלזיה ובקולנוע, משרד החינוך התרבות והספורט, המינהל הפלגי, האגף לתוכניות לימודים, ירושלים התשנ"ה.

ההצלבה בין עולמות שיח לסוגות המוצגת בטבלה שמלול נועדה ליצור מסגרת משמעותית לתהلوך וליצירה של טקסטים מסווגים שונים, מתוך התחשבות במטרה החברתית ובמוסכמות הסוגה בכלל מקרה ומקורה.

בספרות המקצועית מוצעות דרכים שונות למילון טקסטים לפי סוגות. החלוקה המוצגת בטבלה משלבת עקרונות עיוניים עם מטרות DIDKTİYOT, והיא נועדה לפתח יכולות של הבנה והפקה בכל אחת מהסוגות, ובמידה מועטה יותר – לעודד הבחנה מודעת בין הסוגות השונות.

шибוץן של תת-סוגות במשבצות הטבלה מדגים דרכים שונות לIMPLEMENTATION המרכזית של הסוגה. אלא שטקסטים יוכלים למלא יותר מפונקציה מרכזית אחת ולהשתיקו ליותר מעולם שיח אחד. במקרים כאלה תופיע תת-הסוגה ביותר משבצת אחת.

לדוגמא: מאמר העמזה והפרשומת נועדו שניהם לטעון ולשכנע ושניהם משתמשים לעולם השיח של התקשורת, אך מאמר העמזה יכול להשתיק גם לעולם השיח העיוני. לidleעה העיתונאית מטרה מידעת ומטרה סיפורית – היא ממלאת תפקיד מידעי-הסביר, אך יש לה גם יסודות סיפוריים. בדומה לכך הכתבה – יש לה מאפיינים סיפוריים ויש בה רכיב של מסירת מידע. העליון (קומיקס) המספר סיפור בתמונות, הוא תת-סוגה נרטיבית בעלת יסודות עיצוב חזותיים-אסתטיים היות והוא מספר סיפור בתמונות. משום לכך הוא משתמש לעולמות שיח שונים: עולם השיח של תקשורת ההמוניים שבו הוא מתפרק לרוב, ועולם השיח של הספרות.

עלמות שיח, סוגות ותת-סוגות*

סיפור, שייטוף גרימת הנאה	הפעלה	טיעון ושכנוע	מידוע, תיאור והסביר	המטרה החברתית של הסוגה
סיפור הייסורי הוראות	חגורות אגוזה (כגון) הוראות	מאמר עמדה הציג עמדה בעל פה ובכתב	טקסט מידע-לימודי (ערך אנציקלופדי, טקסטים בספרי לימוד ובספריו יונן)	עינוי
סיפור אישי בכתב ובעל פה	מכتب בקשה הוראות בכתב ובבעל פה	דיווח בעל פה ובכתב	דיווח בעל פה ובכתב רשומות	תקשות בין-אישית
ידעה עיתונאית כתבובה ז'יזה ציתוקית אגדות עלילון כתבובה כתבגה אגדות	תאזרחים לפבי רוחב עצומה	פרסומת כתובה פרסמת אגדות מאמר עמדה اكتה אגדות	ידעה עיתונאית כתבובה ז'יזה ציתוקית אגדות דיווח כתוב ז'יזה אגדות כתבובה כתבגה אגדות	תקשות המוניים
סיפור משל, אגדות ומעשיות עלילון שיר		משל, אגדות ומעשיות	ג'יגרhist ראן הייסורי	סיפורות
סיפורו המקראי סיפורו חז"ל מדרשים	ז'יק והוכחות המדרשה סיפורו חז"ל הסיפור המקראי	המדרשה סיפורו חז"ל הסיפור המקראי		מקורות יהודים

* תת-הסוגות שאין מודגמות בתכנית, מופיעות בגוף כתוב י"ח.

העיסוק בטקסטים מעולם השיח העיוני, מעולם השיח של התקשרות הבין-אישית ומעולם השיח של תקשורת ההמוניים

הtekסטים מעולם השיח העיוני, מעולם השיח של תקשורת ההמוניים ומעולם השיח של התקשרות הבין-אישית מוצגים בתכנית על פי מטרותיהם החברתיות: טקסטים למטרת מידע, תיאור והסביר; טקסטים למטרת טיעון ושכנוע; טקסטים למטרות הפעלה; טקסטים למטרות סיפור.

העיסוק בטקסטים השונים תלוי בצורכיהם של התלמידים, בקשרתם לשוניתם, בפעולות בכיתה ובבית הספר ובמטרות החינוכיות. המורה, כסוכן התרבות, מוחזב ליאום הוראה של טקסטים במגוון רחב ככל האפשר תוך התחשבות בהיבטים אלה.

מטרת ההוראה היא לציד את התלמידים בהבחנות טקסטואליות לקראת תפקיד אורייני בחברה. לשם כך הם ילמדו להבחן בייחודה של כל טקסט וטקסט במסגרת הסוגה שלו ובקשר החברתי-תרבותי שלו וילמדו כי בחירתה של הסוגה קשורה בסיטואציה התקשרותית. מומלץ לעסוק בכל המגוון בכל רמת גיל ולהעширו בתת-סוגות נוספות על פי המטרות והצריכים של ההוראה.

בשות מקורה אין מטרת העיסוק בסוגות בית הספר לטפח את יכולת המיוון של טקסטים. הוראת הטקסטים בבית הספר תיעשה תוך מודעותו של המורה לזיקות שבין הסוגות השונות ולעובדה שגבולות הסוגות אינם מוחלטים.

מצבים של הבנה והפקה של טקסטים מעולם השיח העיוני, מעולם השיח של התקשרות הבין-אישית ומעולם השיח של תקשורת ההמוניים, מאפשרים הוראה מהtekסט אל הלשון. בלימוד השיטתי של הידע הלשוני תיעשה ההוראה מהלשון אל הטקסט בהקשרים הטקסטואליים של עולמות השיח האלה.

הדוגמאות לעיסוק בטקסטים בתכנית

הדוגמאות לעיסוק בטקסטים מעולם השיח העיוני, מעולם השיח של התקשרות הבין-אישית ומעולם השיח של תקשורת ההמוניים כוללות:

מבוא על הסוגה

מאפיינים בולטים של תת-סוגות

текסט בכיתה – פעילויות להכרת הטקסט

текסט בכיתה – הקשרים

текסט בכיתה – הדגשים

■ המבוא על הסוגה מתאר את הקווים המשותפים לחת-הסוגות הכלולות בכל סוגה, על פי המטרת החברתית של הטקסטים. הטקסטים המודגמים בתכנית אינם ייצוג ממצה של כל תת-הסוגות באותה סוגה.

■ מאפיינים בולטים של תת-סוגות – בכל תת-סוגה צינו הרכיבים הבולטים שלה ברמת השיח וברמת הלשון.

המאפיינים ברמת השיח מתייחסים למוסכמות מבניות של הטקסט הנtent, לתכני האופייניים, לזרci ההציג שלו ולעתים גם בדרך שבה הכותב משרות את מטרותיו.

המאפיינים ברמת הלשון מתייחסים לאוצר המילים, לצורות דקדוקיות ולמבנה התחביריים האופייניים לסוגה.

רשימת המאפיינים, שאינה מתיימרת להיות מלאה, תסייע למורה לעזר לתלמידים בתהליכי הבנה ולהפקה של טקסטים.

המורים גם יכולים להיעזר בתת-פרק ידע לשוני: לשון ושיח (עמ' 68-73), המציג את הנושאים בתחום הלשון והשיח שהווים את המכול הלשוני שבו יצירדו בוגרי בית הספר היסודי.

אפיוני הטקסט לא נועדו להוראה ישירה. המורה יוכל להסתיע בהם למידה עצמאית, לדיוון עם התלמידים על טקסטים בסוגה הנתונה וכן להעמקת הידע הנחוץ לתלמידים להבנה ולהפקה של טקסטים, בהתאם למטרת השחוצה.

■ **текסט בכיתה – פעילויות להכרת הטקסט** – הפעולות להכרת הטקסט משלבות עיסוק בסוגות בתהליך ההוראה והלמידה בבית הספר עם יחס גומלין חברתיים מגוונים: בין עמיתים, מורה-תלמיד, עם מבוגרים, עם תלמידים מימייננס יותר ועוד. הצעות אלה מתייחסות למצבים הסוגות ממשות מטרות הן בתחום הדעת השונים, הן בתפקיד הכיתתי והן לצרכים חברתיים-קהילתיים שונים. מומלץ שהפעילות יכולו להתיחסות לתחום התוכן שהtekst עוסק בו ולהקשרו, לקהילתו של הטקסט, לעroz התקשורתי, למטרה, למוסכמותו המבניות ולבחרותו הלשונית של הטקסט. הפעולות כוללות טיפוח משולב של השפה הדוברת עם השפה הכתובה.

■ **текסט בכיתה – הקשרים** – בטבלאות מודגמים הקשרים המתאים לעיסוק בטקסטים השונים בבית הספר; אלה הן הצעות למסגרות שבחן התלמידים כותבים, קוראים ומשוחחים.

בהקשרים השונים עוסקים נושאים לרפלקציה על השפה: נושאים להבירה, להבנת תהליכיים, להשוואה בין חלופות ולהפיכתו של הידע הלשוני והטקסטואלי לידע שיטתי. בהקשרים השונים נבנות פעילויות בחיי הכיתה, בחיי בית הספר ובחיי הקהילה על פי העניין והצריכים.

הקשרים המוצעים בטבלאות ומפורטים בהמשך הם הצעות בלבד. צוות בית הספר יגבש וייצב הקשרים המתאים למצוות הבית ספרית-ביתית.

הפעולות בהקשרים יתיחסו לאיזה שבין השפה הדוברת לשפה הכתובה ויתפחו את ארבעת תפוקדי הלשון – קריאה, כתיבה, אוזנה ודיבור. ההקשרים נועדו להבטיח שלא תהיה הוראה "מרשמית" של סוג טקסטים כנושאים בפני עצם.

■ **текסט בכיתה – הדגשים** – ההדגשים המוצינים בהציג תת-הסוגות באים להציג על היבטים, פעולות ונושאים שהמורה צריך לתת עליהם את הדעת בסיטואציות של קריאה, כתיבה ודיבור ושל הקניית הידע הלשוני והטקסטואלי, בהתאם לאפיוני כל אחת מהת-הסוגות המודגמות.

הדגשים יכולים לשמש את המורה בתכנון ההוראה בתחום החינוך הלשוני ובהערכה של טקסטים כתובים ודבריים שיופיעו התלמידים.

טקסטים למטרות מידע, תיאור והסביר

тексты אלה כוללים תהליכי של ארגון מידע בדרכים הגיוניות כדי לצקת משמעות בתופעות בעולם החברתי, בטבע ובטכנולוגיה, וכן כדי לעודד פעולה בתחוםים אלו. אלה הם טקסטים המבנימים את המציאות והמשמעותם לנו להתבונן בעולם ולהבין אותו. תת-הסוגות הרווחות לביטוי פונקציות אלו מתחממות בייצוג המציאות, בדרך זו או אחרת, על מנת **ליידע ולהסביר**.

אנחנו משתמשים בתיאור, במידע ובהסבר כדי להתייחס לניסיון שלנו בעולם ולשfu אחרים בניסיון זה. למשל: בגאוגרפיה מתראים מקום מבחינת מראתו, במדעי הטבע מתראים ניסויי ותცפית.

מידע הוא פונקציה מרכזית בכל שירה וכਮובן בכל מקצועות הלימוד. הסבריות משמשים בשיחה טבעית לענות על צורך מסויר או מוצחר במידע מסוים – כתשובה לשאלות "מה?", "מתי?", "איך?", "למה?", "איזה עושים?", "איך קרה ש...?", ובשיח אקדמי-אוריני – כתשובות מורחבות לשאלות מעין אלה בתחוםי ידע שונים. ילדים נפגשים עם טקסטים שמטרתם לידע כבר לפני כנסיתם לבית הספר. אולם עיקר המפגש אתם הוא בבית הספר: בתחילת הלימוד של מקצועות רבים, התלמידים מתבקשים לפנה ול意義 מידע בדרך הגיונית, מאורגנת ומוסכמת.

ארגון מידע בדרכים הגיוניות, מאורגנות ומוסכמות, תוך התאמת המסר לרמת ידיעותיו של הנמען, הוא מבני היסוד של השיח האורייני בכלל. כמו כן, רכיבים של מסורת ידע, תיאור והסביר יהיו כפופים לעיתים גם למטרות אחרות, כגון טיפול או סיפור.

להלן דוגמאות לעיסוק בתת-הסוגות האלה:

טקסט מידע-לימוד' / עמ' 25-27

רשומה / עמ' 28-29

דיזון / עמ' 30-31

דעה עיתונאית / עמ' 32-33

טקסט מדעי-לימודי: הגדרה מילונית, ערך באנציקלופדיה וטקסטים בספרי הלימוד

מטרתו העיקרית של טקסט מדעי-לימודי היא להגדיר, להסביר, להבהיר ולהרחיבמשמעות של מונחים, מושגים, תופעות ותהליכים על העולם ולספר על חיותיהם ועל אירועיהם. הטקסט המדעי-לימודי מצוי במקורות מידע שונים. כגון אנציקלופדיות,לקסיקונים, מילונים, דפי מידע, ספרי לימוד, מאגרי מידע ממוחשבים. זהו טקסט רוח בבית הספר.

סוגים של טקסטים מדעיים-לימודיים ומאפייניהם הכלוטים

הגדרה מילונית - ההגדירה מרחיבה את משמעותו של מונח על ידי שיוכו לקטגוריה (*אֲשֶׁר* - *אֲכָרֵיךְ*) ועל ידי תיאור בהיר ומדויק של תכונותיו הגנריות וה מבחינות - *אֲשֶׁר* - *אֲכָרֵיךְ שְׂעִיר* איסרת אתקפה, אַזְרָעָה אַתְּאָה עַרְצָעָךְ הַגְּזָעָת הַרְכָּעָה אַשְׁאָה גְּזָעָות [אַלְעָן אַגְּזָעָה]. בהגדירה המילונית יש שימוש ברכיבים שמתקשרים עם המושג המוגדר מבחינת המשמעות, בקשרי נרדפות (*אֲשֶׁר* - *סָכָךְ*). בהגדירה יש גם מידע משלים.

ערך באנציקלופדיה - דומה להגדירה בהיותו מורכב מנושא ורחבבה תיאורית שלו, אך שונה ממנוesar בארגון ובגודול ההרחבה.

ערך באנציקלופדיה יכול ברוך כלל:

- משפט פתיחה קצר או פסקת פתיחה קצרה המזהים ומגדירים את הערך הנידון: *אַלְעָיר - הַגְּזָעָה הַסָּגָג אַתְּ הַאֲזָה, אֲסָסָה;* *אַלְעָגָק נְאַפְּמָעָה* (1897-1828) - *רַעַב אֲגִילָעָג יָהָזָעָג גְּרָסָעָה.*
- תיאור מאפייני הערך הנידון, תוך הדגשת תכונותיו הייחודיות (למשל, התכונות הכימיות והמכניות של האויר), או תיאור פעולה של אישיות או תהליכי התהווותה של תנוועה או תופעה חברתית.
- ציון פרטים ותופעות המבחינים בין הערך לבין אובייקטים קרובים לו - למשל, *"אַלְעָיר לְעֹומָת אַלְעָיר גְּזָעָה"* או ציון ייחודם של הגיבור ההיסטורי או של תנוועה.
- מידע נוסף על התחום שהערך משתייך אליו: למשל, *תוֹגָזָת אַתְּקָרְהָ אַלְעָיר אַגְּרָכִי קִרְתָּה.*

текסט המדעי-לימודי שואף להציג כובייקטיבי ונטול פניות, זאת באמצעות האלה:

- ניסוח בלשון עובדתית ועד-משמעותית.
- לשון מרוחקת, דחוסה, המרבה להשתמש בסבב ובסתמי: *וְכֹלֶת הַשְּׁאָאָת ... יְגַזָּע גְּאַקָּר ... גְּזָעָה גְּלָעָת ... קְאָיָן ... גְּזָעָת גְּלָעָקָת ... וְאַסְגָּרִים ... אַקְגָּעָג ...*
- אי-שימוש בגוף ואשון (הען פה גוף שלישי).
- העדר פניות של מוען לנמען, העדר דימויים או אמצעים רטוריים כגון שאלת רטורית.
- מבנים המאפשרים דחיסת מידע, כגון שמות פעולה ומבנה סמיוכות: *הַתְּכַוְּנָה אַלְעָיר ... הַתְּכַוְּנָה אַלְעָיר ... אַסְגָּר אַתְּ הַתְּגָהָה אַיְסָעָג תְּגָזָע אַסְאָתָעָת ...*
- שימוש במשפטים מורכבים: *אַלְעָיר הַלְּאַקְלָאַק גְּלָעָאָס, אַלְעָזָעָה גְּהַעַת גְּזָעָק חִגְעָאָד.*
- משלב פורמלי, הניכר באמצעות האלה:
  - * ריבוי שמות עצם מופשטים לצוין פעולות, גורמים, חוקים, תהליכי.
  - * שימוש בכינוי גוף - העדרת כינויים חברים: *גְּרָע אַיְתְּגָזָע ... גְּסָעָר אַיְתְּגָזָע ...*
  - * שימוש במבני סמיוכות: *וְאַגְּזָע אַתְּ הַשְּׁאָאָת אַקְלָאַק אַיְאַסְמָיָה הַאֲקָאָם.*
  - שימוש במילوت הקישור לצוין יחסים לוגיים: *אַנְגָּם, אַלְעָאָס, אַיְתְּגָזָע, אַכְּלָאַקָּד, אַיְתְּגָזָע.*

טקסט מידי בספר לימוד – הטקסטים הלימודים מציגים סיכומי מידע ממוקורות שונים במטרה להקל את הגישה לתכנים בתחום הדעת.

לtekסט המידי בספר לימוד רכיבים מבארים ומנחים: לצד המידע החדש, יובאו הסברים הנוגעים לקוראים רמזים לזהוי המידע החשוב, הבנתו וזכירתו באמצעות הקדמה, כתורת, תת- כתורת וסיכום. לעיתים הטקסט מכיל יסודות ספריים שתפקידם להחיזות את המידע, "לאיר" אותו, להבהירו ולקרבו אל הקוראים.

אמצעים חזותיים באנציקלופדיות, במילונים ובספרי לימוד

לעתים מתלוים לטקסט אמצעים חזותיים שנועדו להבהיר, להדגים, לארגן ולהמחיש את המידע המוצג בו.

האמצעים החזותיים העיקריים הם טבלה, גרפ, מפה, סרטוט, תМОנות ותצלומים.

טבלה – תפקיד הטבלה הוא בעיקר לארגון, להציג נתונים על פי קטגוריות ולאפשר למעינים בטבלה לראות בזמני סוגים רבים של יחסי בין הפריטים. הטבלה ניתנת להמללה.

גרף – הגרף מראה יחסי בין דברים, יחסי סיבה ותוצאה, יחסיות וכיון של התפתחות.

דיאגרמה – הדיאגרמה מתארת באופן מופשט את היחסים בין הגורמים העיקריים בטקסט: הקבלה, הדרגתיות, כיוון, תנואה, שינוי מתמיד, שונות.

הטקסט המדעי-לימודי בכיתה

הקשרים	פעולות להכרת הטקסט
<ul style="list-style-type: none"> • נושאים לימודים שונים • MERCHANTABILITY חקר בתחוםו לימוד שונים • נושא אישי • פעילויות חזץ כתתיות כגון טויל • ממצאים בית ספריים הקרים • בעורבות חברתית בקהילה, • המציגים לימוד של נושא. 	<ul style="list-style-type: none"> - מורים ותלמידים - • קוראים על מנת למדוד על תופעות, אירושים, התרחשויות, אישים ועוד. • מתרירים מידע רלוונטי לנושא מסוים במקרים מידע, למטרות לימודיות מסוימות. • שאלים שאלות להעמקה בכתב: ליזהו העיקר, למציאת קשטים בין פרטן מידע, • להבחנה במידע חדש, להבחנה מבנה הטקסט והקשרים הלוגיים שלו, ליזהו כוונות הכותב. • משווים מידע שהופק מטקסטים שונים לשם העמקה ורחבה של נושא. • ממצאים מידע שהופק מטקסטים מידעים שונים. • כתבים טקסט מידע להפצת המידע ו/או הרעונות העיקריים. • בונים טקסט מורחב על בסיס המידע המצו' • בטקסטים מידעים שונים. • מתרירים מידע נוספת ורחבה של נושא. • משוחחים ודנים על הנושאים שעליהם קוראים וכותבים. • מחליפים מידע בעל פה על הנושאים ועל מקורות המידע. • מציגים מידע בעל פה בעקבות הקריאה. • משתמשים במידע שהופק לפתרון בעיות.

הדגשים

בכתביה ובדיבור יש להקפיד על בהירות המידע המועבר בטקסט, על מידת הרלוונטיות של המידע לנושא הנדון, על הבחנה ברורה בין עבודות לבין דעות אישיות ורכיבים סיפוריים, על ארגון הטקסט כדי לשירות את המידע העיקרי ובחן בין לבן המידע המשלים או המשני ועל שילוב אמצעים חזותיים בטקסט המילולי על פי הצורך.

בקראיה יש להקפיד על הבחנה והערכתה של מקורות המידע של הטקסט הנקרה ועל הבחנה בין היסודות העבודהיים ליסודות האחרים של הטקסט.

בהתניות הדעת הלשוני והטקסטואלי יש להתייחס לסמנים המחזיקים את רושם האובייקטיביות ולאוצר המילים המתאים לתחום התוכן.

רשומה

הרשומה היא טקסט מידע כתוב שנועד לספק מידע, עדכון או תיעוד אחרים או לכותב עצמו, מבוסס על עיקרונות מאורגן וביצוג גרפי המאפשר שימוש נוח בו. האופנות היא בדרך כלל לשון כתובה אלא אם מדובר במאגרי מידע ממוחשבים או במצגות, שאז העורך הוא דיגיטלי.

דוגמאות לרשומות:

- רשימת קניות
- מערכת שעות
- מאגרי מידע
- תוכן עניינים
- יומן נוכחות
- לוח פעילויות
- רשימת תורנות
- מפתח נושאים
- טבלה לארגן מידע
- בתוכם תוכן

מאפיינים בולטים

- עריכה על פי **עיקרון מארגן** של חשיבות או כרונולוגיה, או על פי עיקרונות מארגן אחר. למשל:
  - * סדר אלפבית
  - * הכללה ופירוט
  - * סדר כרונולוגי
  - * השוואת מידע
- עריכה גרפית של הטקסט לפי העיקרונות המארגן, כגון טבלה דו-ממדית (מערכת שעות).
- שימוש במונחים לשוניים קצרים, במקרים רבים לא משפטיים, והיעדר שימוש במילוטים קישור.
- שימוש בצורות לשוניות מقلילות ולאחריהן פירוט לארגון הפריטים בראשימה: **גֶּזְגֶּזֶק - חֲזָרָה, אַכְסִיד אַזְגֵּגָה; שָׁוְרָה אֲזַעַלְעָה כְּיַתְהָה - גְּזֶלֶגֶל, קְזָקָזֶק אֲתַה הַלְּוָה.**
- שימוש בצורות לשוניות שמאפשרות למסור מידע רב בקיצור: מבני סמיכות - **אַגְּרִיךְ אַסְקִיךְ, רַכְּשָׁתְּ גַּזְגַּז;**
- שמות פעולה - **יְצָאָה, אַרְגָּז, קְפִּגָּה.**

רשומה בכתבה	
הקשרים	פעולות להכרת הטקסט
<ul style="list-style-type: none"> • סיטואציות שבהן הרשומות מסיעות לוייכרין, כגון: רשימת MERCHANTABILITY, קניות, חומרם, שיעורי בית ספר. • סיטואציות שבהן הרשומות מארוגנות בתחום פעילות, למשל: <ul style="list-style-type: none"> - ערכת רשימת ספרים להשאלה מהספרייה או ללמידה נושא - בניית מערכת שעות שבועית/חודשית לארגון הפעולות הכתיתית/הקבוצתית/האישית - ערכת תוכן עניינים בספר או בעבודה - ערכת רשימת נושאים • סיטואציות שבהן הרשומות מארוגנות מידע או מידע תחומי תוכן, למשל: <ul style="list-style-type: none"> - טבלאות לארגון מידע בגאוגרפיה ובמדעים - טבלאות להשוואת מידע בנושא מסוים, בתחום הדעת השונים 	<ul style="list-style-type: none"> מורים ותלמידים – • מזהים סיטואציה שדורשת כתיבת רשומה. • מחפשים ואוספים רשומות. • קוראים אותן על מנת לבחון את המאפיינים ולהזון במטרות שלשם נכתבו. • מתראים את העיקרון המorgan של הרשומה בה עסקים. • מחפשים ואוספים מידע רלוונטי לעירication רשומות. • דנים בקריטריונים לארגון הטקסט ווליצבו בהתאם למטרות ולנסיבות. • עורכים רשומות למטרות שונות ולנסיבות שונות. • קוראים את הרשומות על מנת לבחון אם הושגה המטרה לשלהם נכתבו. • שוקלים הפטצן בהתאם למטרה ולקהל היעד.
הדגשים	
<p>בקריאה יש להקפיד על הבחרת מילים בלתי מוכרות ועל זיהוי קטגוריות ועקרונות מארגנים כדי להפיק מידע על פי הצורך.</p> <p>בכתיבה יש להקפיד על ייחדות טקסט קצרנות, על ארגון ועיצוב של הטקסט להקלת ההתקפות בו לשם הפיקת מידע ועל בחירה באוצר מילים הולם לפי עולם התוכן של הרשומה.</p> <p>בדיבור חשוב לדון בקטגוריות מכלילות וכיוד לקבוע אותן כדי שיישמשו את התלמידים בכתיבה רשומות.</p> <p>בהקניית הידע הלשוני והtekstualי יוזגשו: זיהוי העיקרון המorgan של רשומות, שימוש במבני סמיוכות והבחנה בין פועל לשם פעולה בזיהוי ובഫקה.</p>	

דיווח

טקסט מידע המתמקד בעובדות ומתאר תופעות ללא נקיטת עמדה מפורשת.
מטרת הטקסט לידע נमען, בדרך כלל על פי בקשתו, על אירוע או תחלה.
האפקנות: כתובה או דבורה; יתכן גם שימוש במצבות.

דוגמאות מובהקות של דיווח:

- דיווח על ניסוי
- דיווח על פעילות בית הספר
- דיווח על אירוע בהפסקה
- דיווח לרשות
- דיווח על מצב התנועה בכבישים
- דיווח על תוצאות של משחקים

מאפיינים בולטים

- תיאור או שחרור שמואגן על פי עקרון העקביה, ولكن צפוי שיופיעו בו:
- * ביטויי זמן מסוימים: **אתמול**, **אתרי**, **אתה**, **אתם**, **אתם**, **אתם**, **אתם** ... ועוד.
- * ביטויי תכלית וסיבה: **כ**, **אנו** **ה** ..., **אנא**, **ה** ..., **אתם**, **אתם** ... ועוד.
- * ביטויי מקום: **א**, **אנו**, **אתם** ..., **אתם**, **אתם** ..., **אתם**, **אתם** ... ועוד.
- * שימוש בפעלים רבים בעבר ובהווה: בטקסט הדיווח, כמו בסיפור, יש נטייה להשתמש בסדרת פעלים בעבר או בהווה, לפי מטרת הדיווח – **צעיר**, **צעיר**, **הציג**, **הציג**, **אגיר**, **אגיר**. בדרך כלל תישמר עקביות בזמן הפעול.
- שימוש רב בגוף שלishi כדי להימנע מנקייטת עמדה מפורשת.
- לעיתים, הבאת מסקנה בסוף הדיווח (למשל בדו"ח מעבדה).

דיווח בכתיבה	
הקשרים	פעילות להכרת הטקסט
<ul style="list-style-type: none"> הפקת עיתון בית ספרי/כיתה הפקת דף מידע להורים דיווח על דיוני ועדות או קבוצות-עין شمאניות נושאים חברתיים בבית הספר דיווח על ניסויים, על פעולות ועל אירועים בתחום דעת שנים ובנושאים שונים לימודי תקשורת המונים 	<ul style="list-style-type: none"> מורים ותלמידים - קוראים דיווחים ודנים על אופן הצגתם. מאזינים לדיווחים של אחרים ודנים על אופן הצגתם על מנת לתת משוב. משוחחים על אירועים שרצו לדווח עליהם לנמענים מסוימים (הורם, חברים לכיתה, המורה, המשטרת). דנים על הקשר שבין הצגת סדר האירועים לבין סדר האירועים במציאות. מארגנים ומציגים את האירועים על פי סדר כרונולוגי עוקב. כותבים דיווח או מדווחים בעל פה באוצר המילים שמאפיין את נושא הדיווח.
הדגשים	
<p>בקריאה יש לזהות את המידע שמצפים למצאו בדיווח (מי עשה מה, למי, מתי והיכן).</p> <p>בכתב& לדבר יש לעמוד על הבדלי סגנון בין דיווחים כתובים לדברים באותה עניין; יש להקפיד על דיק בפרטם ובאוצר המילים ובהציג רצף האירועים כדי שהדיווח יהיה נחרט בזיכרון; יש להקפיד על התאמת הדיווח לנמען על פי מידת הידע הקודם שלו באותו זמן.</p> <p>בהקנית ידע לשוני וטקסטואלי יודגש: זיהוי זמני הפועל בדיווח, מודעות למילוט התפקיד המקשרות בין החלקים בטקסט, העשרה אוצר המילים בתחום ביטוי הזמן, המקום, הסיבה והתכלית ובmilim נרדפות בהתאם לנושא ולתחום התוכן של הדיווח.</p>	

דיבעה עיתונאית

טקסט מודיעי-סיפורי על אירוע אקטואלי שמעניין את הציבור או שחייב לציבור לדעת עליו ומטרתו להביא לפניו הקוראים (או הצופים) מידע מעודכן, מעניין וROLONGNI. הטקסט מתפרק באמצעותם באמצעותם במשמעותם תקשורת החומוניות כגון עיתון, רדייו, טלוויזיה, מחשבים*.

מאפיינים בולטים

הידעה העיתונאית מתמקדת בדרך כלל בעבודות ולא בפרשנות. עם זאת, עדות הכותב יכולה לבוא לידי ביטוי בבחירה הפרטיטים המודגשתים וסדר הופעתם ובבחירה המיללים לתיאור האירוע.

בידעה כתורת, כתורת משנה, פתיח וגוף הידעה.

הכותרת מנוסחת בדרך כלל בתמצאות ובדיקות, ולכן מאפיינים אותן:

- שימוש בנקודותים במקום פועלם אמיירה - **איך** הנטהזרות: *איך* היצא *זה* הסירה.
- השמטה מילת היחס **"את"** - **האנגזה** תאריך *את* החירוק.
- שימוש בסבביל - **זחק אתז'יס**.
- שימוש בראשי תיבות
- שימוש בשמות פעולה (מקום פעלים) - **ויסאטו על** רה"א (מקום: רה"א ס' 8).
- מסירת דבר באופן ישיר ועקיף - **זה** היצא: "הריגת תרצה"; **זה** היצא כי הריגת תרצה.

ניתן לבחין בין כתורות המוסרות מידע לבין כתורות מסקרנות, כגון אלו הנוגעות במקומות.

לעתים יופיעו **כתורת משנה ופתיחה** המרחיבים את הנאמר בכתורת.

הידעה מתקדמת מודיעוח מתוכצת לדיווח מפורט יותר.

הענין החדשוני או "הപטעה" החדשונית מופיעים תמיד בראש הידעה, ולכן סדר האירועים אינו כרונולוגי בהכרח.

בגוף הידעה יפורט וירחב הסיפור החדשוני באמצעותם אלה:

- ציון מקום המידע - **אקרוית ג'ליק ג'אלכת ראה** **האנגזה** ... **וכתבהן יצא...**
- תיאור נסיבות האירוע (ティיאורי זמן מקום, סיבה ותכלית):

* **זמן** - **זקירת חן הפטוח**...

* **מקום** - **גראליין רצח אטהו...**

* **תכלית** - **שחוות קלו נזרכלן אן אונט...**

- שימוש ב蟲ת הסטמי: **אקרוית יצא זבר איזויק...**

- התיחסות למידע קודם:

* **תוך שמירת רצף** - **ונטהן ען הגאנק א... גאנק אלה... הצעיק... הקט... כך אסור כתבה...**

* **תוך סיכום** - **ישראלי לך תסיק גויעקן אלה. זאת הארכת האוחזק.**

* **לציון יחס זמן, יחסי לגאים ונסיבות** - **ויתר אן כו, אילך, אורחות ג'את, ג'אתה שאה, קראג א...**

* **תוך הרחבת המידע** - **ישגאת אויר רכשה גען חזע. ישגאת אויר, אונת היישגות הגזילהן ג'ישראל, שגה ג'אלק כליאת**

אילך תיאזיך, רכשה אונט...

* **תוך תוספת מידע** - **אונט גאנס, כאו כו, גאנגע.**

- **שימוש בסימני פיסוק:**

* **אין סימני שאלה וקריאה.**

* **שימוש בנקודותים לפני ציטוט, ללא שימוש במרקאות.**

שימוש באמצעים חזותיים - גודל אותיות, חלוקה לכותרת-על וכותרת משנה, סימון המבנה, אויר, הדגשה, המחשה.

* על העיסוק בשפה האורוקלית ובחיבטים הכלולים של טקסטים מעולים השיכר של התקשרות, בתכנית הלימודים בתקשרות החומוניות (ראו כאן, עמ' 19).

זיהעה עיתונאית בכתבה	
הקשרים	פעילות להכרת הטקסט
<ul style="list-style-type: none"> • ערך עיתון בית הספר • דין בנושאים אקטואליים והציגם • ערך עיתון קהילתי • קראיה של ידיעות אקטואליה על מנת להתעדכן • כתיבת נושא אישי • ערך מהדורות חדשות כתתית או בית ספרית • לימודי תקשורת המונים • לימודי בתחומים שונים כגון מולדת חברה ואזורות, היסטוריה 	<ul style="list-style-type: none"> • מורים ותלמידים – • קוראים, מאזינים וצופים במידען עיתונאיות בכל תקשורת. • משוחחים על אירועים אקטואליים. • מבחנים בדרכים השונות להפקת ידיעות. • משווים בין כתורות באותו עניין בשני עיתונים שונים •odonim על המשטמע מההבדלים. • קוראים קראיה ביקורתית של ידיעות כדי לאתר את מניעי הכותב ואת המניפולציה שהוא עשו乍 בחדות. • משווים בין ידיעות שונות על אותו אירוע. • מפיקים ידיעות בעל פה ובכתב על ידי הכתה, בית הספר והקהילה למטרות פרסום. • מבחנים בין זיהעה לבין טקסטים אחרים העוסקים באקטואליה, כגון כתבה, מאמר. • מפיקים מידע מידע עיתונאיות למטרות שונות, כגון דין בנושאים אקטואליים (חידושים מדע, פוליטיקה, תרבות), או כתיבת עבודה בנושא מסוים.

הדגשים

בקראיה ידיעות חדשותיות בעיתון מומלץ לכוון את התלמידים לעיצוב הגרפי ולקשר שבינו לבין שמעויות הטקסט, לבניה הcotורת ולתפקידה, בדרך שבה הידיעה בניתה, לתהביר העיתונאי, לאוצר המילים ולמסרים הסמליים הכלולים לעיתים בידעה.

בכתיבה של ידיעות חשוב להקפיד על חיבור כתורות מתומצחות, על רצף הולם, על משלב הולם בתהביר ובאוצר מילים, על עיצוב גרפי מתאים ועל שימוש בסימני פיסוק.

בדיבור יש להקפיד על מסירת מידע באופן ברור ומוארגן ועל הצגת שאלות להבנתה נושא הידיעה ולהרחיבתנו.

בהקנית הידע הלשוני והטקסטואלי חשוב להבחן בין צורת הפעיל לצורת הסביל, לעמוד על דרכי מסירת הדיבור ולחזות את מאפייני השיח המרכזיים של הידעה העיתונאית.

טקסטים למטרות טיעון ושכנוע

טקסטים אלה כוללים תהליכי של הבניית שיח בדרכים לוגיות ורגשיות כדי להתדיין עם האזלת ולשכנעו. בשיחות יומיומיות, במדע ובתקשורת אנשים רבים להציג עמדות ולבנות טענות כדי לשכנע את האזלת. השיח הטיעוני כולל תהליכי משא ומתן ומבנים לשוניים-לוגיים, שבאמצעותם דוברים וכותבים בונים תמיכה בעמדותיהם ומנסים להפריך את עמדות האזלת. השיח הטיעוני מופיע בויכוחים יומיומיים, בדין הפליטי, במאמרי עמדה בעיתון, בסוגיות תלמודיות, בפרסומה, במאמרים מדעיים, בכתב בית בקשה ועוד. לשיח הטיעוני פן לוגי ופן רטורי. הפן הלוגי בא לידי ביטוי בטיעונים הגיוניים הקשורים ביניהם בקשרים לוגיים, כגון קשיישיבה ומסקנה. הפן הרטורי בא לידי ביטוי בפניה לרשות ולשכל על ידי שימוש בשאלות, בהפרוזות ובהדגשות, בפניה אישית ובקריאה דрамטית. גם בטקסטים שמטrorותיהם לידע ולספר יכולם להיות מרכיבים טיעוניים, לעיתים מפורשים ועתים סמיים, כגון בטקסט מידע על תפקוד הלב המכונן להשפייע על הרגלי תזונה ולמנוע עישון, בספר דידקטי-חינוכי ועוד.

להלן דוגמאות לעיסוק בתת-הסוגות האלה:

פרסומת / עמ' 37-36

עצומה / עמ' 39-38

מאמר-עמדה ודין / עמ' 41-40

פרסומת

טקסט שמטרתו לשכנע את הנמען לעשות דבר מה או לחשב בדרך מסוימת (לפחות, לשנות עמדה, להציגו) וכן לידע ולפרנס מידע לקהל רחוב ככל האפשר בעקבם למטרות שיווק. לשם כך הטקסט פונה אל הרגש, אל החלטה, אל הצרכים ואל הרצונות של הנמענים. אופנות: דבורה, כתובה ואורוקולית.*

מאפיינים בולטים

כדי **לשכנע** את הנמען, הפרסומת עשו שימוש במגוון אמצעים:

- הפיכת הנמען למעורב על ידי האמצעים האלה:
  - * פניה ישירה על ידי השימוש בצווי - **זו את ההצעה; שמי קראך קולך.**
  - * משפט אזהרה - **אתה ח"ג... כי אז איז איז...**
  - * שאלות ותשובות - **או איזה אתה זאת?** ... XXX!
  - * הצגת עניין באמצעות כלויות מקובלות על הכל, כגון על ידי משפטים סטטוטיים: **קעריך - אללהי אללהי.**
  - * פניה לרגש.
  - * ניצול של שאיפות מסוימות (כגון הרצון להיות עשיר ומצילח) ושל נורמות חברתיות יוקרתיות (זוגיות, איכות חיים, בריאות, יופי, טובתו של הילד).
  - * תיאורים מוגדים, לא מדוקים - **סוויק אַפְרִיך, אַגְזָק אַהֲרִיך, רַהַשׁ אַיכָּת.**

כדי **לסקור**, לעניין ולמשוך תשומת לב, הפרסומת משתמשת באמצעות האלה:

- סיסמאות שקל לזכור - **וזי גַּרְיךְ אַהֲרִיךְ זוֹ; רַהַשׁ גַּגְגָא.**
- מילים, ביטויים ומבנה דום-משמעותים התעניניות בחידה הלשונית - **זה אַזְלִיךְ אַירָת גַּעַד; תַּחַת אַגְּנָיִם גַּתְאָגָג.**
- אזכורים לידוע טקסטואלי קודם של הקוראים - **חַכְמָה הַאֲדֻמָּה; יְהֵי יְהֵי תְּהֵה.**
- מצלול ייחודי: בחירת מילים על פי שיקולים פונטיים ומודיקליים (צליל, חרוץ, משחיקו לשון) - **גַּאֲקָהָם גַּאֲזָאָהָה.**
- משלב מתאים לקהיל היעד (עממי, גבוה, מודיע) ולעתים עירוב מושלים - **אַזְגָּאַת אַכְרִיךְ, אַזְגָּאַת.**
- סטיות לשוניות מכונות - **וואַזְאַ-אַזְאַ; האַרְקָן; אַגְּזָקְעִיךְ וְלַעֲלִיךְ.**

בפרסומת משתמשים **באמצעים חזותיים** ליצירת תקשורת עיליה ומידית. לעיתים קרובות, האמצעים החזותיים מביעים את המסר: מציגים את המוצר, את המועמד וכו'. האמצעים הגרפיים משמשים גם ליצור דינמיות ולהכוונת הקריאה, שימוש בטיפוגרפיה מיועד להבלטה ולהדגשה של המסר (אותיות גדולות/קטנות/שמנות/דקות), וכן שימוש באירועים או בתצלומים ליצור אווירה חולמת: כרי דשא בפרסומת למכירת דירות, קריקטורות להמחשה המסר או לגיבוע המסר הנגדי וכו'.

* על העיסוק בשפה האורוקלית ובהיבטים הכלולים של טקסיים מעולם הרשי של התקשות, בתכנית הלימודים בתקשורת החזותים (ראו כאן, עמ' 19).

פרסומת בכתבה	
הקשרים	פעילות להכרת הטקסט
<ul style="list-style-type: none"> • סיטואציות שונות בהן יש צורך להפיצו ולפרנסם: - הכנות לעוני מידע על פעילות ציבורית או בית ספריות (ארוע קהילתי, תערוכה, יריד בית ספרי) - המלצה על ספרים או סרטים - בחירות לועדות - לימודים בתחוםים שונים כגון תקשורת המונים, מולצת חברה ואזרחות, חינוך לבריאות 	<ul style="list-style-type: none"> מורים ותלמידים - נחשפים לטקסטים פרסומיים בכליו התקשורתי. בוחנים את רכיבי פרסום (טקסט חזותי, טקסט מילולי, וגם טקסט אורוקולי). קוראים, מאזינים וצופים באופן ביקורתי: משוחחים על מניעי פרסום ומטרות; בוחנים את השימוש באמצעות שפונים לרגש ואמצעים שפוניים לשכל. מבחינים בין קהלי היעד של פרסום. ובוחנים את מסריה הסמליים. מפיקים טקסטים פרסומיים שמטרתם לשכנע את הקהל להשתתף בפעולות, לצפות או לבחרו, לקרוא וכו'. בוחנים את הקשר שבין קריית פרסומות לבין צריכה נבונה.
הדגשים	
<p>בקראיה כדי להסביר את תשומת הלב לפורמט המיעוד המשרת את המטרה ולשימוש באמצעות גרפיים; להבחן בדרך שבה הפרסומת מקדמת רעיונות ודימויים באמצעות הפונים להיגיון ולרגל.</p> <p>בחיבור פרסומות כדי להקפיד על פורמט ומשלב ההולמים את המטרה ואת קהל היעד ועל כך שרכיבי הפרסומת השונים - החזותיים, המילוליים והאורוקוליים - ישרתו את המסר ואת קהל היעד.</p> <p>הקניית הידע הלשוני והטקסטואלי העסוק באוצר המילים בהתאם למישר, בשימוש בדו-משמעות ובשינויים מכונים בכתב.</p>	

עצומה

טקסט טיעוני שפונה אל הציבור, בדרך כלל על ידי מודעה, כדי לשכנע ולהפעיל באמצעות פרסום פומביים (לשכנע ש... ולשכנע ל...).

הטקסט מופנה לקבוצות שונות כדי לעורר עניין ציבורי, לעורר את דעת הקהל בנושא או בסוגיה, כדי להפעיל לחץ על הגורמים הרלוונטיים. אופנות: לשון כתובה - טקסט כתוב המותאם לפרסום באמצעות תקשורת המונים.

מאפיינים בולטים

הטקסט כולל כותרת, פניה לנמען וציון הקשר של המeonן לעניין, תיאור המצב שמצריך את הפניה, תביעה, דרישת נימוקים וטיעונים, אזהרות, מסקנות ומלצות, חתימה/חתימות.

הטקסט מפעיל את הנמען ותובע פעולה על ידי שימוש באמצעות אלה:

- מיללים טעונות - **תְּהִקָּה קֶשֶׁה, אַלְקָ אַכָּאָג.**
- סימני קריאה ושאלה - **צִיְּהָרֵג גַּזְרְכִּיךְ! אִי נְהֹזָ אָ...?**
- פעלים בציוי - **אַלְתְּהִקָּה יְהִי!**
- נושא בגוף ראשון ושני לשם קריאה לציבור - **אַלְעֲלֵה אַלְיָק גַּרְיָאָה הַתְּהִזְגֵּג; אַתְּקָ, גַּעַצְיָה, אַתְּגָקְעִידָה הַתְּהִזְגֵּג!**
- פניה ישירה אל הנמענים - **חַגְרִיךְ יְקִרְיָק; גַּעַנְיָאָה, הַגְּרִיךְ יְאַלְיָק.**
- צורות מודאליות - **יכְלָה, גַּרְיָק, חַגְגָה, אַסְוָר;** מבנה "על X + שם הפועל" - **אִי גַּתְּיָה אַלְעֲלֵה הַתְּהִזְגֵּג,** מבני תנאי - **אַלְקָ... אַלְ...**

בעצומה מובעות דרישות בצורה נחרצת ומתחמצתת. לשם כך יש שימוש בפועל בסביב, בעtid ובעזות שלישית - **יְאַקְעֵל kְeַלְיָה הַאַחֲרֵי גַּחְלָק.**

הקשרים	פעולות להכרת הטקסט
<ul style="list-style-type: none"> • הבעת מחלוקת או תמיכה בנושאי ספרה, איקות הסביבה, שלטון התייחסות לבעה או לרעיון כתתי, בית ספרי או קהילתי, כגון מחסור בספרים בספריה, בעיה בטיחותית בבית הספר, מיעוט שיעורי ספרות או אמנות נושאים למודים בתחוםים שונים כגון תקשורת המונחים, מולדת חברה ואזרחות 	<ul style="list-style-type: none"> • מורים ותלמידים - מושכים על נושא המעורר מעורבות חברתית, דנים בהיבטים השונים של הנושא הנדון. • דנים בבחירה עצמה על מנת לפנות לציבור כדי לשכנע ולטעון טענה. • קוראים עズומות שפורסמו בעיתון ומשוחחים על המאפיינים שלהן. • קוראים וצופים בחומר מתאים לנושא שהוגדר. • מגדירים נטען שרוצים להפעיל או לעורר את תשומת לבו לנושא העצומה. • מصحابים טקסט בהתאם לנ"ל ומעצבים אותו גרפית. • קוראים את הטקסט לעמידות לקבלת משוב. • בודקים דרכי הפצה וגישה לקהל העיר.
הדגשים	
<p>בקראיה יש לדון במרכבי התוכן של העצומה: הנושא, הרקע, הדרישה; יש לזהות את קרל העיר ואת המוענים של העצומה; יש לבחון את דרכי העיצוב ואת האמצעים הלשוניים שנועדו לשכנע.</p> <p>בחיבור עצומה יש להקפיד על עיצוב גרפי הולם, על מגוון צורות לשינוי לשכנוע, על בהירות המסר ועל התאמה לקהל העיר.</p> <p>בדיבור יש להציג הצגה עניינית ומשכנת את היבתו השונים של הנושא.</p> <p>בתקנית הדעת הלשוני והטקסטואלי יש להציג את השימוש במושג משפטי תנאי ובסימני פיסוק, בדרכים להביע פניה ודרישה ולהבחנה בין חלקיה השונים של העצומה.</p>	

מאמר-עמדת

טקסט עיוני שיש בו טיעון, חוות דעת ופרשנות. הוא מביע עמדת כלפי תופעה או נושא ומועד לשכנע את הקוראים לאמץ את דעתו של הכותב בנושא שעל סדר היום הציבורי.

מאפיינים בולטים

המאמר כולל שני רכיבים מוחנים - **כותרת, שם הכותבת**, ושלושה רכיבים לא מוחנים - **פתחה, גוף המאמר וסיכום**.

תמצית הטענה תובא לעתים כבר בcourt - *ea facio* או ה'יאר גם אחר.

בפתחה תופיע לרוב טענה או הצעת מצב שבו מבקשים לעסוק - **אחוריה** הטענה לכך איז'ת ראלטיק או הטענה כי'קן איז'ר לאילך לאילך גויה. ס' **החותם על'קן כי'קן** ...

בגוף המאמר תובא בדרך כלל סקירה של המצב הנוכחי באמצעות סיפור או תיאור, הבעת דעתו بعد או נגד הטענה.

במאמר יש שימוש באמצעים שונים כדי להצדיק את הטענה ולהופכה לאמונה ובודקה:

- מבנים של טיעון: טענה, ביסוס (הסביר + נימוקים), מסקנה (+המלצתה).

- הפרק טיעונים של אחרים באמצעות מבנים של השוואת והנגדה, הסתייגות וציון סיבה ותוצאה:

אלו איז אן גאנך..., אגן..., ש... גאנקאות זאט, גזואה אָכֶק, גזאג אָכֶק, רק, אַטְלָה, צוֹרָה.

- חידוד המסר השכנוע על ידי:

  - * משפטים מכליים ואוצר מילים טען.
  - * שאלות רטוריות - האם יש זר堪ת?
  - * חוזרות על מילים או על תבניות - ווילע, ווילע אונגע, ווילע אונגע, ווילע אונגע, ווילע אונגע.

הסיום כולל בדרך כלל סיכום הטענות, מסקנה וניסוח מחדש, ולעתים נחרץ יותר, של דעת הכותב/ת.

מאמר-עמדה ודין פומבי בכתבה	
הקשרים	פעולות להכרת הטקסט
<ul style="list-style-type: none"> • עיסוק במטרות ובסוגיות ערכיות בכתבה, בבית הספר ובקהל • סיטואציות שבן מוצגות עמדות שונות בנושאים שעל סדר היום היבורי או הבית ספרי • דין באקטואליה • דין בנושאים שניים במחלוקת ובדילמות, העולים מחומר לימודי בתחום הדעת השונים • לימודי תקשורת המונים • לימודי מולדות חברה ואזרחות 	<ul style="list-style-type: none"> • מורים ותלמידים - מזהים סיטואציות המתאימות לכתיבת מאמרים ולדין פומבי. • קוראים מאמרים בעיתונות הילדים ובעיתונות המבוגרים, מבחנים במאפייני הטקסט הטיעוני מזהים את עמדת הכותבת/ה הדוברת ומבייעים דעתות לגביה. • דנים במבנה טיעונים בכתב ובעל פה בסיטואציות שונות. • קוראים טקסטים שונים רלוונטיים לביסוס הטיעונים. • דנים בדרכים המבטיחות ייחוך ודין עניינים ומכובדים. • מציגים את העמדות השונות בכתב ו/או בעל פה. • כתבים מאמר המביע עמדה נחרצת תוך ארגון הטיעונים בדרך לוגית ושימוש באמצעות רטורים מתאימים. • מזמינים תשובות למאמר ומתיחסים אליהן.
הדגשים	
<p>בקראיה יש להקפיד על הבנת הטענות של הכותבים וניתוח המבנה שלהם, כמו למשל חטיבת ארגון הטקסט והאמצעים הלשוניים המשמשים לטיעון ולשכנו.</p> <p>בכתביה יש להקפיד על מבנה הגינוי וברור של טיעונים, על דרכי קישור הולמות בין טיעונים שונים ועל אוצר מילים מודיק לפי עולם התוכן.</p> <p>בדין פומבי יש להקפיד על בניית הגיונית וברור של טיעונים, על הקשבה הגדית והתייחסות עניינית זה לטיעוני של זה, על שימוש בביטויים לצוין עמדת הדובר (<i>אוי היה אם...</i>) ועל שימוש במבנים המשמשים לטיעון ולשכנו.</p> <p>בהקנית הידע הלשוני והtekסטואלי יש להציג מבנים של הנגודה והשואאה, סיבה ותוצאה, שימוש בשאלות ובסימני פיסוק.</p>	

טקסטים למטרות הפעלה

текסטים למטרות הפעלה – בעל פה ובכתב – נועדו לחולل שינוי בהתנהגותו של האזולט, למשל: כאשר פונים לאזולט בבקשת מידע, בבקשת רשות, בבקשת לבצע פעולה כלשהי או כאשר מוחים את האזולט כיצד לבצע פעולה זו.

текסטים למטרות הפעלה קרובים בייעודם החברתי לטקסטים שמטרתם לשכנע ולטעון. שני המקרים, הטקסט מכון לחולל שינוי – בטקסט טיעוני, השינוי עשוי להיות בעדותו של השומע (שינוי דעתה בעקבות דיוון) או בהתנהגותו (קניית מוצר בעקבות פרסומות מוצלחת); ואילו בטקסטים מפעילים, השינוי יתבטא בהתנהגות בלבד (הפעלת תוכנה חדשה במחשב, אפייה עוגה לפי ההוראות בספר הבישול).

הלשון מספקת לנו עשר של אמצעים לביטוי בקשות, דרישות וציוויליט: למשל אפשר לבקש בבקשת יירה (תחזיר או, גבקה, את הסגר, אג, או תזעה, או תזאה אָק...), או ברמות שונות של עKİפה (את אָקָה זהחץ או: ס"את קרא לאת הסגר אָקְהַקְהֵת אָק?).

להלן דוגמאות לעיסוק בתת-הסוגות האלה:

הוראות / עמ' 45-44

מכتب בקשה / עמ' 47-46

הוראות

טקסט שמציג תהליך או תיאור והסביר ופונה אל נמען משוער או ידוע במטרה להפעילו. ההסבר מיועד להורות איך עושים דבר-מה בתחום דעת ובתחומי חיים שונים והוא מונה ומתאים לנמען את הצעדים והפעולות העיקריים.

أو^نفونات: לשון כתובה ודברה ולעתים גם לשון חזותית/^{أو}ركולית (ראו למשל תכניות בישול או מלאכת יד בטלויזיה).

בלשון הדיבור, הטקסטים קצרים ופרטיים יותר, מתיחסים להפעלה מסוימת מתוך הפעולות רבות, כגון הוראותיו של מדריך הספורט לפניו תחילת המשחק.

הוראות נוגעות בתחוםים שונים, כגון דת, מדע, טכנולוגיה, בריאות, התנהגות חברתית ומופיעות במשלבים שונים:

- הוראות בישול/אפייה
- כללי/^{أو} חוקי משחק
- הוראות לעירית ניסוי
- הוראות לתנהגות גראף או לקריאת מפה
- (לפי צווי הדת, במצב חברתי מסוים)
- הוראות למילוי טופס או שאלון

מאפיינים בולטים

כדי לנמענים באופן ישיר ויעיל ולהניע אותם לפעול בהתאם להוראות -

- הפניה מנוסחת ציווי בלשון נקבה, זכר או רבים על פי הצורך - ^{شيم}, ^{هاريز}, ^{سان} X ^{גאנגן} ^{הנקבה}.
- לעיתים הפניה היא כללית, באמצעות משפטי סתםיים - ^{اشיק}..., ^{אריזיק}..., ^{חאק}..., ^{האטס}....
- נעשה שימוש במשפטים קצרים פועליים זהה אחר זה, בדרך כלל ממושפרים או כתובים זה מתחת לה.
- נעשה שימוש בצורות מודוליות - *אַזְגָּתָה, גַּרְיָק אַגְּ, חַוְּגָה אַל אַנוֹבָּגְ...*, *אַל הַרְאָה, יִתְּהָ...*

כדי **ליצור תנאים להבנת ההוראות**, הטקסט כולל הסברים מקדמים - **גאנזק געה אונקוקת שט' קפאנזת...**; **חוֹאַרְק הַזְּרָעָפֵק ... הַק ... אַלְקָה אַלְקָה** רק את המרפק גא'.

כדי לבטא את **סדו הפעולות** והקשר היגוני ביןיהן ובין הביצוע, משתמשים בקשרי זמן - **אחר מכן**, **זאת...**, **במבנה תנאי** - **אם...** **אַם...** **אַל...** **או...**

כדי להבטיח **ביצוע מדויק**, הטקסט מרבה להשתמש בתיאורי אופן - **גאנזת, גַּוְהָרָה** - ובשמות מספר - **אַהֲגָגָה, גַּאֲגָג הַרְקָעָה** - וכן בתיאורי מקום.

הוראות בכיתה	
הקשרים	פעולות להכרת הטקסט
<ul style="list-style-type: none"> • הפעלת תלמידים ומורים במסגרת פעילות חברתיות, משחק, תחרות: - חיבור הוראות לפעילויות חברתיות או כתתיות בכתב ובעל פה (כגון הוראות למילוי שאלון, הוראות להשתתפות בטקס, תדרוך לכתובת בלתי מוכרת) • חיבור הוראות התנוגות בכניסת הכנסת על פי אורת החיבם ההלכתי • הפעלה במסגרת ההוראה והלמידה בכיתה 	<ul style="list-style-type: none"> מורים ותלמידים - מתנסים בקריאת הוראות ובפעולה על פיהם בהתאם לצורן. מתנסים במתן הוראות בעל פה זה לזה לביצוע פעולות יומיומיות. דנים בשלבים שונים בתהילך וכוכביהם הוראות על פיהם. קוראים טקסטים קצרים של הוראות (וראות מילוליות, חזותיות וצליליות - בשלטים, בטלפון, על חפיפות של מילים) ומשוחחים על צורותיהן ותפקידיהן. מזהים סיטואציות המצריכות הפקת טקסטים מפעילים. מפיקים את ההוראות בהתאם לצרכים, בכתב ובעל פה. בודקים האם ההוראות שהופקו ניתנות לביצוע ומכניםים שינויים על פי הצורך.
הדגשים	
<p>על קריאת הטקסט להוביל לביצוע מוצלח של ההוראות.</p> <p>בכתב ובדיבור יש להקפיד על לשון מדוקת, על אוצר מילים מדויק ולעתים מקטזע, הכלל ביטויים של פניה אישית, על הצגה בהירה ומלאה של כל מרכיבי ההוראה בהתאם לדעת המשוער של הנמען.</p> <p>בהקניית הידע הלשוני והtekסטואלי יש להקפיד על שימוש בצורות הציווי והעתיד (גוף שני) של פעלים שונים, שימוש במשפטים סטמיים (פעלים בהווה-רבבים), שימוש תקני בשמות המספר, שימוש בצורות מודאליות.</p>	

מכתב בקשה

טיקסט הפונה לנமען במטרה לשכנעו ולהפעיל אותו באמצעות טיעון. הנמען יכול להיות מוכר (בן משפחה, מורה, מנהל) או לא-מוכר (רשותות, מוסדות, נושא תפkid). הטיקסט משקף את יחסיו הקיימים הנמען למשeon.

לביקשות מטרות שונות: בקשות לקבלת מידע, בקשות לקבלת חפץ, בקשות לקבלת רשות פעולה, וכן בקשות לפועלה או להימנע מפעולה ואחרות.

אופןות: לשון כתובה בעלת כללי עיצוב מסוימים (עיצוב תבניתי של העמוד: תאריך, מקום הפניה, מועד ונמען וכו').

מאפיינים בולטים

המבנה האופייני של מכתב הבקשה יכול: **פניה, תיאור הבעיה, ולפי העניין - תיאור המידע המבוקש**, הפעולה או הדבר שנדקקים לו.

הפניה תכלול פרטים אישיים של המבקש הרלוונטיים לנושא הבקשה.

תיאור הבעיה עשוי לכלול :

- תיאור השתלשות האירועים שגרמו למכב בעיתו שרצו להפסיק (ביטוי זמן וסיבה) - אָקְ..., אחריו..., גַּם..., אֲכִ...).
  - תיאור מידע שמחפשים.
  - תיאור הפעולה המבוקשת.

שכנוּ הנמען לתמיכה בבקשתו יושג על ידי:

- נימוקים והצדקות - הפתיע איזה דבר...
  - סיפור אישי - עיתרת היי ANGELIC...
  - "אוממים" (מבנה תנאי) - ok...ok, ok ok ... ok
  - שפה ריגושית, פניה לרגע - אתה אזכיר איזה גור גור.
  - ביטויים של נימום - התקשח לך לא, נימה חישבתק, בגבג רגע.

משלב הנקתת ישתנה לפי הנسبות ויחסי הכוח שבו הטעון לנמען:

- * במאמר בקשה רשמי: לשון הפניה - **אכג' ארכ.../ג'ב...**; לשון הסיום - **גכג'וּ רג, גארכה.**
  - * שימוש בתבניות לשוניות נוסחאיות - **אכג'וּ גַהֲ, הַאֲקִילָה...;**, **אֲגַעַת גְּבָקָה...**, **אֲגַעַת הַצְּדָקָה...**
  - * **אֲגַעַת הַתְּזִקָּה.**

מכתב בקשה ובקשות בעל פה בכתב

הקשרים	פעריות להכרת הטקסט
<ul style="list-style-type: none"> פניה לרשות בנושאי שלטון מוקומי, חינוך, בראה, ביטחון ועוד פניה להנהלת בית הספר בעניינים הנוגעים לח' בית הספר והקהילה פניה לגופים ציבוריים וחברות פרטיזיות בעניינים הקשורים לנושא לימודי כתיבת מכתב בקשה להשתתפות בתחרות, במיצב או בפרויקט לימודי מולדת חברה ואזרחות ותחומי דעת אחרים 	<ul style="list-style-type: none"> מורים ותלמידים - מצחים סיטואציות המזמנות כתיבת מכתב בקשה. דנים בנסיבות שזהו ומצריכות חיבור מכתב בקשה. קוראים מכתבים מסווג זה על מנת לדעת כיצד כתובים. מנוסחים פניה בכתב לנמענים שונים באותו עניין ומחשבים בסיטואציה התקשורתיות. מנוסחים בקשות בעל פה לנמענים שונים ולמטרות שונות. קוראים את המכתבים ומעריכים את תגבורת הנמען ומצביעים שינוי על פי הצורך.

הדגשים

בקראיה יש להקפיד על זיהוי מטרת הבקשתה, פרטי המידע התומכים והنمuan.

בכתביה יש להבחן בין לשון כתובה פורמלית לבין לשון כתובה פחות פורמלית בהתאם ליחסי מיען-نمuan והמטרה, להקפיד על פירוט ודוק במידע הכלול במסמך (צינוי מקום, זמן והשתלשלות העניינים).

הן **בדיבור** והן **בכתביה** חשוב להציג את הדרכים השונות להבעת אותה בקשה על פי המטרה ויחסו הכוח שבין מיען לנמען.

בהקניית ידע לשוני וטקסטואלי יש למתן הדעת למשלב המתאים, לביטויי זמן וסיבה ולמבנה תנאי וכן לביטויי פניה שגורים.

טקסטים למטרות סיפור (טקסטים נרטיביים)

הтекסטים למטרות סיפור מארגנים אירופים ואנשי במרחב ובזמן מנקודות מבט נתונה, במשמעות של פונקציות תרבותיות, חברותיות ואסתיוט. ניתן למצוא טקסטים סיפוריים בעולמות השיח השונים. בסעיף זה נדון במבנה הסיפור ומופיעינו ונעסק בטקסטים למטרות סיפור מעולם השיח העיוני, מעולם השיח של התקשורת הבין-אישית ושל התקשורות ההמוניים. הסעיף "העסק בטקסטים מעולם השיח של הספרות ומערכות השיח של המקורות היהודיים" (עמ' 55-56) דן בדרכי העיסוק המיעילות בספרותים מעולמות שיח אלה.

הtekסטים הנרטיביים מספרים סיפור. הסיפור עוסק באירועים מן העבר (ויש הטענים, גם מן העתיד, אבל בדרך כלל לא מן ההווה), שנבחרו כראויים להיות מסופרים וועצבו לשונית בידי מחבר-ספר.

סיפורים יכולים להיות שונים זה מזה בדרך הסיפור (בעל פה או בכתב, בספר או בקולנוע, בסדרת תמונות או במחול), בחומרו הרקע (בדיוון או מציאות), במבנה, בפונקציה ובמסורת המודגשים (סיפור מתח, סיפורים טרגיים, קומיים וכו') ובמאפיינים רבים נוספים. עם זאת, יש הרבה מן המשותף לכל הסיפורים באשר הם: על מנת שייהיו ראויים, עליהם לתאר אירועים מפתיעים, יוצאי דופן בדרך כלשהי, ولو רק מנקודות מבטו של המספר. סיפורים יכולים לעניין, לרגש, לשכנע, להצחיק או לאזעע, הכל לפי המטרה וקהל היעד. תחילה העיצוב הסיפור יקבע את סדר האירועים (סדר הכרונולוגי או סדר אחר), את המשקל היחסי של אחד מהם מכביל, את הדרך שבה נתודע לדמיות וליחסים שביניהם,azo, מקום לאירועים. הטקסט הספרי המוגמר הוא מימוש נקודת מבטו של המחבר-הספר, הנוכחת בטקסט.

להתנסות בסוגות הספריות בבית הספר מספר תפקדים משלבים: היא חושפת את התלמידים לסיפורים בעלי מבנים שונים, ב嚷ון רחוב של תת-סוגות נרטיביות, והיא מאפשרת להם לשכלל את יכולתם לבנות טקסטים סיפוריים בעל פה ובכתב. ההתנסות הספרית גם מפגישה את התלמידים עם העולם התרבותי שմביבם ועם עולמות רחוקים, וסוללת את הדרך לשותפותם העתידית המלאה בעולמות אלו.

להלן דוגמאות לעיסוק בתת-סוגות אלה:

סיפור / עמ' 49-51

עלילון / עמ' 52-53

כתב עיתונאית / עמ' 54-55

סיפור

טיקסט המתאר אירועים מן העבר על מנת לעניין, לסקורן, לבדר, להצחיק או לצעע, הכל לפי המקרה וקהל היעד.

סיפורים יכולים להיות שונים זה מזה בחומרו הרקע (מציאות או בדיון), במבנה, בפונקציה ובמסרים המודגשים (סיפור מתח, סיפורים טרגיים, קומיים וכו') ובמאפיינים רבים אחרים. סיפורים יכולים להיות שונים בדרך הסיפור (בעל פה, בכתב, בספר ובסרט, בסדרת תമונות או בכלול).

על מנת שייהו ראויים, עליהם לתאר אירועים חריגים, מפתיעים ויצאי דופן בדרך קלשה (לפחות מנקודות מבטו של הספר).

מאפיינים בולטים

הסיפור האופיני בניו בדרך כלל על פי תבנית קבועה, **מסגרת הסיפור**, המכילה את הרכיבים הבאים:

- **פתח** שהוא **הרקע** לסיפור, הכולל הצגת הדמויות, תיאור הזמן והמקום של ההתרחשויות.
- **עלילה** ובה:

אירוע מאתחל - מצב ראשוןו שמכנו נובעת אליו בעיה.

סיכון - התפתחות המצב הבעיתי.

שיא - נקודת השיא בעיללה.

התורה - תיאור המכשולים בדרך לפתרון הבעיה, ולבסוף - פתרון הבעיה.

יסודות נוספים רוחניים הם אלה:

- **נקודת מפנה** (לאחר תיאור הבעיה) המכירה את אופי ההתרה בכיוון קומי או טרגי.
- **אירועים משנהים**.
- **סיגיר** (קוזה) המקשר את האירוע הסיפור להווה ולעתים כולל מוסר השכל.

כדי לסייע כניסה לעולם הסיפור, מופיעות **בפתחה** לסיפור בכתב **צורות נסחאות** – ה'ה ה'ה...

אך אתה... – **ובפתחות סיפוריות בעל פה** – **אתם יוצאים אלה קרה זיין, קרה זיין אפהיק!**

בבנייה **רצף** העלילה, בקשר בין אירועים עוקבים, יש שימוש בפעלים **בזמן עבר** – **היא הילק גאנזאות..., שכאת, לאן אוקזdem... בקשרי סיבה** – **כ', גזע, אפקת, הילזט..., אחר כ... נמי כ... – ובקשרי זמן** – **אגם כק, אחר כק, אקס, כז..., גזע כ...**

הסיפוריות באה לידי ביטוי במבנה דרמתיות, ביצירת מתח, סקרנות והפתעה במהלך הסיפור. מגוון אמצעים משמשים לכך:

- הוו דрамטי בתוך עבר: **היא הילק גאנק, והזה אופיאה זיין צאות אנטזיג...**
- חזרות.
- סטיות מהסדר הכרונולוגי.
- הצגת אירועים מנקודות מבט שונות.

עלם השיח התרבותי

עלם השיח של התקשרות הבני-אישה

עלם השיח של הקשורת ההמננים

עלם השיח של הספרות

עלם השיח של תרבותן

באפיון ובפיתוחה של הדמויות יכולים להופיע:

- תיאורים מפורטים של המראה החיצוני (שמות תואר).
- תיאור רגשות (פועל רגש וחשיבה).
- תיאור מעשי הדמויות.
- דיאלוגים בין הדמויות.

"nocחות" המספר בסיפור - **קול המספר** - תtabטא באמצעות קביעות מעריכות:
ראא אה הרכח אליי א... אין אלה..., כה שיעתן היה ג'ג'ת...

סיפור בכתבה בכתב ובעלפה	
הקשרים	פעילות להכרת הטקסט
<ul style="list-style-type: none"> • עירית אסופה של סיפורים • מגשים שבהם מספרים סיפורים • הפקת סיפורים לשם פרסום בעיתון בית הספר • שיתוף עמיתים ומורים בחווית מיוחדות • לימודי בתחומים שונים כגון ספרות, תקשורת המונים, מולדת חברה ואזרחות, תנ"ר 	<ul style="list-style-type: none"> • מורים ותלמידים - • קוראים סיפורים ומקשיים לסיפורים מסוגים שונים ו מבחנים ברכיביהם האלה: רכיבי העלילה וביטוייהם הייחודיים בכל סיפור וסיפור. • אמצעים שונים לאפיון הדמיות, ליצירת דרמה, להדגשת נקודות השיא. • צופים בסיפורים, סרטים ותכניות טלוויזיה ו מבחנים בדריכי הסיפור במדיה. • משוחחים על סיפורים. • מספרים סיפורים בעלפה. • נפגשים עם מספרי סיפורים. • משוחרים בכתב ובעלפה סיפורים שעשו/ קראו/ צפו בהם. • מחברים סיפורים בכתב ובעלפה. • מקלטים סיפורים של ילדים ו מבוגרים.
הדגשים	
<p>בקראיה ובהאזנה יש להקפיד על זיהוי רכיבי העלילה ואפיון הדמיות; יש לשים לב לסתיבות ו לתוצאות של אירועים מסוימים ולמסרים של הסיפור; יש להבחן באמצעות הדגש של הטקסט (כיצד מתוארות הדמיות, כיצד מודגשתים אירועים חשובים) ולמלא את הפערים שבו.</p> <p>בכתב יש להקפיד על שימוש בסוגים שונים של מסורת שיחה – דיבור ישיר לעומת דיבור עקוף – והציג השני של הסוגים בכתב (מרכזיות, נקודותים, פועל/ אמירה); יש להקפיד על בהירות וסדר בהצגת האירועים ובזיהוי הגיבורים; יש להקפיד על שימוש נכון בזמני הפועל של הסיפור בעלפה ובכתב ועל כתיב נכון; יש לתת את הדעת בדרך יצרת הפערים בשיפור למילויים על ידי הקוראים. יש לשים לב לשינויים סגנוניים החלים מעבר מהשפה הדבורה לשפה הכתובה, לבחירת מילوت קישור ואוצר מילים.</p> <p>בסיפור בעלפה יש להקפיד על בהירות וסדר בהצגת העלילה והגיבורים ועל שימוש באמצעות הדגשה והמחשה; יש להקשיב להנחה פעליה והדדיות לסיפוריו עמיתים.</p> <p>בהקניית ידע לשוני וטקסטואלי יודגשו הדרכים השונות של מסורת דיבור ו המרכיבים המבניים של הטקסט הספרי, וכן יודגש השימוש בשמות תואר, בפועל ו גש וחשיבה, בקשרים השונים ובזמן הפועל.</p>	

עלילון (קומיקס)

סיפור מילולי חזותי, הבניי ברכף כרונולוגי ומעוצב בתוך מסגרות. העלילה עשויה שימוש במטפורות חזותיות, בסמלים ובצבע. לרוב, בעל תכנים פופולריים ומשעשעים. בקומיקס קיימת תלות בין המרכיב החזותי למרכיב המילולי: המרכיב המילולי משרת את המרכיב החזותי ולהפך. ניתן לראות בקומיקס סוג של טקסט אמנותי משומש שעיצבו החזותי-אסתטי הוא חלק בלתי נפרד ממהותו*.

מאפיינים בולטים

כל מסגרת בקומיקס מהוות יחידת משמעות הדומה למשפט, ויצא מכך שככל מסגרת היא קטע מסוים בסיפור. המסגרת המגבילה של הקומיקס מכתיבה שימוש בלשון תמציתית, הבאה לידי ביטוי באמצעות האלה:

- דברו ישר לקוני, ללא פעל אמיירה.
- משפטיים קצרים מאוד ופשטניים, משפטיים חד-אבריים - **כן/לא; סזהה.**
- משפטי הציג - **הזה חזה.**
- משפטי קיום - **יש/no אין/אקיום.**
- שימוש במילות זמן לצוין מפנה בעלילה - **振奋, אי, עתקה!**.

הדמיות בקומיקס נוכחות באירוע, ועל כן הלשון היא מדוברת ובלתי פורמלית וממעטת בצורות של דיווח בגין שלישי בעבר. היא מאופינת באמצעות האלה:

- משפטיים חסרים וקטועים.
- ביטויי סLANG.
- מבעי ציווי בצורת עתיד - **תציגי את האות.**
- פניה בכוינוי חיבה - **חאג'...**
- משפטי שאלת עם כינוי שאלה ובלעדיהם - **אתה שואג אתה קאצי שאazzi, הקם ראיית את צער?**
- שימוש באונומטופיה לביטוי קולות הנשמעים בסיפור - **אָה!!! אַה!!!, גראט!!!...**

מבחינה חזותית, הקומיקס כולל:

- "בלוני דיבור" לייצוג קול ודברו ישיר.
- "עננות" לבטא מחשבות לא מדוברות.
- בלונים מעוקבים לבטא מביעים נרגזים או נפחים.
- תרגום שפת הגוף לצורות טריאוטיפיות לשם ציון רגשות בסיסיים (כעס, פחד), יחסן אונוש (התאהבות או איבה) ותנועות גוף יומיומיות (הליכה, ריצה).
- שימוש במטפורות חזותיות לתיאור מצביו אווירה ורגשות (לדוגמה: "לראות כוכבים" מתרגם להילה של כוכבים סביר ראה של הדמות; לבבות סביר ראה של הדמות פירושם אהבה).
- שימוש בטיפוגרפיה לביטוי משמעויות תוכניות, כגון אותיות עבות לדיבור בקהל רם; כתוב יד רועוד לבטא פחד; סימנים ואותיות המחקים צללים המאפיינים מצב או פעולה.
- מיללים המופיעות בתחום התמונה, אבל לא במסגרת הבלונים, ובמatters צללים לא-מילוליים כגון סימן קריאה - שימושו תשומת לב מיוחדת; **היק! גראט!** - לחבותות.

* על העיסוק בשפה האורקלית ובהיבטים הכלולים של טקסטים מעולם השיח של התקשרות, בתכנית הלימודים בתקשורת המונחים (ראו כאן, עמ' 19).

עלילון (קומיקס) בכתיבה

הקשרים	פעילות להכרת הטקסט
<ul style="list-style-type: none"> • הצגת חומר שנלמד בכיתה בנושאים שונים באמצעות עלילון (ב坦נא שהתכנים מתאימים לדרך הצגה זו) • מדור קבוע בעיתון • הוצאה חוברת קומיקס כתיתית • במסגרת לימודי תקשורת המונחים 	<ul style="list-style-type: none"> • מורים ותלמידים - קוראים עלילונים בחברות ובイトונים. • מבחנים בין סיפור המשזה לבני ההתרחשות בהתחווה. • מבחנים בין ייחדות ההתרחשות על רצף העלילה. • מבחנים באמצעות הגրפים המשמשים לדבריו ישיר, לקריאות, למחשבות ועוד. • מבחנים בטיפוגרפיה, בצבע ובסמלים חזותיים אחרים המבטאים משמעותם. • מבחנים בדרכים המוסכמות לסימול ורגשות. • מגבשים את הסיפור שורצים בספר ועלילון, או בוחרים טקסט מתאים על מנת להופכו לעילון. • קובעים את ייחדות הספריות על פני הרץ. • מעצבים דמויות על ידי ציור ודיבוב. • מעבירים טקסט כתוב (סיפור, חומר לימודי מתאים) לקומיקס. • כתבים דושיח בין הדמויות. • "מתרגמים" טקסט של עלילון לסיפור בכתב.

הדגשים

בקראיה תופנה תשומת הלב אל הקשרים שבין הרכב החזותי לרכיב המילולי, אל האפיונים המשלבאים ואל הרץ של הייחדות.

בכתביה יש להקפיד על משלב מותאם לקהל היעד (ילדים, נוער, מבוגרים), יש לשמור על הרץ ולהביא דיבור ישיר בדרכים שונות; יש לשים לב לתמצאות המתבקש מאיוצי המקום, לקשר בין המרכיב המילולי לחזותי ולטיפוגרפיה ייחודית.

בהקנית הידע הלשוני והטקסטואלי, יש לחת את הדעת למשלב, לחפש מקבילות לביטויים של השפה הדבורה בשפה גבוהה יותר, להקפיד על צורות לשוניות המשרתות את התמצאות הדרוש.

כתב עיתונאית

טקסט סיפורו מיידע בעל ערך חדשתי, שמטרתו להציג נושא מסוים, תופעה או דמות מסוימת מזוינת הראייה של הכותב.

אופנות: לשון כתובה ואמצעי תקשורת אלקטרוניים*. אופנות: לשון כתובה ואמצעי תקשורת אלקטרוניים*. בכתבה משלבים סוגים שונים של כתיבה: תיאור, דיווח, סיפור, דיווח על שיחות. לעיתים קרובות משלבים בה גם אמצעי המחברה בלתי מיולאים, כגון תמונות מצולמות של אירועים ומקומות, דיקנאות של אנשים שמצוירים בכתבה, טבלאות ודיאגרמות.

מאפיינים בולטים

הכתב העיתונאית בנויה מהרצף האופני הבא: **כותרת, פתיח, חלוקה לפרקים.**

הכותרת כתובה לרוב במילים המשוכות את תשומת לבם של הקוראים.

לעתים מופיעה תחתיה **כותרת משנה** מרחיבה.

הפתיחה כולל סיכום עובדתי וריעוני של הכתבה כולה. **החלוקת לפרקים** מסומנת בדרך כלל על ידי כותרות משנה טענות, ורוב המקרים - כל פרק מוחלך לפסקאות.

לכתב אין מבנה פנימי קבוע, והוא עשויה לכלול את הרכיבים הבאים:

- **תיאור דמיות**, בין השאר על ידי שמות תואר וצירופים שמנויים - *עוזי כהן, בן 20, שזכה גברת הרקען בתחרות, מחר זכה*.
- **דיווח על שיחות:**
  - * ביציטוט ישיר - *צייר אצ"י: "רגע האזעיק החז'יאן אהחזה הגעת".*
  - * בדיווח עקיף ללא נקיטת עמדה - *צייר אצ"י זואר כי לא היה...*
  - * בדיווח עקיף מסתיג - *צייר אצ"י סא"ן נאנק כי... לא יכול... לא צפת כי צייר אצ"י...*
  - * בדיווח מסכם ומפרש - *צייר אצ"י אסרג אולגות; הלא?*
- **תיאור אירועים**: כתבות עשויות לשלב תיאור של התרחשויות בזמן-הווה, זמן הכתבה, עם תיאור וסיפור של דברים שקרו בעבר. השימוש מתבטא בשימוש בזמןים שונים של הפעלים - *צייר אצ"ק אהכ"ען זכר את הציגות האסורה"נית סא"ק נגלו איז'ן אנסקה הלא הנטז איראיך אוסאכ"ק גישראן האזעיק אחר ההתקה"את.*
- **אמצעים חזותיים** כגון תמונות, איורים, טבלאות, שתפקידם להמחיש ולהדגים את הכתוב.

* על העיסוק בשפה האורקולית ובחייבים הכלולים של טקסטים מעולם השיך של התקשורות, בתכנית הלימודים בתקשורות החומרניים (ראו כאן, עמ' 19).

א. למם השיח של תקשורת הדמויים	כתב עיתונאית בכתבה	
	הקשרים	פעולות להכרת הטקסט
	<ul style="list-style-type: none"> • ערך עיתון בית ספרי/קהלתי • ערך מדריך היישוב או השכונה • דיוונים בנושאי אקטואליה • לימודי תקשורת המונים • לימודים בתחומיים שונים כגון מולדות חברה ואזרחות, מדעים, היסטוריה 	<ul style="list-style-type: none"> • מורים ותלמידים - • נחשים לכתבות בעיתונים ובאמצעי התקשורות האלקטרוניים, מבחנים במרכיביהם ומשוחחים עליהם. • משווים בין כתורות של כתבות המופיעות באותה מקום שונים בעיתון (למשל, בעמודים הפנימיים ובעמוד הראשוני). • מבחנים בעמדת הכותב בגין הכתיבה ובכותרות (למשל, ניסוח כתורות אוחdot לעומת כתורות מסתייגות). • מהים סיטואציה המזינה עריכה כתבה בסוגרת מלאה ארוכת טווח. • קוראים וצופים בחומר הרלוונטי לנושא הכתיבה שנקרה או שעומדת להיכתב. • מראינים דמיות ולוניות לכתבה. • אוספים חומר חזותי רלוונטי לכתבה. • עורכים את הכתיבה. • מעצבים גורפת את הכתיבה להבלת הפרקים, הנושאים, היצוטים, הכותרת והפתיחה בהתאם לקהל היעד ומשלבים את החומר החזותי. • שוקלים את דרכי ההפצה של הכתיבה.
הדגשים		
<p>בקראיה יש להקפיד על הבנת השטשלות העניינים, נסיבותיהם ואופן תיאור הדמויות בכתבה; יש לחת את הדעת לעמדת הכותב ביחס לארועים ולאמצעים לביטוי העמדה, וכן יש לקרוא את הטקסט קראיה ביקורתית.</p> <p>בכתב יש להקפיד על מבנה מתאים, על תיאור אירועים בஸולב עם תיאור דמיות ודיווח על שיחות, על כתורת הולמת, על היצג בפורמט של כתבה עיתונאית ולהציג מידע ממוקרות שונים.</p> <p>בחקנית ידע לשוני וטקסטואלי יש לבחון את האמצעים הלשוניים בתיאור הדמויות ולשימוש בדברי שיר ועקב.</p>		

העיסוק בטקסטים מעולם השיח של הספרות

ומועלם השיח של המקורות היהודיים

ליצירות הספרות ולטקסטים מהמקורות היהודיים יש מקום ייחודי ומובחן בשיח החברתי. הם מאמנים ללמידה הכרה וידע של המורשת התרבותית היהודית והאוניברסלית ומפתחים דרכי חשיבה ודרך שימוש שונות וייחודיות בשפה. העיסוק בטקסטים שני עולמות שיח אלה מחזקים את רגשות ההשתיכות הלאומית והקהילתית, התרבותית והחברתית ותורמים לעיצוב זהות האישית.

טקסטים ספרותיים

קריאת ספרות יפה בבית הספר נועדה בעיקר להעניק חוויות והתנסויות אסתטיות, שבאמצעותן יבינו התלמידים טוב יותר את עצם ואת זלתם, יפתחו את הדמיון והאינטלקט, יפתחו אהבת קריאה ומודעות ספרותית ואת יכולת להעריך יצירות ספרות. הספרות היא כלי להנחלת אוצרות התרבות והמחשבה.

על כן, בבית הספר יש –

- **לקבוע מרחב ייחודי לספרות בתוך השיח החברתי.**
- **להפוך את יצירות הספרות לחלק בלתי נפרד ממפענום התרבותי האישי של התלמידים.**
- **לאפשר לתלמידים להנחות מיצירות ספרות רבות ומגוונות מהמורשת התרבותית הישראלית, היהודית והעולםית.**
- **להימנע מלהפוך את הקריאה ביצירה הספרותית לאמצעי להוראת לשון ומלתת לה להיות אך ורק כלי שרת של נושאי לימוד או תחומי דעת שונים.**

הפגש עם מגוון יצירות הקשורות לעולמם של התלמידים וגם לעולמות המרוחקים מהם, יחזק את ההשתיכות לחברה ולקהילה, יתרום לבניית הזהות האישית ויאפשר גישה לעולמות אחרים בדרך מיוחדת של חשיבה שלא ניתן להשיג בקריאה של סוגים שאינם ספרותיים.

הפגש עם היצירה הספרותית

הפגש עם יצירה ספרותית בבית הספר אמור לזמן לסטודנטים חוויות והתנסויות אסתטיות ורגשות ולאפשר לכל אחד מהם לבנות את עולם הטקסט האישי בהתאם לידע שלו, לניסיון העבר ולאישתו.

האינטראקטיבית עם עמיטים והתיווך של המורה תורמים לבניית עולם הטקסט האישי של הקוראים: כשתלמידים מואמנים יום-יום לקרוא או להאזין לקריאה, כשהספרים נגשים, כ舍մדים וכותבים על יצירות ספרות, נוצרת סביבה שתומכת בקורסאים ומטפחת את יכולתם להעריך יצירות ולפתח טעם אישי.

בקהילתיות הקוראים, שבה כל קורא מתבקש לנמק ולבסס את פרשנותו, באוט לידי ביתוי המשמעותיות השונות שניתן להפיק מtekסט אחד.

לשם כך רצוי שהדיalog עם יצירה ספרותית יוכל את הפעולות הבאות, בכתב ובUl פה:

- **קריאה של יצירות והאזנה להן לשם הנאה.**
- **הבעת ציפיות לקריאת הקוראה אחרי המפגש עם כוורתה היצירה, העיצוב, הכריכה והאיורים, ואחרי קריאת קטיעים מתוכה.**

- שיתופי אחרים בהתרשומות בעקבות הקריאה.
- הצגת שאלות על היצירה שקוראים.
- העמקת התובנות והעשרה, מעבר להתרשומות הראשוניות.
- בחינת נקודות המבט השונות ביצירה.
- בחינת פרשנויות אפשריות, תמייה בחן או מתייחת ביקורת עליהם תוך עיגון בטקסט.
- העמקת התובנות על עצמי ועל החיים.
- טיפוח דרכי קריאה הרגשות לתרבות אחרות ולהקשרים נוספים.
- שיתופי אחרים בתובנות על היצירה.
- שיחה ודיוון על האירור ועל יחסיו הgomelin בין לבין הטקסט, על אירורים שונים לאותה יצירה ועל תרומות האירור לפרשנות היצירה.
- קשריות קשרים בין יסודות בתוך היצירה ובין יצירה לייצירות אחרות. פעולה זו תורמת להיווצרותו של מארג תרבותי-ספרותי ומעמיקה ומרחיבה את ההבנות הספרותיות.
- יצירות ספרות שקובצו יחדיו כי הן עוסקות באותו עניין, כי יש להן נושא או מוטיב משותפים, כי הן משתיכות לאותה סוגה, כי נכתבו או אוירו בידי אותו אדם, או שהן גרסאות שונות של טקסט אחד – עוררות לתלמידים למצוא קשרים החורגים מגבולות הטקסט היחיד ולהבין **יצירות "נעננות"** על יצירות.
- מתן ביטוי לתגובה, לפרשנות האישית ולחווית הקריאה בדרכים שונות ובאמצעים שונים, בשיח דבר, כתוב או חזותי.
- בחינת האיזקה בין היצירה הספרותית ובין הביטויים שקיבלה במדיה שונות (סרט, מחזה, מחול ועוד).

בעת המפגש עם שירים בכתה, תלמידים ומורים

- קוראים קריאה דמומה וקולית את השירים.
- מאזינים לשירים שקוראים בפניהם.
- משוחחים על חוויות אישיות ורגשות שניעورو בעקבות הקריאה.
- משחזרים את תוכן השיר ומנתחים את הנושא שלו.
- מצביעים על האמצעים הczorniyim המעצבים את התוכן ואת האוירה ודנים בהם.
- מבחנים בעיצוב השיר על הדף – אורך שורות, בתים, שטחים לבנים וכדומה – ובסדרתו למשמעות השיר.
- מבחנים באמצעות המunikים מזיקליות לשיר – חראיה, מקצב, אליטרציה, לשון נופל על לשון, חזרות צלilioot – ומצביעים על תרומתם למשמעות השיר.
- מבחנים בין המשמעות המפורשת של מילים בשיר ובין המשמעות הנלוות, הבונת יחד את רובדי המשמעות של הטקסט השלם.
- מבחנים בין המשמעות השגורה והציפייה של מילים וצירופים למשמעות הייחודית והבלתי צפואה שלחן בטקסט השלם, ונוכחים כיצד הבחירה הלשונית יוצרות משמעות בשירה.
- קוראים את השירים קריאה קולית בפני אחרים כחלק מפרשנות הטקסט וכדרך לבטא את מרכזיותם של הקצב והמצולול בשיו ואת החוויה האסתטית והרגשית.
- קוראים את השירים בקריאה חוזרת וחווים אותם מחדש.
- ממליצים על שירים שקוראו.

בעת המפגש עם סיפוריים* בכיתה, תלמידים ומורים

- קוראים סיפורים ומאזינים להם.
- משוחחים על חוויות אישיות ועל רגשות שניعرو בעקבות הקריאה.
- מבחנים ברכיבים הבוניים סיפור: דמיות, מקום זמן, נקודות מבט, התפתחות העלילה, רצף ושינוי ברכף.
- דנים בדרך עיצוב הדמויות ובוחנים את תפיקdon בסיפור – מה הן עושות, מה הן אומרות וכי怎ן הן מתוארות.
- מבחנים בין דיבורו ישיר של הדמויות לבין דברי הספר.
- בוחנים כיצד השימוש בלשון ובסגנון משפייע על המשמעות הסומיה והגלואה.
- מבחנים ביטודות ראליסטיים וביטודות על-טבעיים בסיפורים.
- מבחנים בין יסודות בזויים לבין יסודות בלתי בזויים בסיפורים ההיסטוריים ובסיפורים על רקע היסטורי.
- מבחנים באמצעות הרטוריים המשמשים את הספר להדגשה ולמשמעות תשומת לבם של המازינים: חזקה (על מצבים, מילים וכדומה), דו-שיח בין דמויות, משחקים מיללים ושאלות רטוריות.
- חוארים וקוראים את הסיפורים, או��עים מתוך הסיפורים, לעיגון הפרשנות, להנאה ולהשمعה באוזני אחרים.

מבחר יצירות הספרות בבית הספר

קביעת מרחב ייחודי לספרות בתוך השיח החברתי מחיב את בית הספר לצור את התנאים לכך שייצירות ספרות תהינה נגשوت לכל הלומדים. הספרייה הכיתית והספרייה הבית ספרית הן המרחבים המזמינים מבחר רב ומגוון של ספרים: קובצי שירים וסיפורים, ספרי קריאה לסוגיהם, מקרים.

רצוי שהմבacher יכלול:

- יצירות בעליות ערך אסתטי מהספרות שנכתבה בעברית וספרות מתרגם.
- יצירות של מחברים מוכרים, חשובים ומרכזיים, המייצגים תקופות שונות וסוגיות כתיבה שונים.
- יצירות המעשירות את התלמידים בתחום הרגשי והערבי.
- יצירות שמאמינות התמודדות עם ערכיים לאומיים וככל-אנושיים.
- יצירות המאפשרות נקודות מבט שונות על החברה ועל הקהילה.
- יצירות העוסקות ב מורשת היהודית, הישראלית והכלל-אנושית.
- יצירות בפזרה מסוימים שונים כגון סיפורים ראליסטיים ולא ראליסטיים, סיפורים מתח, סיפורים היסטוריים, ביוגרפיות ואוטוביוגרפיות, סיפורים הומוריסטיים.
- יצירות בשירה מסוימים שונים כגון שירים סיפורים, שירי א-ג'ז, שירים ליריים, שירי משחק, שירים תיאוריים, שירי ערש.
- יצירות המאפשרות התבוננות על חברות ותרבותות שונות משלנו.
- יצירות בנושאים יהודים.
- יצירות העושות שימוש בלשון בצורה מדוקת, מקורית ובעלת דמיון.
- יצירות ברמות קריאות שונות, שיאפשרו לכל התלמידים דו-שיח עם הספרות.

* על סיפורים, עמ' 48-55 כאן.

- יצירות עם שימושי שפה ייחודיים שבאים לידי ביטוי בקריאה הקולית.
- יצירות העשויות שימוש בדרכי יציג וארגון מגוונים.
- יצירות המלوات אירורים שמקיימים קשרים שונים עם הטקסט – עיתור, הרחבה, פרשנות ועוד.

סוגי הטקסטים הספרותיים המומליצים לקריאה בכיתות א'-ב'

- שירים וסיפוריים קצרים בעלי ריקע מוכר.
- שירים וסיפוריים בתחום הדמיון והפנטזיה.
- אגדות ומעשיות קלאסיות.
- שירים וסיפוריים של "אי-גיוון".
- שירים וסיפוריים הומוריסטיים.

סוגי הטקסטים הספרותיים המומליצים לקריאה בכיתות ג'-ד'

- מגוון רחב של סיפוריים ושירים של יוצרים בני זמננו.
- סיפוריים ושירים מהקלאסיקה של ספרות הילדים.
- יצירות מגוון של מסורות ותרבותות.
- סיפוריים, אגדות, מעשיות ומשלים.
- שירים מושרים – שירי זמר מתkopפות שונות בחיי העם והמדינה.
- סיפוריים מן המציאות והפנטזיה, סיפורי הרפתקאות.
- סיפוריים המתמקדים בחברות הילדים.
- יצירות ארוכות לקריאה בהמשכים.

סוגי הטקסטים הספרותיים המומליצים לקריאה בכיתות ה'-ו'

- מגוון רחב של שירים וסיפוריים מתkopפות שונות, מأت יוצרים שונים ותרבותיות שונות, כולל תרגומים.
- סיפוריים קצרים וארכיים ב嚷ון נושאים ותת-סוגות: סיפוריים היסטוריים ועל ריקע ההיסטורי מחיי העם והמדינה ואמונות העולם, יומנים, ספרות בלשית, סיפורי מדע בדיוני, סיפורי מכתבים ועוד.
- סיפוריים עם – משלים, אגדות ומעשיות.
- שירים מושרים – שירי זמר מתkopפות שונות בחיי העם והמדינה.

רשימת יוצרים מומליצים שראוי לכלול בתכנית הלימודים בבית ספרית

ברשימה זו יציגו יוצרים בשירה ובמספרת העברית והולמית, הקלאסית, המודרנית והعصשווית. החולקה לשתי התקופות בספרות העברית מתייחסת לזמן שבו נכתבו עיקר יצירותם של המחברים.

רשימה זו נועדה לשרת את המורים לקרהת בניית תכניות הקריאה של טקסטים ספרותיים בבית הספר, ואיננה בשום פנים ואופן רשותה ממצה. המורים מוזמנים להרחיב ולהעיר על פי טעם האיש, על פי העניין והיכולת של תלמידיהם. לשם כך באפשרותם להיעזר בהצעות המובאות על ידי המסגרות לעידוד הקריאה, כגון "מפעל הספר הטוב במחיר מואל", "מצעד הספרים השנתי", "ספר לכל בית", "ספר-אורח", ובקטלוגים המופיעים ברשימה הביבליוגרפית של התכנית.

ויצרים מהספרות העברית לילדי עד שנות ה-50 של המאה העשרים	
אנדה עמיר	לין קיפניס
ג. ל. פרץ*	לאה גולדברג
שלום עליכם*	זאב
아버ם שלונסקי	ימימה טשרנוביץ
אליעזר שמאלי	מרימס ילו-שטיקליס
קדיה מולדובסקי*	נחום גוטמן

ויצרים מהספרות העברית לילדי משנות ה-50 של המאה העשרים ואילך	
נגה מרון	עמי גדליה
לאה נאור	עפרה גלברט
יצחק נוי	יחונתן גפן
אפרים סידון	דוד גרוסמן
מיכל סנונית	ע' היל
דבורה עומר	גיל הרבן
עדולה	נירה הראל
יהודה עמייחי	נורית זרחי
פאול קור	רונית חכם
עדנה קרמר	יונה טפר
יעל רוזמן	נתן יונתן
גלילה רון-פדר	שלומית כהן-אסיף
ציפי שחזור	ישראל לרמן
סמדר שיר	מירה מאיר
מאיר שלו	רבקה מגן
חיה שנhab	אורה מורג
מיריק שנייר	סמי מיכאל
	רוני גבעתי

ויצרים מהספרות העולמית המתורגמת	
אסטריד לינדגרן	בوروלי קלריי
ג'ודי בלום	אריך קסטנר
הנס קריסטיאן אנדרسن	האחים גרים
מייכאל אנדה	אי' אנדריביץ' קריולוב
הארית ביצ'ר סטאו	מרק טוין
ל"מ מונטגומירי	לה פונטו
א.א. מילן	יו לפטיג
יוהנה ספרי	

* רוב היצירות לילדי שנכתבו על ידי יוצרים אלה, תורגמו מיידיש.

טקסטים מן המקורות היהודיים

פגש עם טקסטים מהמקורות היהודיים הוא רכיב חשוב ממשמעותי במבנה המאגר התרבותי-לשוני של אדם יהודי בישראל. ניתן לקרוא טקסטים אלה מנוקודות מבט שונות, כגון דתית-אמונית, היסטורית, פילוסופית, ספרותית, לשונית ואחרות.

העיסוק בטקסטים מן המקורות היהודיים, שהם חלק מהמסורת היהודית, הלאומית והתרבותית, מתקיים בבית הספר הממלכתי והמלכתי-דתי במסגרת שיעורים שונים והוא מעוגן בתכניות הלימודים השונות (מקרה מم' ז; תנ"ך ממ' ז; תושב"ע מם' וממ' ז; הלכה מם' ז ועוד). התכנים, הערכים, המימניות והמטרות של התחומיים העוסקים בטקסטים מהמקורות היהודיים בבית הספר היהודי, מפורטים בתכניות אלה.

מתוך תפיסה תרבותית-לשונית כוללת, מתייחסת התכנית לחינוך לשוני לבית הספר היהודי ליחודה של הקריאה בטקסטים אלו, ובשם אופן אינה באה במקום התכניות שצינו לעיל.

לקריאה במקורות תרומה נכבה לחינוך הלשוני והתרבותי של התלמידים, מכיוון שהקריאה בטקסטים אלה מפגישה את הקוראים עם שימושים ייחודיים בלשון על רבדיה ההיסטוריה ומצריכה מימניות ייחודיות להבנת הטקסטים המקיים לעיתים קרובות זיקה ביניהם.

מתוך מגוון הטקסטים מן המקורות, מציעה התכנית דרכי לעסוק בבית הספר בשירה ובסיפור בтекסט המקראי, במדרשים ובסיפוריו חז"ל, בתפילה, בברכות ובהלכות.

הtekסט המקראי בכתה

- קוראים את הכתוב במקרא בדיקנות.
- מגיבים לטקסטים שקראו בשיח דבר, בשיח כתוב ובтекסט חוץ.
- מבחנים במאפיינים הלשוניים הבולטים של הטקסטים המקראיים למטרות תהליך: שימוש בו' ההיפוך, שימוש בעumi המקרה באמצעות עזר להטעה ולפיסוק הטקסט, שימושים מיוחדים בזמן הפעול.
- מבחנים באמצעות הצליליים, כגון לשון נופל על לשון, אליטרציה ושרשור.
- קוראים טקסטים מקראיים ומבוחנים בסוגות שונות.
- נחשפים למבנה הייחודי של המקרא (פרק, פסוק, פרשה).
- משננים בעל פה פסוקים נבחרים כדי להופכם לחלק מהמאגר התרבותי האישני.

הקשרים אפשריים לקריאה של טקסטים מקראיים בכתבה

- הוראת המקרא
- קריאה לקראת חגים ומועדים
- דיון בפרשת השבוע
- הוראת ההיסטוריה והמולדת
- קריאה בטקסטים ובאיורים
- קריאה של טקסטים ספרותיים הכוללים דמיות, נושאים או מוטיבים מקראיים

הסיפור המקראי בכתבה

- מבחינים בדרך שבה בניו הסיפור המקראי כמערכת של סיפורים קצרים הנזרים למסקנת-על סיפורית.
- עומדים על:
  - השתלשות העלילה.
  - נקודת הראות של מספר "יודע כל".
  - "יצוגה של הנוכחות האלוהית".
- עומדים על תמציאות הסיפור ובחנים בפערם להשלמה שהוא משאיר לפירושות.
- בודקים את הזיקה שבין הסיפור בטקסט המקראי לסיפור במקורות יהודים נוספים (כגון ספרות חז"ל, מדרשים) ומזהים את נקודות הראות של המקורות הפרשניטיים השונים.
- משווים בין טקסטים מקראיים שונים המתיחסים לאותו האירוע.

השירה המקראית בכתבה

- מצביעים על האירוע שבבקבוציו מופיעה השירה.
- עומדים על הנושאים והסוגים השונים של השירה המקראית: שירי תהילה והאדרת ה', המנוחות מלחמה, שירי הספד, קינה ואבל, שירות הדיה הנוגעת לכלל כגון שירת הים, שירות הדיה אישיות כגון תפילת חנה ועוד.
- מצביעים על זרבי העיצוב של השירה המקראית:
  - משפטים קצרים.
  - לשון צירויות המשופעת באמירות מושאלות – מטאפורות ודימויים.
  - ריבוי של מילים נרדפות.
  - צורות דקדוקיות בעלות אופי קדום ("תְּגַאָן־תְּגַאָן", שמota ט"ו, יז), צורות דקדוקיות ששימושן פיטויי מובהק ("צִיְּגַע", דברים ל"ב, ב), וכן מילים הבאות בצמידות לצורכי המליצה ("צִיְּקֵנָה", דברים ל"ב, ד; "צֹרֵא צֹרֵא צְהֻתָּה", דברים ל"ב, ה).
  - צורת כתיבה מיוחדת: שני טורים (ב"שִׁירַת הַקְּלִיעָה", דברים ל"ב, א-יב), "אריך על גבי לבנה ולבנה על גבי אריך" (ב"שִׁירַת קִים", שמota ט"ו, א-יט).
  - מבחנים באמצעות צליליים כגון:
    - משקל אופיני ותקבולות.
    - לשון נופל על לשון ("קָזֶב קָזֶב", בראשית מ"ט, יט).
    - אליטרציה ("אֲלֹא אֲלֹא אֲלֹא אֲלֹא אֲלֹא", כר), אוֹת אֲוֹת יְהִקְמָה..., שופטים ה, כר).
    - שרשו ("אֲנָכִי לְהָאֲנָכִי אֲלֹהִים", אֲלֹהִים לְהָאֲלֹהִים, שופטים ה, ג).
    - חזרה או הכפלה ("אֲזִרִי אֲזִרִי צְגָרָה, אֲזִרִי אֲזִרִי צְגָרִי-צְגָרִי", שופטים ה, יב).

הטקסט הפרשני בכתבה

- קוראים בו-זמנית את הטקסט המקורי ואת הפירוש שלו.
- מבחנים בתפקידו של הטקסט הפרשני כמגשר על פערים בטקסט וcmbaar את הטקסט ברמת הלשון.
- מבחנים במגוון החינוכיות שביסודו שילובן של אגדות מסויימות בפירוש.
- מבחנים בפירושים השונים שבביא רשי' לאותו הפסוק.
- מבחנים בין הפשט והדרש בפירושי רשי' (ממ"ד).
- עורכים השוואת בין פירוש רשי' ובין פירושים של פרשנים אחרים (ממ"ד).
- מזהים את המושגים שרשי' משתמש בהם לפירוש התורה, המידות שהتورה נדרשת בהן כגון "קל וחומר", "מידה כנגד מידת" וכו' (ממ"ד).

הקשרים אפשריים לקריאה טקסט פרשני בכתבה

- הוראת המקרא
- הוראת פרשת השבוע
- דין בהלכה היומית (ממ"ד)
- למידה בחברותא (ממ"ד)

התפילה, הברכה והפיוט בכתבה

- מבחנים בתפילה, בברכה ובפיוט בטקסטים המבטאים שיח ייחודי שממנו הוא האדם ונמענו הוא האלוהים.
- מדפדים בסידור ובמחזור לחגים כדי להכיר את המבנה שלהם.
- מעיינים בהגדה של פסח, בוחנים את המבנה שלה ומבוחנים ברבדיה השונים.
- מבחנים בין פניה של היחיד לבין פניה של הכלל בתפילות, בברכות ובפיוט.
- מתודעים לנוסחי התפילה והברכה השונים של העדות השונות.
- מבאים ומפרשים את לשון התפילה.
- מבחנים ברבדים השונים של לשון התפילה (מקרא, חז"ל, לשון ימי הביניים ולשון ימינו).
- מבחנים בטקסטים המקוריים המשולבים בסידור התפילה.
- מקשרים את תוכן התפילה לחיי היום-יום ולמאורעות ההיסטוריים.
- מבחנים בין הסוגות השונות בתחום התפילה (פסוקי מקרא, פיוט, ברכות).
- מתודעים לתפילות שנכתבו מאז קום המדינה כגון "תפילה לשлом המדינה", "תפילה למען השווים והנעדרים"....
- מבחנים במשמעות הלשון המיוחדת לנוסחי הברכה ("גרוך אתה ה'...").
- מבחנים בברכה מסוימת שיש בה פניה ישירה המביעת שבח והודיה.
- מבחנים בשלושה נוסחים של ברכה:
ברכה ארוכה: ברכה הפותחת ב"גרוך אתה ה'" וחותמת ב"גרוך אתה ה'" (קידוש, הבדלה, ברכת המזון, ברכות קריית שמע).
- ברכה קצרה: ברכה הפותחת ב"גרוך אתה ה'" ובאה בתוספת עוד משפט (ברכות הנהנין, ברכות המצאות).
- ברכה הסמוכה לחברתה: ברכה בתחום מקבצי ברכות באותו הסדר (שמע, שמונה עשרה).
- מתרירים את הפיוטים (שירת הקודש שנכנסה לתפילה) בסידור התפילה, במחזור למועד ישראל ולימים הנוראים ובהגדה.

- בוחנים את הנושאים שבהם עוסקים הפיוטים, כגון פרשת השבוע, חגים, מעגל החיים, גלות וגאולה ואירועים מיוחדים.
- מבחינים בלשון הפיגורטיבית, בהקפדה על תבניות ומשקלים ובשימוש הרוב באמצעות ספרותיים כגון: אקרוסטיכון, רמיזה, רמיזה, שיבוץ, פסיחה, מצולול ואליטרציה. מזהים את לשון המקרא והארמית בתוך לשון החכמים של הפיוט.
- קוראים את הפיוטים בקריה מוטעת, המדגישה את המשקל והחריזה.
- שרים את הפיוטים בלחנים המקבילים בקהלות השונות ועומדים על הקשר שבין תוכנו של הפיוט ובין הלחן שלו.
- מגלים את שם הפייטן באמצעות אקרוסטיכון.
- מסבירים את תרומתן של אלוזיות וקונוטציות מקראיות למשמעות הכללת של הפיוט.

הקשרים אפשריים לקריאת תפילות, ברכות ופיוטים בכיתה

- ממ"ד
- במסגרת החיים-יום-יומית בבית הספר, התלמידים מתפללים וمبرכים כנדרש מאורת חיים דתי.
  - הוראת "ביאורי תפילה".
  - דין בהלכה היומית.
  - פעילות בפינת "עשה לך رب", פינה המאפשרת ומאימה ילדים לשאלות הקשורות הלכתיות.
  - במסגרת פעילות "ילדים מתפללים למען" (ילדים משלבים מדי פעם תפילה למען מישחו אחר, בתוך תפילות הקבע).
  - עיון לקריאת חגים ומועדים.
  - הוראת המקצועות: דינים (ממ"ד), מקרא, תורה שבعل פה, היסטוריה, לשון וספרות.
  - עיון ב מורשת עדות ישראל.
  - שיעורי מזיקה.

סיפור חז"ל

- מבחינים כי סיפור חז"ל – מעשי חכמים מסווגות התלמוד והמדרש – הם סיפורים העומדים לרוב בפני עצם ללא קשר לאירועים ההיסטוריים.
- מזהים בסיפורים דמיות וairoוים ההיסטוריים מקראיים וחוץ-מקראיים.
- עומדים על המסרים הערכיים-החינוכיים בספרוי חז"ל, המשקפים את המגמה הדידקטית המאפיינת אותם.
- בוחנים כיצד אפיון הדמויות משרת את המסר.
- עומדים על המאפיינים הלשוניים והמבנהים של סיפוריו חז"ל, כגון חזנות רבות על תיאורים ואמרות, שימוש רב בדו-שיח, שימוש במיללים משפות אחרות (ארמית, יוונית, רומיית ועוד), שימוש ייחודי בזמןים ("היא היא אהָק...", "לִיְקָה", "לִיְקָא").
- עומדים על אמנות הצmock והאיוף של סיפוריו חז"ל, המאמינה השלמת פערים והפתוחה לפרשניות שונות.
- משווים בין גרסאות שונות של סיפוריו חז"ל.
- קוראים סיפורים שונים על אותה דמות.

מדרש

- עומדים על הזרך שבה מתפתח ומסתעף סיפורו במדרש על בסיס פסוק או מילה מתוך התנ"ך.
- עומדים על האמצעים הלשוניים המיוחדים לשפת המדרש, כגון משחקי לשון, מילים וביטויים ארמיית ומיוונית.
- משוחחים על המדרשים ומתייחסים לRELIGIOUS לימינו.

הקשרים אפשריים לקריאת ספרי חז"ל ומדרשים בכיתה

- שיעורי ספרות.
- שיעורי תנ"ך וההיסטוריה.
- חגים, מועדים ואירועים מיוחדים.
- שימוש בית ספריות יהודיות כמו מבצעי עזרה לאולת, תרומה להילאה ועוד.

הטקסט הדיגיטלי*

האמצעים הדיגיטליים תופסים מקום חשוב יותר ויותר בחיי הפרט. עקב כך, מתרבות החזדמניות שבהן צעירים ומבוגרים משתמשים, קולטים ומפיקים טקסטים דיגיטליים. הטקסט הדיגיטלי קשרו הדוק לחינוך הלשוני אחר שהוא נוגע בקליטה ובהפקה של טקסטים משמעותיים בלבד, לחברת ולנעשה בכיתה. השימוש באמצעים הדיגיטליים לשוגהם מאפשר מגוון רחב מאוד של פעולות שיח.

שילובם המושכל של האמצעים הללו הוא חלק בלתי נפרד מהחינוך הלשוני. להלן כמה דוגמאות לשילובם של הטקסטים הדיגיטליים בחינוך הלשוני:

- שימוש בתמלילן לקליטה והפקה של טקסטים מידעים, טיעוניים, מפעליים ונתיביים, תוך שימוש בכלים המאפשרים ארגון, עיצוב, בדיקת איות, בחירת מילים נרדפות וכן הלאה.
- קיירתם של טקסטים ספרותיים וטקסטים מן המקורות המוצגים על גבי תקליטורים או בראשת, תוך שימוש בכלים נלוויים כמו כלי חיפוש, קישור, מיליוןים.
- שימוש במחללי מצגות להפקת טקסטים של דיווח, פרסום או כתבה המאורגנים על ידי קישור לינארי או רשתית, הקשורות בהן צורות ייצוג אורוקליות.
- שימוש במאגרי מידע על גבי תקליטורים ואתרי המידע ברשות האינטרנט למטרות לימוד ולמטרות חברתיות.
- השתתפות בשיח דבר-כתב בראשת האינטרנט, כולל נטילת חלק בהפקה ובקליטה של טקסטים למגוון נושאים, מטרות ונסיבות.

לשיח המתרכש בראשת בית הספר מטרות שונות, בהן:

- שיח עם עמיתים ומומחים בנושאים לימודים או על בעיה מחיי היום-יום, המזמן התנסות במגוון סוגות, כמו מכתבי בקשה, דיווחים, המלצה, וכן דיון בדיממות ובסוגיות החביבות נקיות עדמה.
- שיח עם עמיתים להערכת וביקורת של תהליכיים וтворכים.

השתתפות בمعالgi שיח כאלה מבירה לתלמידים את הקשיים בין תפקידו החברתי-תרבותי של טקסט לבין מרכיבי התוכן, השיח והלשון.

מטרות הטקסט הדיגיטלי הן אלה:

- לספק מידע על אירועים חזותיים באמצעות אתרי אקטואליה בראשת.
- לספק מידע מותך מבחר מאגרים בתחום ידע שונים.
- לבדר ולהנחות בשעות הפנאי במשחקים ובעשוונות.
- לשכנע באמצעות מאמרי ואטרים שנעודו לקדם נושאים וסוגיות שונות.
- ליצור קשר בין-אישי באמצעות תא דoor אישיים.
- להשפייע, להחליף דעתו ולגבש רעיונות על ידי השתתפות פעילה בקהילות משוחחות.

* וראו [למידה בסביבה מותקשבת בחינוך היסודי – מדיניות ויעדים נדרשים](#), משרד החינוך התרבות והספורט, המינהל הפלגי, אגף למוסדות חינוך, המליצה לשיבות למדיה, יתפרסם במהלך 2003.

מאפיין הטקסט הדיגיטלי

המאפיין הראשון של שיח דיגיטלי הוא מבנה רשתני של יחידות טקסט, באורך משתנה, המאפשרות זו לזו בקשרי הסתעפות. השליטה על הקישוריות בין יחידות הטקסט היא בידי המשתמש, והוא שבורח את כיוון החתקדמות ואת הקישורים השונים. מפיק המסר מציע למשתמש מסלולי קישור שונים, שמתוכם המשתמש בוחר את מסלולי הקישור המתאימים למטרותיו.

מאפיין זה של הטקסט הדיגיטלי מטשטש את הבחנה בין קולט ומספר, כי כל בחירה שהמשתמש מפעיל, משמעותה מעורבות בהפקת הטקסט.

מאפיין שני של שיח דיגיטלי – **קישוריות** – הוא פועל יוצא של המאפיין הראשון. הקישוריות מאפשרת קישור בין סוגות השיח השונות ו קישור בין לבין צורות ייצוג חזותיות ואורקוליות.

מאפיין שלישי נוגע בעיקר לרשות האינטרנט, שהיא בעלת אופי **ביזורי** ושיתופי. מאפיין זה הוא עיקר ייחודה ועצמתה של רשות האינטרנט, המאפשרת שיח רב-משתתפים שMOVIL LICIRAT KHILAT UNIIN/MASHTEMASHIM, לעתים ללא כל מעורבות מותוכת. שיח שיתופי זה הוא לרוב דמוקרטי, ובו לכל משתמש זכויות וחובות שוות. זהו שיח כתוב-דיבור, שמשלב שפה כתובה ושפה דברה ושיש לו מוסכמות ייחודיות, כמו שימוש בקווים של צלמיות (איקונים) לצוין רגשות, או מחרוזות של אותיות שמחליפות משפטים שלמים.

ידע לשוני: לשון וشيخ

שימוש בלשון, מודעות לשונית וידע-על לשוני

ידע לשוני הכלול ידע על הלשון וידע על השיח, מבטא יכולת להתבונן בתכונותיה של הלשון ולהסיק מסקנות לגבי מערכת חוקיה. התבוננות בלשון מלווה את תהליכי ההבנה וההפקה של טקסטים דבורים וכתובים שהتلמידים נפגשים אתם. הלימוד השיטתי של רכיבי השיח והלשון וביסוס ידע זה בבית הספר היסודי, יעשה בהקשרים טקסטואליים כתובים ודבורים ותוך הדגשת התפקידים שהרכיבים ממלאים בהקשרים אלו. ההבוננות והחשיבות על השפה ועל השיח מקדמות את הבנתם של מבנה הלשון והשיח ושל האמצעים הלשוניים בטקסטים שונים, ומקנות מערכת מושגים לשוניים ושימוש תקין בשפה. הוראת הלשון תיעשה תוך מבוז החביעה האישית והלשון הייחודית לכל דובר ותוך המייחסות למוסכמות של השימוש בשפה בהקשר החברתי-תרבותי.

העיסוק בלשון ובסיח בבית הספר היסודי יעשה משלו היבטים:

- **שימוש בלשון** – שימוש בלשון לדיבור, לקריאה ולכתיבה של טקסט, לשם הפקה והבנה לפי ההקשר, הנמענים והמטרות.
- **מודעות לשונית** – דיוון באמצעים הלשוניים ובאמצעים הטקסטואליים והבאה למודעות של השימוש בהם לשם הבנה והפקה של טקסטים דבורים וכתובים.
- **ידע-על לשוני** – הכללות, ניסוח כלליים, שימוש בשמות של המונחים המתאים וארגון שיטתי של הידע הלשוני.

התלמידים יעסקו בנושאים ובמונחים הבאים מתחום הלשון ומתחום השיח בהיבטים השוניים שצינו לעיל, בכך כל שנות הלימוד בבית הספר היסודי. המונחים המודגשים בקן הם אלה שתלמידים אמורים לדעת לקרוא בהם, להשתמש בהם מתוך היכרות עם התופעות והמושגים שהמונחים מתייחסים אליהם, ובמסגרת הלימוד השיטתי של הידע הלשוני בסיטואציות של הבנה והפקה של טקסטים דבורים וכתובים.

נושאים ומונחים מתחום הלשון

אותיות האל"ף-בי"ת

- הכרת סדר **אותיות האל"ף-בי"ת**.
- הכרת האותיות וסימני הניקוד הבסיסיים – שמותיהם וצליליהם.
- שימוש באותיות לצוין מספרים (גימטריה) – למספרים, החודשים, השנים והמועדים לפי הלוח העברי (כ' ארכיאן התשע"ג, י"ג ג'אר, ט"ז ג'בָתָה), וכן למניין הפסוקים והפרקים בתנ"ך ובמקורות יהודים אחרים ולהבנת ביטויים כגון ראה' א'גראם, ז' ק'אות.

השם

- הבחנה דקדוקית בין זכב לנקבה, בין יחיד לרבים ולזוגי בשמות העצם.
- התאמס במין ובמספר בין שמות לפעלים, לתארים ולשמות מספר.
- שימוש במבנה סמכות מרצף של שני שמות עצם, הקשורים זה לזה בקשר סמנטי ודקדוקי (נסמן וסומן) והמתפקידים כשם עצם בהקשרים שונים, תוך:
  - התיעיחסות לידעו הסמיוכות – סדרות הי'ג'יק, *אֲלֵה* האיר, אכאר הכהר.
  - התיעיחסות לרכיבי הסמיוכות – ספרי *יעז'יק*, פראח גרא, *גָּפָא חָרְבָּה*.
- זיהוי דרכי התוצרה הבסיסיות של שמות העצם – תקטייל (תקפי), מקטיל (אכפי), מקטל (אַסָּאָק), מקטל (אַלְגָּן) – וכן דרך ההרכבה (ראן + אַור – ראנ'ור).

שם התואר (התואר)

- הבחנה בין שם עצם לשם תואר.
- הכרת המושג תואר כמייחס תוכנות לשמות (עצם) תוך התאמאה במין ובמספר (זכר ונקבה, יחיד לרבים), למשל לתיאור מראה חיוני ולתיאור אופי.
- זיהוי שמות תואר הבאים במקומות שמות עצם – *הַקָּן גָּאָר*.
- זיהוי מבנה סמיוכות הבניי מרצף של שם תואר ושם עצם המתפקיד כשם תואר – *גָּגָה קָאָה, יְמִת צִיְּקָה*.
- זיהוי תצורה של שמות התואר:
  - עם הסימולות – אַי, אֲנִי (*יח'ז'*, *רַגְעָן*).
  - במשקל הבולט קטייל (*רַגְשָׁה, גָּגָיק*).

שם המספר

- הבחנה בין זכר לנקבה בשמות המספר ושימוש תקין בהם *כלשה גָּזִיק, חָאָר* וככלה.
- הכרת השימוש בשמות המספר:
  - לציין מספר העצמים הנמננים – כיתה שחת, שְׂתִי גְּזִית, *כלשה כָּגָצִיק*.
  - לציין מקומו של עצם אחד בשורת עצמים – *רַלְקָאָל, אַיְלָה, צִיְּלָה*.
  - לאיהוי עצמים כדוגם מספר של בית או של אוטובוס – *גָּת אַסְּפָר חָאָר*.
  - לציין תאריך – *תְּשֵׁאָה גְּמַזְבָּה, תְּשֵׁאָה גָּאָג*.

הכינויים

- כינוי הגוף – גוף ראשון, גוף שני, גוף שלישי, זכר ונקבה, יחיד ורבים**
- **זיהוי לפי אפיוני הגוף הדקדוקי – *אֵלֶּא אֲקָרָאת* הַנְּרֹאָת נִגְעָן – למשל בסיטואציות**
שבחן נדרש זיהוי דוברים ונקודת מבט בטקסט.
  - **שימוש בצורות השונות של כינוי הגוף השלישי לשם:**
    - ציון ואזכור של דמויות שנזכרו לפני כן בטקסט עצמו – *אז' היה אַלְפָסְגָּן הַגְּדוּלָה*
    - **היאר שהכרת!** *הָאֵלֶּא יְהִי אַתָּה אָסְגָּן...*
    - ציון של דמויות מוכנות מהסבירה הקרויה – **היא אֲחַקְתָּתִי כִּי יְהִי...**
    - ציון המעבר מגוף ראשון ושני לגוף שלישי במעבר מדבר ישיר לדיבור עקיף –
הָאֵלֶּא אֲכָר שִׁגָּאָה אַחֲרָה.
  - **כינויו הנקניין – *יעז', הַגְּדוּלָה*.**
  - **הבחנה בין שימוש בכינוי קניין חברים, שימוש הרווח בשיח הפורמלי הדבור והכתוב (*הַגְּדוּלָה, אֲזִיעָתָה*), לבין שימוש בכינוי קניין פרודים, הרווח בשיח הלא-פורמלי (*הַגְּדוּלָה עֲדָה*).**
  - **הבחנה בין כינוי קניין פרודים המתחרים לשם עצם מיודע – *חגאר עֵלִי*, לבין כינוי קניין פרודים המctrופים לשם עצם לא מיודע בשיח הלא פורמלי – *חגאר עֵלִי*.**

שם הפעולה

- **הבחנה בין פועל – *יעגה, יגאו – לשם פעולה – ז'אג', י'אגה, הַיְגָרָות, גַּקְהָה, הַגְּרָכָה, התרכְּבָת*.**
- **השימוש בשם הפעולה מאפשר לך ולחלאים את עשה הפעולה או את מקבל הפעולה.**
- על כן השימוש בשם הפעולה רוח בלשון העיתונות, במיוחד בנסיבות של ידיעות – **האַזְּקָת אַסְקָם גְּקָרָג, הַמְּרַחַת עַעֲקָמָקָג הַחַגָּן**.
- **השימוש רוח גם בטקסטים מדעיים, במיוחד ספרי לימוד ובשיח המדעי הקשיים פעולות ותהליכיים והמסוג אותם על ידי שימוש בעלות – התהוֹזֵז אַזְּקָאָזָן גְּרָאָת ..., ההכְּסָה וְרָצָף.**

ה"א הידע

- **הכרת תפקידה של ה"א הידע כמיידעת את השם שלו היא מצטרפת וכמצביעה על דבר המוכר לדובר ולשומע, לכותב ולקורא. ה"א הידע גם מזכיר דבר שצווין קודם בטקסט או שייצוין בהמשכו.**
- **הכרת התופעה של הitemות ה"א הידע בעיצור שאחריה כאשר אחת מהותיות בכ"ל באה לפניה. אותן בכ"ל מקבלות את הניקוד של ה"א הידע – גְּגָת, גְּגָת.**
- **הכרת התופעה של הצטרפות ה"א הידע לסומך במבני סמיכות – אַחֲרָת הַצְּדָקָת, כְּתָבָה, הַקְּגָדָה.**

ו"ו החיבור

- **הכרת השימוש בו"ו החיבור לצירוף – *יעג' וְיִגְהָה*.**
- **הכרת כללי ההיגוי של ו"ו החיבור: הבחנה בין ו"ו שוואית – גְּגָרִיך אַלְפִים, לו"ו שרווקה – אַלְפָגָג, ולו"ו עם חיריק מלא – אַרְאָגִים.**

השורש

- הכרת התופעה של תצורת המילים בעברית המתבססת על עיצורי השורש (לרוב תלת-עיצורי ובמקרים מסוימים ארבע-עיצורי), היצוקות במשקל – אָזֶה, תְּזַהֵּן.
  - זיהוי מילים המשמשים מאותו שורש (פעלים, שמות ותארים) כשייכות ל"משפחה המילים" של אותו שורש.
  - הכרת התופעה של מילים הנראות נגזרות מאותו שורש, אך הנושאותמשמעות שונה – סִיר – סִיר – הסתר ; צָהָב – צָהָב – צָהָב (כטפ').
  - שימוש בשורש ובמשפחות מילים להבחרת משמעותות של מילים בטקסט וכן בהקשר של דיוון בכתב נכוון, בהעשרה אוצר המילים באמצעות השימוש במילון.

הפועל

- **זיהוי זמני הפועל – עבר, הווה, עתיד – ודרך הציוויל והשימוש בהם.**
  - **זיהוי הבניינים הקלסיים: קל, נפועל, פיעל, פועל, הפעיל, הופועל וההתפעל ו שימוש בהם.**
  - **הבחנה בין צורות הפעיל (קל, פועל, הפעיל) לצורות הסביל (פועל, הופועל ולעתים נפועל).**
  - **הבחנה בדרכים שונות לשימוש בזמןניים ובצורות הפועל בטקסטים השונים:**
    - שימוש בפעלים בזמן אחד, כגון שימוש בזמן עבר לתייאור אירועים שקרו בעבר בסיפור – היה היה אז הוא. באותו הרגע גזע שחתת קאת... – או שימוש בהווה רבים לציון הסטמיות – אין אשיחיק גשחת הסצנה, בדיווח או בטקסט הוראות – אג'ירין את החואר אנଘ'ה ק' אַנְחָה ג', אַנְקִיךְ אַתָּן גֶּלְעָן ג'.
    - גיון זמנים לייצרת דרמטיות – הווה דרמטי בתוך עבר בסיפור – ה'א ה'ק גזרך, וה'ג אַפְּצָה אַפְּעֵן גָּאת אַחֲ'ה.
  - **הבחנה בין זמן הפועל של הספר (ב"כ בזמן עבר) לבין זמן הפועל של הדיבור הישיר (ב"כ בהווה) – "צ'יק הראות, אַזְעֵן האַק", אחר הארכיע קרגס, "לְזָה לְה אַזְעֵה תְּגָאֵה אַזְעֵה". החתול האק אַזְעֵה אַזְעֵה קָרְגָּס אַזְעֵה קָרְגָּס אַזְעֵה קָרְגָּס אַזְעֵה קָרְגָּס..."**
  - **שילוב של זמנים בכתבות – תיאור התרחשויות בזמן הווה, זמן חנות הכתיבה, עם תיאור ועם סיפור של דברים שקרו בעבר – אַזְעֵק אַתְּכָלָת עֲרֵק אַתְּגָאֵת האַזְעֵת אַזְעֵת יְרָצָן. אַזְעֵה הָעֵד הָעֵד הָעֵד גָּרְאֵק אַזְעֵק אַזְעֵק אַזְעֵק אַזְעֵק...**
  - **שימוש בעתיד תדירי (מתמשך) – וה'ג – יְמַגְּתָה תְּאֵיז; יְמַגְּתָה תְּגָאֵה אַלְיָה. סוג זה של עתיד רוח, למשל, בלשון החוק ובלשון השירה המקראית – רק כי גְּזָעָה צְנָוָת... (תהלים כ"ג, ד).**
  - **שימוש בסביל עתיד בגוף שלishi בטקסטים טיעוניים, כגון עצומה או ססמאות, כדי להביע דרישת נחרצת ומתחמצחה – לאןkel האח'אַר ח'אַק – כשהפעול ממוקם בתחילת המשפט.**
  - **שימוש בסביל בכותרות עיתונאיות לצמצום וڌחיסת מידע תוך העلمת עשה הפעולה – פער צ'ין גאג'ה.**
  - **שימוש בעבר להבעת שאלה – זו ה"ת' ר'אַבְּגָן.**

שם הפועל

הכרת השימוש בשם הפועל.

- בשיח הלא-פורמלי במקומות הצורה התקינה של החזויי, למתן הוראות – זהסיק ג'גרא!
- בשמות של ספרים או סרטים ובפרסומות – אַהֲג אֶז אָוֹת, גְּמַחְרֵר אֶת וְהָיָה, גְּרָאִיל גְּזָעָל.
- ביצירוף לפועל עזר – רוֹגֵה זָכָת, חַזֵּה גְּגָאָה.
- בצורות מודאליות – וְאַסְקֵר אֶז ... אֵל הַאֲנָפָה גְּגָזָק ...
- בטקסט מפעיל – גְּהִכִּין, גְּהִזִּיק.

התיאורים (תוארי הפועל)

- היכרות עם הסוגים העיקריים של תוארי הפועל שתפקידם להוסיף מידע וליצור מפורשות:
- מקום (אֵת, אַיְהָ?, הָה, סָגִיך), זמן (אַתְּיִי, הַיּוֹם, גְּזָעָם, אֵיך), אופן (אַיְקָה, הַשָּׁגָה, אַהֲרָה, גְּזָעָה), סיבה ותכלית (אַזְּגָה, אַפְּעִי, פְּקַד אַהֲרָה, אַהֲרָה).
- בידעה העיתונאית, למשל, יש לצפות לשימוש רב בתיאורי זמן, מקום, סיבה ותכלית לתיאור נסיבות האירוע:
    - זמן – גְּפֻעַי חַד הַסְּמָךְסָמָךְ...
    - מקום – גְּרָאִילִים רְפַתְּחָתָהָתָה...
    - סיבה – גְּזָעָגָג הַתְּגָגָג הַיְּאָגָגָק.
    - תכלית – שִׁיחָת קְלָי גְּרָאָרְכָּא כְּפִי גְּתָאָק.
  - בטקסטים של הוראות, למשל, יש שימוש בתיאורי אופן כדי לוודא ביצוע מדויק של הצעדים והפעולות – גְּזִיעָת, גְּזִיעָת, גְּזִיעָת.

מילות תפקוד: מילים קישור ומלות יחס

- הכרת מילوت התפקיד המczyיניות הקשורות בין חלקיים במשפט ובין משפטיים בטקסט. הפירוט הבא מצביע על חלק מהשימושים הרווחים של מילות התפקיד, ואין בו משום מיוון שיטתי מלא של מילות אלו.
- שימוש במילות תפקיד כדי לתאר קשרים בתוך המשפט: כְּאֶל... כְּאֶל... כְּאֶל... כְּאֶל...
  - שימוש במילות תפקיד של זמן לדיווח על אירועים עוקבים או אירועים בו-זמןניים בסיפורים, בדיאלוגים, בכתבאות ובידיעות – אַחֲר אַכְּן, תָּקְכְּפִי כְּנָא, גְּפֻעַי כְּנָא, אַתְּהָת הַזְּדָה, אַחֲר אֶז..., אַפְּעִי אֶז...
  - שימוש במילות תפקיד של סיבה ותוצאה – כְּי, גְּזָעָל, אַפְּאָת, הַזְּדָה, אַחֲר אֶז..., אַפְּעִי אֶז...
  - שימוש במילות היחס ונטיותיהן (כולל אותיות בכל"ס) – אַתְּ, אַתְּהָת, אַתְּקָה, אַלְיָהָת, גְּגָתָה, גְּיָהָת, גְּזָעָת, גְּזָעָת, גְּזָעָת, גְּזָעָת.

סימני הפסיק

- הכרת תפקידיים העיקריים של סימני הפסיק בטקסט – נקודה, פסיק, סימן שאלה, סימן קראיה, מרכזות, נקודותיים, מקף ומפריד, שלוש נקודות, נקודה ופסיק.

נושאים ומונחים מתחום השיח

אוצר מילים/משלב

מילים נרדפות

הפכים

ניבים, ביטויים ופתחמים

דרכי ארגון והיצג של טקסטים

משפט, פסוק, פסקה, פרק, פרשה

תוכן, תוכן עניינים, רשימה מקורות

נושא, כתורת, כתורת משנה, הערת שולדים

פתחה, סיום, פתיחה, רעיון מרכזי

מסירת דיבור בטקסט

מובאה (ציטוט), דיבור ישיר, דיבור עקיף, דו-שיח

מושגים ומונחים מתחום הספרות

הנגדה, האנשה, חרוז, פזמון, משל, נמשל,

דמות מרכזית, גיבור, עלילה,

הומור, דמיון, בדיה, דימוי, סמל, נקודות מבט

פעולות הקשורות להבנה ולהפקה של טקסטים

ליידע, לשכנע, לטעון, לספר, לתאר, להסביר, לנמק, לסתם, לתמצת, להשווות, לפרט, להציג,

להגיד

קריאה, כתיבה, האזנה ודיבור

ביה הספר מאפשר התנסויות מגוונות בשפה הכתובה ובשפה הדבורה. קריאה וכתיבה, האזנה ודיבור הם תהליכי המונחים על ידי החיפוש אחר משמעות והפתקה. בתהליכי ההבנה וההפקה של טקסטים דבורים וכתובים, הקוראים והכותבים, הדוברים והמאזינים מזמנים – מוקרא לדובר, מדובר לכותב, מדובר למאזין, משותף לצופה. ההבנה וההפקה של טקסטים דבורים וכתובים מתקינות בקשרו מתמיד עם הטקסטים של התרבות.

הקריאה משמשת למטרות שונות כגון איתור מידע, לימוד והעמקה בנושאים מסוימים, הנאה, הכוונת ההתנהגות האישית, עימות עמדות שונות בנושא הדיון, הבחירה ספקות, הפלגה, לעולמות אחרים.

הכתיבה משמשתamu לשמור מידע ולהעבירתו, לשחרור של התנסויות, לשכנוע אחרים, ליצירה בעולם הבדיה, לממן ביטוי לדמיון ולפנטזיה, לקיום קשרים בין-אישיים ועוד.

קריאה וכתיבה הן תהליכי המשלימים זה את זה: הקריאה מתעלת את הרעיונות של הקוראים באמצעות הטקסט של המחבר ואילו הכתיבה מאלצת את הכותב לשולט בתהליך ומוביילה אותו לבנות מעמדות. בתהליכי אלה נעשה שימוש בסוגי ידע שונים – על העולם, על מערכת הלשון, על סיטואציות קומוניקטיביות, על סוגים טקסטים שונים.

בשלבים השונים של תהליכי הכתיבה הכותבים פונים אל הקריאה כדי ללמידה על דרך הבנייה של הטקסט, על תוכנו ומאפייניו הלשוני והשיח שלו. בתהליכי הכתיבה הכותבים מעיינים בטקסטים כתובים שונים: מילונים, אנציקלופדיות, אטלסים, עיתונים, חוברות, טקסטים מסוימים וכמו כן חמורים אורקולריים או חזותיים. העיון נעשה לפני הכתיבה, במהלך והאחרי גיבושן של הגרסאות השונות, כדי להפיק מידע מסוים שונים ועוד. ככל שתלמידים מתקדמים כקוראים וככותבים, הם הופכים לקוראים וכותבים ביקורתיים יותר של חמורי הקריאה העומדים לרשומות ושל הטקסטים בהם עצם כתובים.

קריאה וכתיבה מרובות של טקסטים מסוימים מרחיבות את עולמות השיח של הקוראים והכותבים.

במסגרת העיסוק בקריאה ובכתיבה נעשה שימוש נרחב בשפה הדבורה שמתעשרה מיחסים הgomelin עם השפה הכתובה, תומכת בה ונתקמת על ידה. בסיטואציות של האזנה ודיבור, כתובים וקוראים דנים בתוכני הטקסטים, שוקלים שימושים שונים ורטוריים ומגיבים לדברי אחרים. התפתחות של דוברים אחרים, יעלים וביקורתיהם מחייבת התנסות במגוון רחב של שימושים בלשון הדבורה.

ביה הספר מאפשר התנסויות מגוונות בשפה הדבורה הן במסגרת של תקשורת בין-אישית והן במסגרת של תקשורת בהקשרים פורמליים המividת את העשייה בבית ספר. בתנסויות מגוונות אלה הדיבור משמש אמצעי להבעה ולביטוי עצמי, להתרמודדות עם העולם, לפיתוח גישה ביקורתית כלפי המציאות, לרכישת ידע, להיברות ומנהיגות חיים בצוותא. התנסויות אלה מזמנות מפגש עם תרבויות וקהילות שית שונות בחברה רב-תרבותית ורב-לשונית.

בית הספר כקהילה קוראים

בבית הספר אפשר לתלמידים להיות קוראים פעילים ולנהל משא ומתן עם טקסטים בעלי ערך עבור הקהילה הקרובה ועם טקסטים המייצגים את החברה ואת התרבות בקהילה הרחבה יותר. בסביבה התומכת בקריאה מתקיימות אינטראקציות חברותות את קהילתית הקוראים. בסביבה פעילה זו תלמידים משתפים אחרים בקריאה, מורים ותלמידים קוראים בקהל טקסטים שונים, ותלמידים לומדים לבחור טקסטים בקריאה על ידי התיחסות לידע ולהמלצות של קוראים אחרים.

פניה בספרייה הכיתית למטרות שונות, בקריאה סידר בספרייה הבית ספרית, השכונתית או העירונית כדי לאתר מקורות מידע ולשאול ספרים לקריאה והשתתפות באירועים הקשורים בקריאה – כל אלה פעולות המחזקות את הממד החברתי של הקריאה ותורמות למעורבותם של התלמידים בקהילתית הקוראים.

דרכי קראיה שונות למטרות שונות ובעולמות שיח שונים

בעקבות התנשות מגונת ומרובה בדרכי קראיה שונות, משתמשת בבית הספר יכולת הקוראים לבחור את דרך הקריאה המתאימה לסוגי הטקסטים מעולמות השיח השונים, על פי המטרות והנסיבות השונות של הקריאה.

הקריאה הדמומה מתרחשת למרחב האיש של הקוראים, באינטימיות ובהקשبة פניםית. במסגרת הקריאה מפיקים מידע, בונים תובנות וחווים חוות אסתטיות ורגשות. הקריאה הקולית לפניו קחל מטרתה לשתף אחרים בטקסטים מעולמות השיח השונים. בקריאה הקולית של טקסטים מעולם השיח העיוני, מעולם השיח של התקשורות הבין-אישית ומעולם השיח של תקשורת ההמוניים, יכולים תלמידים לשתף אחרים במידע, ביטועים, בהוראות ובסיפורים.

הקריאה הקולית של יצירות ספרות ושל טקסטים מהמקורות היהודיים היא דרך להعبر חוויה אסתטית ורגשית ולבטא פרשנות לטקסט. קריאה זו מאפשרת להבחן באמצעות המעניינים מזיקליות ליצירה, לבטא את מרכזיותם של הקצב והמצולול וללמוד על תרומותם של כל אלה למשמעות הטקסט.

הקריאה הדמומה והקריאה הקולית דורשות יצירת מרחבים בבית הספר שבו יוכל הקוראים להתיעיד עם הטקסטים או לשתף אחרים בקריאתם.

קריאה בהמשכים, הן בקריאה דמומה והן בקריאה קולית, היא דרך הקריאה הרווחת של טקסטים ארוכים, וביחוד של טקסטים מעולם השיח של הספרות. קריאה בהמשכים של יצירות ספרות ארוכות לפני התלמידים על ידי המורים מטפח את הרגלי הקריאה ומעודדת תלמידים להמשיך לקרוא.

כל דרכי הקריאה הללו – הקריאה הדמומה, הקריאה הקולית והקריאה בהמשכים – יכולות לשרת מטרות שונות כגון: איתור והפקה של מידע, חוות אסתטיות ורגשית, הבנת עמדות וביטויים ועוד.

על פי מטרת הקריאה יקבעו הקוראים האם להשתמש בקריאה מהירה, בקריאה בעיון או בקריאה חוזרת.

בקראיה מהירה עוברים הקוראים במהירות על הטקסט כדי להתרשם התרשומות כללית מתכני, כדי לבדוק האם הטקסט מתאים למטרת הקראיה ויש טעם להמשיך ולקראeo בו או יש צורך בקריאה עמוקה.

קריאה בעיון משמשת את הקוראים להפקת מידע, לשיחזור השתלשלותם של טיעונים, לחשיפת משמעות או לשם ביקורת והערכה. קריאה בעיון כוללת גם את קראתו של הטקסט באזקה לטקסטים אחרים. בדיאלוג שבין טקסטים מתחדדת הבנתו של כל טקסט וטקסט ומשתקף השיח שמתקיים בין הטקסטים של התרבות.

לעתים הקוראים קוראים את הטקסט או קטעים ממנו בקריאה חוזרת בגלל קשיים בהבנתו, או כשרוצים לקרוא שוב טקסט אהוב או מעוניין במיוחד.

לקראת פרשנות הטקסט ונקיות עמדה כלפי

במהלך קראת הטקסט הולכת ובנייה הפרשנות האישית של הקוראים ומתגבשת עמדה כלפי. בהתאם זה הקוראים **מעלים השערות** לגבי הטקסט שהם עומדים לקרוא על פי התנסיותיהם בעולם השיח של הטקסט, על פי ידע קודם על הכותב, על הסוגה ועל הנושא, על פי התנסיות אישיות וכמו גם על פי אירומים, כוורות ועיצוב.

תוך כדי ההתקדמות בקריאה, בהבנת **המשמעות הגלויות והסמיות ההולכות ונבנות**, הקוראים משנים, מחזיקים או דוחים את השערותיהם, כשהם נעזרים במידע שנרכש בקריאהם ובכתבתם של טקסטים אחרים.

משמעות הטקסט הולכת ובנייה בשיחה עם **קוראים אחרים**, והוא הולכת ותרחבה בקשרו **עם טקסטים אחרים** של התרבות.

אם הקוראים **מצהירים קשיים** בהבנה הם לומדים להיעזר בכלל רכיבי הטקסט, בספרי יון כמו מיליון, בקורסים מיום נס וועוד.

בתחליך הקריאה **מצהירים הקוראים את הקולות השונים שבтекסט**: הקוראים מבחינים בקולות של הדמויות השונות ובколоו של המספר בטקסטים הספרותיים ובtekסטים מהמקורות היהודיים; הם מבחינים בין דברי הכותב לבין דברים המצווטים בטקסטים מעולם השיח העיוני ובעמדות הבאות לידי ביטוי בטקסטים מעולם השיח של תקשורת ההמוניים.

הקוראים מבחינים בין נקודת המבט האישית לבין נקודת המבט של הכותב ומגבשים **עמדה ביקורתית** כלפי העמדה המיוחסת לכותב על פי העולה מן הכתוב. בשיחות ובדיוונים בכתב, נוצר **פגש בין פרשניות שונות לטקסט**, פגש זה תורם לעיצובם של קוראים, דוברים ומאזינים המכבדים את פרשניותיהם של אחרים.

כותבים לנמענים שונים ולמטרות שונות

לכל כתיבה יש נמען אחד או כמה נמענים. בבית הספר כותבים התלמידים למגוון של נמענים מוכרים או בלתי-מוכרים, יシリים או עקיפים ולמטרות שונות: לידעו, לטיעו ולשכנע, להפלה, לשיתוף בסיפור, במחשבות וברשומים. תלמידים כותבים כתיבה אישית כשהם רוצים להבהיר לעצם מחשבות ורשותים. תלמידים כותבים כדי לשכנע אחרים בטיעונים שונים בנושא או בסוגיה מסוימים. תלמידים כותבים גם כדי לידע את המורה או את חבריהם לגבי נושא שנלמד או נחקר.

הכותבים משערם השערות לגבי מה שהקוראים יודעים או אמרו לדעת, חשובים או מאominים. הם בוחרים את התכנים, את ארגונם, את האמצעים הלשוניים והרטוריים ואת אוצר המילים שישרתו את מטרת הכתיבה תוך התחשבות בנמענים. גם בכתביה מתקיים זיקה מתמדת בין טקסטים שהכותבים קראו וכתבו אותם לבני הטקסטים ההולכים ונכתבם על ידם.

בסייעות של במידה ממשת הכתיבה כדי לעבוד ולשמור מידע: תלמידים רושמים בקצרה ובבהירות את המידע בלי לאבד את הקשב בהזנה לטקסטים דבורים, כותבים את הרשמיים האישים על הנשמע, מארגנים טקסט דברו בטקסט כתוב, ממזגים בין טקסטים, מסכמים נושא לימודי, מארגנים נושא בכתב להציגו בכתב או בעל פה ועוד. אחד מותוצרי הכתיבה הנפוצים בבית הספר בסיטואציות של במידה הוא הסיכום. ה厮יכום פועלה מורכבת ויש לה חסיבות רבה להתפתחותם של לומדים עצמאים. פועלות הסיכום כוללת בחירה, קביעת היררכיות וארגון רעיונות. על הכותבים לארר בעת הסיכום את גרעיני הנושא בטקסט, לבחור ולדרג את המידע מבחןת נחיצותו או חשיבותו.

מלאכת הכתיבה

תכנון הכתיבה מחייב את הכותבים להתחשב בקוראים אפשריים ובמטרות הכתיבה ובהתאם לכך לשcole דרכי שונות כיצד לפתוח את הטקסט, כיצד להציג את הנושא וכייזד למשוך את תשומת הלב של הקוראים לאורך הכתיבה.

בשלב התכנון בוחרים את המספר, מחליטים לגבי הצגת הדברים מנוקדות מבט אחת או מכמה נוקודות מבט וכן בוחרים את הדרך שבה תtabטא עמדתו האישית של הכותב. בכל סוגיות התכנון יכול הכותב לדון עם אחרים – עמיתים, מורים ומבוגרים אחרים.

הטיוט הוא פועלה חיוני בתוכנית הכתיבה. פועלה זו הנעשית על ידי כותבים מיומנים, מאפשרת לבדוק ולבוחן את הטקסט המתהווה ולבצע בו את השינויים הנדרשים. הכותבים בוחנים את הטקסט על פי מידת התאמתו למטרותיו לנמענים ועל פי הביטוי שהוא נותן לדעות ולreuינונות שהכותבים תכננו להביע; למשל, האם כל פרטי המידע הכלולים בטקסט קשורים לנושא ומובאים בצורה מקורת ולבידה כמשמעותו ולנענים ועל פי הביטוי מיידוע, האם הוציאו לפניה הקוראים הטיעונים החדשניים לשכנוע, האם ההוראות שנוסחו בטקסט המועד להפעיל אחרים בהירות, האם אוצר המילים הולם את מטרות הטקסט ומתאים לנמענו.

בשלב זה שוקלים הכותבים מהו העיצוב המתאים ומקפידים על בהירות הכתב והגשה ראויה של הכתוב. התיעצות ודיון על הטקסט המתהווה עם אחרים ועיוון במיילן ובמקורות אחרים על פי הצורך, תורמים לשכלולו של הטקסט בשלב זה.

בתוך הכתיבה משתמשים הכותבים במידע שלהם על **מוסכמות הכתב והפיסוק** ומפרים ומשכללים אותו. הם נעזרים במילונים, בכלים אלקטרוניים, למשל תזמורס או "בודק שגיאות" במחשב, הם פונים למורה או לכותב מiomן אחר ועושים רפלקציה על הידע הלשוני.

תפקיד המורה הוא לאתר ספקות ובעיות חזרות, לעוזר לתלמיד לפתרו אותם על ידי הצגת סיטואציות המאמינות התבוננות וחשיבה על הלשון לצד ההוראה השיטתית של הנושאים הלשוניים.

דברים ומאזינים בבית הספר

בחבנה ובהפקה של טקסטים דוברים ברמות שונות של פורמליות משכליים התלמידים את **כישורי האזנה והדיבור** כדי שיישמו אותם בהמשך למודיהם ובמערכת הקשרים החברתיים שיפתחו בעתיד. תלמידים משוחחים בבית הספר עם מגוון רחב של שותפים: עם ילדים בני גילים ובני גילים אחרים, עם מורים ומבוגרים אחרים. תלמידים מאזינים ומדברים בסיטואציות של תקשורת בין-אישית ובקשרים פורמליים של במידה המייחדים את בית הספר. הדינמיות וההתיחסויות בעלפה קשורות לנושאי הלימוד, לח'י בית הספר, לניתוח אקטואליה או לרשותם של הנושאים הללו מעוררים אצל התלמידים. כל אלה מתנהלים באזוגות, בקבוצות קטנות או במליאת הכיתה. תלמידים ומורים דנים בעלפה בדרכי הכתיבה והקריאה, מחליפים חוות ומבגים תובנות בעקבות קריאה, חוותים ונחשים לפרשניות שונות לטקסטים כתובים, דוברים ונცפים. מכלול התהליכי הללו מקדמת השפה הדוברת את שפה הכתובה ונתקמת על ידה.

מידת התכוון של השפה הדוברת משתנה לפי ההקשר, מטרת התקשרות ויחסי הדובר עם קחו. כאשר הנسبות הן פורמליות, נחוץ תכוון מוקף יותר: הדוברים צריכים לשקלם מה יאמר, כיצד יתאימו את הנאמר לרמת הידעות של המאזינים, כיצד ישמרו על רציפות וסדר של הדברים הנאמרים.

כדי שתלמידים ימדו להציג נושא או סוגיה לפני קהל, עליהם להתנסות בהקשבה לדוברים שונים המציגים כל מיני נושאים. ההקשבה, ניתוח הטקסט הנשמע ותגובהו של השומע הם חלק בלתי נפרד מתפקיד הצגת נושא על ידי התלמידים עצם. כדי להוכיח את הצגת הנושא קוראים חומר רלוונטי לנושא הנבחר, מארגנים ומבצעים אותו בהתאם למטרות ולקhal היעד ועל פי הזמן העומד לרשות התלמידים-הדוברים.

הפקת טקסטים דוברים כדי לשתף אחרים בנלמד מחייב ארגון היררכי של הידע שנרכש, החלטה על החלוקה הפנימית של הטקסט, שיקול דעת לגבי אוצר המילים המתאים לנושא ולידע הקודם המשוער של השומעים או הקוראים. הקריאה והכתיבה תומכות בפעולות אלה.

במהלך ההצגה שומרים על קשר עם הקהל ומודעים לצרכיו, מאפשרים שאלות שלאות ומסיימים בסיכום הדברים.

כדי לתאר בעל פה תחлик, מקום או חוויה שאיןם מוכרים, בוחרים הדברים את פרטיהם המידע ומארגנים אותם כך שהשומעים יכולים לקבל תמונה בהירה ומדויקת של המთואר.

כדי לשתף אחרים בטקסטים כתובים, דברים או נזפים שאיןם מוכרים להם, מ_KPידים הדברים על נאמנות מרבית לטקסט המקורי ובעת הצורך כוללים את עמדתם או העורותיהם בצהרה ברורה ומובנת.

הדיון והויכוח בהקשרים לィמודים תורמים ידע, נקודות מבט ומיומנות לפעול בסיטואציות מעין אלה, בתפקידים שונים ובאינטרנציות חברתיות שונות. הדיון והויכוח מצריכים קריאה רבה והקשבה לטקסטים דברים, ארגון הטיעונים בכתב או בעל פה, הצגתם כדי לשכנע ושמירה על כללי השתתפות שנקבעו מראש. ניהול דיונים וויכוחים כחלק בלתי נפרד מהעשייה הבית ספרית תורם לכיבוד דעתינו של האוזן.

לשון, חשיבה ביקורתית והעצמה

בקראה ובכתביה של טקסטים מסוימים שונים ובהשתתפות בסיטואציות מגוונות של דיבור והازנה בדרגות שונות של פורמליות, התלמידים מפתחים מודעות ליחסים שבין השימושים הלשוניים לבין המציאות. מה שנאמר ומה שנכתב בטקסטים ודרך האמרה או הכתיבה משקפים תפיסות עולם, מטרות גליות וסਮויות שהכוונים או הדברים מבקשים להשיג באמצעות הטקסט ושהקוראים והשומעים מתבקשים לפענה. אגב השימוש בלשון בהתנסויות בשפה הכתובה והדיבור, תלמידים מפתחים חשיבה ביקורתית לגבי המסריהם הכתובים והדברים, חשיבה שמעכימה אותם כאזרחים וכבני אדם חופשיים.

ד. הישגים נדרשים בחינוך הלשוני

ה**הישגים הנדרשים** בחינוך לשוני בעברית נגזרים מהתירושות והתכנים של התכנית והם חלק בלתי נפרד ממנה.

ה**הישגים המפורטים** להלן קובעים מה שתלמיד ידע ויהיה מסוגל לעשות בתחום השפה בעקבות ההתנסות והלימוד, בשלבים השונים של בית הספר הייסודי. כל תכנון לימודים בבית ספרי יעשה בזיקה אליהם.

ציוני הדרך המתוארים בכל הישג מתיחסים לרכיבי החינוך הלשוני המוצגים בתחום. הם מתארים את התפקוד האורייני המצופה מהתלמידים בשפה הכתובה והדיבור – מיומנויות, אסטרטגיות וידע-על לשוני – בשלוש תחנות: בסוף כיתה ב', בסוף כיתה ד' ובסוף כיתה ו'.

ה**הישגים וצינוי הדרך** שלהם מחוותים את התשתית האוריינית ללמידה בכל תחומי הדעת בבית הספר הייסודי. תשתיית זו מבטיחה כי בוגרי בית הספר הייסודי ישתלבו בהצלחה בהמשך הלימודים במערכת החינוך.

אולם בשום מקרה אין ה**הישגים הנדרשים** ממצאים את כל התכנים והעשיה הבית ספרית בתחום החינוך הלשוני. כדי להגיע להישגים הנדרשים יש צורך בישום תוכנית הלימודים על כל מרכיביה.

1 **הישג נדרש** האזנה ודיבור למטרות שונות

2 **הישג נדרש** כתיבת טקסטים למטרות שונות ולנסיבות שונים

3 **הישג נדרש** הפקת טקסטים כתובים, תקנים מבחינה לשונית
והולמים מבחינה תקשורתית

4 **הישג נדרש** קראת טקסטים מסוגים שונים ולמטרות שונות

5 **הישג נדרש** הפקת מידע ולמידה מtekסטים כתובים מסוגים שונים בתחום דעת שונים

6 **הישג נדרש** קראה של יצירות ספרות מתקופות שונות וסוגות שונות; התייחסות פרשנית להיבטיה הרגשיים, הערכיים, האסתטיים והחברתיים-תרבותיים

7 **הישג נדרש** קראת טקסטים מן המקורות היהודיים כחלק בלתי נפרד מהמורשת התרבותית היהודית ותורע עמידה על ייחודה הלשוני

8 **הישג נדרש** הכרה והבנה של המערכת הלשונית – מבנים, תופעות ותהליכי לשון

1 הישג נדרש האזנה ודיבור למטרות שונות

צווני דרך

עד סוף כיתה ו'	עד סוף כיתה ד'	עד סוף כיתה ב'
<p>האזנה הממקדשת בדברי אחרים תוק:</p> <ul style="list-style-type: none"> - מעקב אחר רצף הדברים - גילוי רעיונות בנאמר - פרשנות, הערכה ונקיות עמדת לגביה תוכן הדברים - פרשנות והערכתה של התנהגותו הבלתי מילולית של הדבר - התיחסות לאופן ולצורת ההצעה של הדברים 	<p>האזנה הממקדשת בדברי אחרים תוק:</p> <ul style="list-style-type: none"> - מעקב אחר רצף הדברים - גילוי רעיונות בנאמר - פרשנות, הערכה ונקיות עמדת לגביה תוכן הדברים 	<p>האזנה הממקדשת בדברי אחרים תוק:</p> <ul style="list-style-type: none"> - מעקב אחר רצף הדברים - גילוי רעיונות בנאמר
<p>השתתפות בשיחה ובדיון תוק:</p> <ul style="list-style-type: none"> - הקשبة ותגובה הולמת לדברי אחרים - השתתבות בדיור על פי המוסכם 	<p>השתתפות בשיחה ובדיון תוק:</p> <ul style="list-style-type: none"> - הקשبة ותגובה הולמת לדברי אחרים - השתתבות בדיור על פי המוסכם 	<p>השתתפות בשיחה ובדיון תוק:</p> <ul style="list-style-type: none"> - הקשبة ותגובה הולמת לדברי אחרים - השתתבות בדיור על פי המוסכם
<p>הציג רעיונות – בשיחה, בדיון או בהרצתה – תוק התאמת תוכן הדברים וצורותם לנושא, לנמען ולנסיבות על ידי:</p> <ul style="list-style-type: none"> - דיבור לעניין וברמת פירוט מתאימה תוק ביסוס הנאמר - הצגת רעיונות ברצף הגיוני - בחירת משלב מתאים ושימוש בלשון קבילה - התאמת נימת הדיבור ועכמת הקול 	<p>הציג רעיונות – בשיחה, בדיון או בהרצתה – תוק התאמת תוכן הדברים וצורותם לנושא, לנמען ולנסיבות על ידי:</p> <ul style="list-style-type: none"> - דיבור לעניין וברמת פירוט מתאימה תוק ביסוס הנאמר - הצגת רעיונות ברצף הגיוני - בחירת משלב מתאים ושימוש בלשון קבילה - התאמת נימת הדיבור ועכמת הקול 	<p>הציג רעיונות – בשיחה, בדיון או בהרצתה – תוק התאמת תוכן הדברים וצורותם לנושא, לנמען ולנסיבות על ידי:</p> <ul style="list-style-type: none"> - דיבור לעניין וברמת פירוט מתאימה תוק ביסוס הנאמר - הצגת רעיונות ברצף הגיוני - בחירת משלב מתאים ושימוש בלשון קבילה - התאמת נימת הדיבור ועכמת הקול
<p>מתן תשובות ענייניות לשאלות על חומר נלמד תוק שימוש בהסביר, בתיאור, בהדגמה ובהנאה, על פי דרישות המטלה</p>	<p>מתן תשובות ענייניות לשאלות על חומר נלמד תוק שימוש בהסביר, בתיאור, בהדגמה ובהנאה על פי דרישות המטלה</p>	<p>מתן תשובות ענייניות לשאלות על חומר נלמד תוק שימוש בהסביר, בתיאור, בהדגמה ובהנאה על פי דרישות המטלה</p>

עד סוף כיתה ו'	עד סוף כיתה ד'	עד סוף כיתה ב'
<p>דיווח ענייני תוך הבחנה בין פרטיים חשובים לשאים חשובים למטרות:</p> <ul style="list-style-type: none"> - שחזור מדויק של אירועים לשם מסירת מידע לנמענים שלא נכחו באירוע - שחזור תהליך לימודי שהדבר היה שותף בו 	<p>דיווח ענייני תוך הבחנה בין פרטיים חשובים לשאים חשובים למטרות:</p> <ul style="list-style-type: none"> - שחזור מדויק של אירועים לשם מסירת מידע לנמענים שלא נכחו באירוע - שחזור תהליך לימודי שהדבר היה שותף בו 	<p>דיווח ענייני על ידי שחזור של אירועים לשם מסירת מידע לנמענים שלא נכחו באירוע</p>
<p>סיפור בעקבות חוויה, קריאה או צפיה כדי לשתף ולענין אחרים, באופן שניtan לעקב אחר השתלשות העניינים ותוך הדגשת נקודת המבט האישית</p>	<p>סיפור בעקבות חוויה, קריאה או צפיה כדי לשתף ולענין אחרים, באופן שניtan לעקב אחר השתלשות העניינים ותוך הדגשת נקודת המבט האישית</p>	<p>סיפור בעקבות חוויה, קריאה או צפיה כדי לשתף ולענין אחרים, באופן שניtan לעקב אחר השתלשות העניינים</p>
<p>שימוש בספר כדי להבהיר או להדגים את הנאמר</p>		
<p>הצגת טיעון על נושא, טקסט או סוגיה תוך:</p> <ul style="list-style-type: none"> - העלאת נימוקים רלוונטיים לביסוס הטיעון - שימוש במבנים לוגיים בולטים: סיבה - תוצאה, השוואת, בעיה ופתרון, הסבר, פירוט והדגמה - התייחסות לטיעונים שכגד 	<p>הצגת טיעון על נושא, טקסט או סוגיה תוך:</p> <ul style="list-style-type: none"> - העלאת נימוקים רלוונטיים לביסוס הטיעון - שימוש במבנים לוגיים בולטים: סיבה - תוצאה, השוואת, הסבר והדגמה 	<p>הבעת עמדה אישית על נושא או על טקסט והنمכתה</p>

הישג נדרש 2 כתיבת טקסטים למטרות שונות ולנסיבות שונים

צינוי דרך

עד סוף כיתה ו'	עד סוף כיתה ד'	עד סוף כיתה ב'
כתבת בתבנית סיפורית על נושא, אירוע או דמות, אמתיים או בדיוניים, topic הצגת נקודות מבט שונות	כתבת סיפור ובו השתלשות אירועים ומספר דמיות	כתבת סיפור שיש בו אירוע מרכזי
כתבת רשמיים בעקבות אירוע, קריאה או צפיה	כתבת רשמיים בעקבות אירוע, קריאה או צפיה	כתבת רשמיים בעקבות אירוע, קריאה או צפיה
דיווח על תהליכי למידה וחקירה	דיווח על התנסויות לימודיות	דיווח על אירוע מהסבירה הקרובה, שהتلמידים חוו, קראו או שמעו עלין
תיאור והסביר של תופעות, תהליכי וחתנחות כחלק מתהליך למידה	תיאור והסביר של תופעות, תהליכי וחתנחות כחלק מתהליך למידה	תיאור והסביר של תופעות וחתנחות בעקבות התובנות או קריאה
כתבת הוראות להפעלת אחרים	כתבת הוראות להפעלת אחרים	
הבעת עמדה מנומקת על טקסט - כתוב, דבר או חזותי - על נושא או על סוגייה	הבעת עמדה מנומקת על טקסט - כתוב, דבר או חזותי - על נושא או על סוגייה	
הבעת עמדה בנושא שני בחלוקת וביסוסה topic התייחסות לטיעונים שכנגד		
סיכום של מידע מקור אחד פחות, כחלק מתהליך למידה		
הפקת עבודה כתובה בעקבות התנסות בהליכי של חקר		
כתבת למטרות רפלקציה	כתבת למטרות רפלקציה	

הישג נדרש 3 הפקת טקסטים כתובים, תקנים מבחן לשונית והולמים מבחינה תקשורתית

ציוני דרך

עד סוף כיתה ו'	עד סוף כיתה ד'	עד סוף כיתה ב'
כתבה בכתב נכון נכון ובכתב קרייה	כתבה בכתב נכון נכון ובכתב קרייה	כתבה של מילים שכיחות ומיללים הקשורות לנושא הנלמד, בכתב נכון ובכתב קרייה, בכתב טקסטים למטרות שונות ולנמענים שונים
כתיבה משפטים פשוטים ומורכבים, תקנים מבחינה תחבירית, בכתביה של - טקסטים למטרות שונות ולנמענים שונים	כתיבה משפטים פשוטים ומורכבים, תקנים מבחינה תחבירית, בכתביה של טקסטים למטרות שונות ולנמענים שונים	כתיבה משפטים פשוטים ומורכבים, תקנים מבחינה תחבירית, בכתביה של טקסטים למטרות שונות ולנמענים שונים
שימוש נכון בכל סימני הפסיק בהתאם לכללים	שימוש נכון בסימני הפסיק הבאים: נקודה, סימן שאלה, סימן קריאה, נקודתיים, מרכאות, סוגרים	שימוש נכון בסימני הפסיק הבאים: נקודה, סימן שאלה
שימוש באוצר מילים שהולם את הנושא, את הנמענים ואת המטרה	שימוש באוצר מילים שהולם את הנושא, את הנמענים ואת המטרה	שימוש באוצר מילים שהולם את הנושא, הנמענים והמטרה
מתן כוורת, כוורות משנה /או ספרור וחולקה לפסקאות, בהתאם לסוג הטקסט שכותבים	מתן כוורת, כוורות משנה /או ספרור וחולקה לפסקאות, בהתאם לסוג הטקסט שכותבים	מתן כוורת בהתאם לסוג הטקסט שכותבים
כתבה הממוקדת בנושא או ברעיון ופיתוחם תוך שמריה על נקודת ראות מסוימת	כתבה הממוקדת בנושא או ברעיון ופיתוחם תוך שמריה על נקודת ראות מסוימת	כתבה הממוקדת בנושא או ברעיון
ארגון רעיונות במבנים מתאימים: תיאור והדגמה, סיבה ותוצאה, טיעון והنمקה, שאלות ותשובות, בעיות ופתרונות, השוואה	ארגון רעיונות במבנים מתאימים: תיאור והדגמה, סיבה ותוצאה, טיעון והنمקה, שאלות ותשובות, בעיות ופתרונות, השוואה	
שמירה על רצף ביןמשפטים ובין פסקאות ושימוש בקשרים: קשרי זמן, קשרי סיבה ותוצאה	שמירה על רצף ביןמשפטים ובין פסקאות ושימוש בקשרים: קשרי זמן, קשרי סיבה ותוצאה	שמירה על רצף ביןמשפטים ושימוש בקשרים: קשרי זמן, קשרי סיבה ותוצאה
שילוב חומר חזותי: ואמצעים גרפיים להמחשת הרעיון שבтекסט הכתוב ולהרחיבתו	שילוב חומר חזותי ואמצעים גרפיים להמחשת הרעיון שבtekסט הכתוב ולהרחיבתו	שילוב חומר חזותי להמחשת הרעיון שבtekסט ולהרחיבתו

הישג נדרש 4 קריית טקסטים מסווגים שונים ולמטרות שונות

צינוי דרכן*

עד סוף כיתה ו'	עד סוף כיתה ד'	עד סוף כיתה ב'
<p>קריאה קולית שוטפת, רהוטה ומדויקת של טקסטים שנלמדים בכיתה תוק':</p> <ul style="list-style-type: none"> - שליטה בצווף האלפביתי - הבנת הכתב 	<p>קריאה קולית שוטפת, רהוטה ומדויקת של טקסטים שנלמדים בכיתה תוק':</p> <ul style="list-style-type: none"> - שליטה בצווף האלפביתי - הבנת הכתב 	<p>קריאה קולית שוטפת, רהוטה ומדויקת של טקסטים שנלמדים בכיתה תוק':</p> <ul style="list-style-type: none"> - שליטה בצווף האלפביתי - הבנת הכתב
<p>הבנת המשמעות הגלואה של הטקסט:</p> <ul style="list-style-type: none"> - הבנת מילים בהקשר - הבנת רצפים קרונולוגיים - זיהוי קשרים לוגיים מפורשים בין חלקי הטקסט תוך הסתייעות בסמני קישוריות - זיהוי הרכיבים הלשוניים ודרך איגון ועיצוב - הבנת הנושא או הנושאים המפורשים - קישור לידע העולם 	<p>הבנת המשמעות הגלואה של הטקסט:</p> <ul style="list-style-type: none"> - הבנת מילים בהקשר - הבנת רצפים קרונולוגיים - זיהוי קשרים לוגיים מפורשים בין חלקי הטקסט תוך הסתייעות בסמני קישוריות - זיהוי הרכיבים הלשוניים ודרך איגון ועיצוב - הבנת הנושא או הנושאים המפורשים - קישור לידע העולם 	<p>הבנת המשמעות הגלואה של הטקסט:</p> <ul style="list-style-type: none"> - הבנת מילים בהקשר - הבנת ייחדות מידע מפורש - הבנת רצפים קרונולוגיים - הבנת הנושא או הנושאים המפורשים - קישור לידע העולם
<p>הבנת המשמעות הס邏ייה בטקסט:</p> <ul style="list-style-type: none"> - זיהוי היחסים הלוגיים שאינם מפורשים בטקסט - זיהוי היזקה בין מבנה הטקסט ועיצובו לבין תוכנו - הסקת מסקנות - יצירת הכללות - הבנת מטרת הטקסט - קישור לטקסטים אחרים - קישור לידע עולם כלליל ולידע תחומי - קישור לידע עולם כלליל ולידע תחומי 	<p>הבנת המשמעות הס邏ייה בטקסט:</p> <ul style="list-style-type: none"> - זיהוי היחסים הלוגיים שאינם מפורשים בטקסט - זיהוי היזקה בין מבנה הטקסט ועיצובו לבין תוכנו - הסקת מסקנות - יצירת הכללות - הבנת מטרת הטקסט - קישור לטקסטים אחרים - קישור לידע עולם כלליל ולידע תחומי 	<p>הבנת המשמעות הס邏ייה בטקסט:</p> <ul style="list-style-type: none"> - זיהוי קשרים סיבתיים נרמזים בטקסט - הבנת מטרת הטקסט - קישור לידע עולם כלליל

* לעיתים קרובות, צינוי הדרכן חוררים כלשונים בכמה וכמה רמות גיל. במקרים אלה יש, כמובן, להביא בחשבון כי אותו ציון דרך עצמו מתייחס לטקסטים ברמות שונות של מורכבות בהתאם לרמת הכתיבה.

עד סוף כיתה ו'	עד סוף כיתה ז'	עד סוף כיתה ב'
שימוש במקרים כתובים להבנת טקסט נתון - מילוניים וספרי-יען	שימוש במקרים כתובים להבנת טקסט נתון - מילוניים וספרי-יען	שימוש במילון להבנת משמעות של מילים בטקסט
התאמת דרכי הקריאה למטרות הקריאה	התאמת דרכי הקריאה למטרות הקריאה	התאמת דרכי הקריאה למטרות הקריאה
פרשנות, הערכה ונקייה עמדת לגבי הכתוב תוך התייחסות לרעיונות, לנושאים ולמסרים	פרשנות, הערכה ונקייה עמדת לגבי הכתוב תוך התייחסות לרעיונות, לנושאים ולמסרים	הבעת עמדת אישיות על הכתוב

הישג נדרש 5 הפקת מידע ולמידה מטקסטים כתובים מסווגים שונים בתחום ידעת שונים

* ציוני דריך

עד סוף כיתה ו'	עד סוף כיתה ד'	עד סוף כיתה ב'
הפקת מידע ולמידה מספרי לימוד, מספרי מידע וממקורות מידע דיגיטליים, מיליוןים ומאנציקלו- פדיות לילדים, מספרי עת נספחים, מכתב עת ועיתונים יומיים	הפקת מידע ולמידה מספרי לימוד, מספרי מידע וממקורות מידע דיגיטליים, מיליוןים ומאנציקלו- פדיות לילדים, מכתב עת לילדים	הפקת מידע מספרי לימוד, מספרי מידע מאורירים ומAMILION
הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על המרכיבים הבאים: הכתוב, איורים, צילומים וצלמיות, מפות וגרפים	הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על המרכיבים הבאים: הכתוב, איורים, צילומים וצלמיות, מפות וגרפים	הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על מרכיביו השונים: הכתוב, איורים, צילומים וצלמיות
שימוש במקצועיי הארגון שבtekst למציאת המידע הדרוש: כוורת, כוורת משנה, ספרור, תוכן העניינים, פסקות, הדgesים, הערות שלילים, מפתח ומיון נושאי	שימוש במקצועיי הארגון שבtekst למציאת המידע הדרוש: כוורת, כוורת משנה, ספרור, תוכן העניינים, פסקות, הדgesים, הערות שלילים	שימוש במקצועיי הארגון שבtekst למציאת המידע הדרוש: כוורת, כוורת משנה, ספרור, תוכן העניינים
זיהוי רכיבי מבנה בולטים בטקסט והבנת תפkidim: שאלה ותשובות, הסבר, טענה, נימוק, הגדרה, דוגמה, הוראות הפעלה	זיהוי רכיבי מבנה בולטים בטקסט והבנת תפkidim: שאלה ותשובות, הסבר, טענה, נימוק, הגדרה, דוגמה, הוראות הפעלה	
זיהוי היחסים הלוגיים בתוך הטקסט: בעיה ופתרון, סיבה ותוצאה, השוואת הנגדה, רצף כרונולוגי	זיהוי היחסים הלוגיים בתוך הטקסט: בעיה ופתרון, סיבה ותוצאה, השוואת הנגדה, רצף כרונולוגי	

* לעיתים קרובות, צוני הדרך חזרים לשונם בכמה וכמה רמות גיל. במקרים אלה יש, כמובן, להביח בחשבו כי אותו ציון ד' עצמו מותיחס לטקסטים ברמות שונות של מורכבות בהתאם לרמת הכתיבה.

עד סוף כיתה ו'	עד סוף כיתה ד'	עד סוף כיתה ב'
זיהוי הרעיגות העיקריים בטקסט והבחנה בין הפרטים החשובים לאלה שאינם חשובים	זיהוי הרעיגות העיקריים בטקסט והנושא הנדון בו	זיהוי הנושא הכללי של הטקסט
ביצוע פעולות על פי הוראות כתובות	ביצוע פעולות על פי הוראות כתובות	
הבחנה בין דעתו ועובדות זיהוי עמדת הכותב	הבחנה בין דעתו ועובדות בטקסט	
גיבוש עמדת אישית מנומקת על הטקסט	גיבוש עמדת אישית מנומקת על הטקסט	
איתור טקסטים למטרות למידה בעזרת ההיכרות עם שיטות ארגון הספרייה איתור טקסטים בספריות באינטרנט	איתור טקסטים למטרות למידה בעזרת ההיכרות עם שיטות ארגון הספרייה	איתור טקסטים בספרייה למטרות למידה
دلילת מידע רלוונטי לנושא הנלמד בהתאם למטרות הלימודיות	دلילת מידע רלוונטי לנושא הנלמד משני מקורות מידע לפחות	دلילת מידע רלוונטי לנושא הנלמד ממקור אחד לפחות
הערכת אמינותו של המידע לפי סוג המקור, לפי זהות הכותב ולפי תאריך הפרטום	הערכת אמינותו של המידע לפי סוג המקור, לפי זהות הכותב ולפי תאריך הפרטום	

הישג נדרש 6 קריאה של יצירות ספרות מתקופות שונות וסוגות שונות התיחסות פרשנית להיבטיהן הרגשיים הערכיים, האסתטיים וחברתיים-תרבותיים

צינוי דרך*

עד סוף כיתה ו'	עד סוף כיתה ד'	עד סוף כיתה ב'
קריאה עצמאית של 15 ספרים נוספים לפחות**	קריאה עצמאית של 20 ספרים נוספים לפחות**	קריאה עצמאית של 30 ספרים לפחות**
היכרות עם יצירותיהם של 15 יוצרים יוצרים לפחות, מתקופות שונות, מהספרות העברית והמתורגמת (שירת וסיפורת)	היכרות עם יצירותיהם של 10 יוצרים לפחות, מתקופות שונות, מהספרות העברית והמתורגמת (שירת וסיפורת)	היכרות עם יצירות של 5 יוצרים לפחות (שירת וסיפורת)
קריאה קולית שותפת, מדוקיקת ומוטעתת של טקסט ספרותי מנוקד ובלתי מנוקד	קריאה קולית שותפת, מדוקיקת ומוטעתת של יצירות המתאימות לרמת הגיל	קריאה קולית שותפת, מדוקיקת ומוטעתת של יצירות הנקראות בכיתה
זיהוי דמיות וקורותיהן ביצירה וביטוי עמדה אישית כלפין	זיהוי דמיות וקורותיהן ביצירה וביטוי עמדה אישית כלפין	זיהוי דמיות וקורותיהן ביצירה וביטוי עמדה אישית כלפין
הבנת הקשרים בין אירועים שונים בעלילה - רצף זמנים ונסיבות - ויזיה נקודות מפנה בעלילה	הבנת הקשרים בין אירועים שונים בעלילה - רצף זמנים ונסיבות	הבנת הסדר הכרונולוגי של אירועים בסיפור
הבחנה בסוגים שונים של הומור ביצירות	הבחנה בביטויים שונים של הומור ביצירות	הבחנה בביטויים שונים של הומור ביצירות
זיהוי היסודות העל-טבעיים ביצירות מסוימים - אגדה, מעשיה, משל, סיפורים דמיוניים		
זיהוי נקודות התמצפה שמננה הספר מסופר - הבחנה בין מספר בגוף ראשון למספר "הכליזודע"	הבחנה בין מה שנמדד על ידי המספר לבין מה שנאמר על ידי הדמויות	

* לעיתים קרובות, ציוני הדרך חוארים כלשונים בכמה וכמה רמות גיל. במקרים אלה יש, כמובן, להביא בחשבון מי אותו ציון דרך עצמו מתייחס לטקסטים ברמות שונות של מורכבות בהתאם לרמת הלייטה.

** הירידה במספר הספרים הנוספים מרמת גיל אחת לבאה אחרת נובעת מההנחה כי על פי רוב חספרים ארוכים יותר עם העליה בגיל הקוראים הצעירים.

עד סוף כיתה ו'	עד סוף כיתה ז'	עד סוף כיתה ב'
זיהוי המאפיינים הבולטים בשירים: חריזה, מקצב, צליליות, חלוקה לטורים, חזנות, ו קישור בין המאפיינים לבין משמעות השיר	זיהוי המאפיינים הבולטים בשירים: חריזה, מקצב, צליליות, חלוקה לטורים, חזנות, ו קישור בין המאפיינים לבין משמעות השיר	זיהוי המאפיינים הבולטים בשירים: חריזה, חזנות, מקצב, בתים
הבחנה בשימוש ייחודי במילים ובצירופי מילים בשירה	הבחנה בשימוש ייחודי במילים ובצירופי מילים בשירה	
הבחנה בלשון ציורית ובתרומתה למשמעות היצירה		
גילוי משמעותיות מפורשות וסמיות ביצירה	גילוי משמעותיות מפורשות וסמיות ביצירה	
זיהוי נושאים, רעיונות ומסרים מרכזיים ביצירה	זיהוי נושאים, רעיונות ומסרים מרכזיים ביצירה	זיהוי נושאים ביצירה
הרחבת משמעותה של היצירה על ידי: - קישור לעולמם של הקוראים - קישור בין יצירות שונות על פי יוצרים, נושאים וסוגות, גרסות שונות לאוטו סייפור, מסרים ויקות למקורות היהודים	הרחבת משמעותה של היצירה על ידי: - קישור לעולמם של הקוראים - קישור בין יצירות שונות על פי יוצרים, נושאים וסוגות - קישור בין האיורים לכתוב	הרחבת משמעותה של היצירה על ידי: - קישור לעולמם של הקוראים - קישור חופשי בין יצירות שונות - קישור בין האיורים לכתב
הבעת עמדות אישיות מנומקות על היצירה או על רכיבים בתוכה, בעל פה ו בכתב	הבעת רשים אישיים מהיצירה בעל פה ובכתב	הבעת רשים אישיים מהיצירה בעל פה ובכתב
הבעת עמדות אישיות מנומקות על היצירה או על רכיבים בתוכה, בעל פה ו בכתב	הבעת עמדות אישיות מנומקות על היצירה	הבעת עמדה אישית על היצירה
התמצאות בספרייה לבחירת ספרי קריאה על ידי שימוש בקריטריונים שונים: יוצרים, סוגות, נושאים וענין, רמת גיל שימוש בקטלוגים לבחירת ספרי קריאה	התמצאות בספרייה לבחירת ספרי קריאה על ידי שימוש בקריטריונים שונים: יוצרים, סוגות, נושאים וענין, רמת גיל	התמצאות בספרייה לבחירת ספרי קריאה

הישג נדרש 7

קריאת טקסטים מן המקורות היהודיים
חלק בלתי נפרד מהמסורת התרבותית היהודית
ותוך עמידה על ייחודה הלשוני

текסטים מן המקורות היהודיים הם חלק בלתי נפרד מהמסורת התרבותית היהודית. תכנית הלימודים חינוך לשוני: עברית – שפה, ספרות ותרבות מתייחסת לעיסוק בטקסטים מהמקורות היהודיים כחלק מהחינוך הלשוני בעברית תוך הדגשת ייחודה הלשוני של הטקסטים ותרומתם להכרת הרבדים ההיסטוריים והתרבותיים של השפה, כמו פרט בתכנית בעמ' 61-65.

רכיבי ההישג הנדרש בקריאת טקסטים מהמקורות היהודיים מתיחסים לעיסוק בהם הן בבית הספר הממלכתי והן בבית הספר הממלכתי-דתי. העבודה על פי ההישג היא כאמור בתחום אחוריותו של המורה כחלק מיישום התכנית. רמת הביצוע של רכיבי ההישג בשכבות הגיל השונות, במקצועות העוסקים בטקסטים מהמקורות היהודיים, תוגדר בהלימה לתכניות הלימודים הרשמיות לבית הספר הממלכתי ולבית הספר הממלכתי-דתי במקצועות אלה (מקרה ממ'; תנ"ך ממ"ד; תושב"ע ממ"ד; הלכה ממ"ד ועוד). רמת הביצוע תביא בחשבון גם את ההישגים הנדרשים בקריאה ובכתיבה, בהאזנה ובディיבור.

הישג נדרש 7 קריית טקסטים מן המקורות היהודיים חלק בלתי נפרד מהמסורת התרבותית היהודית ותור עמידה על ייחודה הלשוני

צינוי דרך

עד סוף כיתה ו'	עד סוף כיתה ד'	עד סוף כיתה ב'
קריאה קולית שוטפת, מדויקת ומוטעת של טקסטים מהמקורות היהודיים הנלמדים בכיתה	קריאה קולית שוטפת, מדויקת ומוטעת של טקסטים מהמקורות היהודיים הנלמדים בכיתה	
הבנת הנושאים, הרעיונות והמסרים העולים מקריאה בטקסטים, שהם חלק מהמסורת התרבותית היהודית	הבנת הנושאים, הרעיונות והמסרים העולים מקריאה בטקסטים, שהם חלק מהמסורת התרבותית היהודית	הבנת הנושאים, הרעיונות והמסרים העולים מקריאה בטקסטים, שהם חלק מהמסורת התרבותית היהודית
שליטה במטבעות לשון, ניבים וביטויים מהמקורות מتوزע הטקסטים הנלמדים בכיתה	שליטה במטבעות לשון, ניבים וביטויים מהמקורות מتوزע הטקסטים הנלמדים בכיתה	שליטה במטבעות לשון, ניבים וביטויים מהמקורות מتوزע הטקסטים הנלמדים בכיתה
זיהוי תופעות ייחודיות של הלשון בטקסטים מהמקורות היהודיים הנלמדים בכיתה	זיהוי תופעות ייחודיות של הלשון בטקסטים מהמקורות היהודיים הנלמדים בכיתה	
זיהוי ייחוזן ותפקידן של הסוגות השונות של הטקסטים מהמקורות היהודיים הנלמדים בכיתה	זיהוי ייחוזן ותפקידן של הסוגות השונות של הטקסטים מהמקורות היהודיים הנלמדים בכיתה	
זיהוי הדרכים הייחודיות בהן הטקסטים השונים מתיחסים לדמיות, לאירועים ולנושאים במקרים השונים	זיהוי הדרכים הייחודיות בהן הטקסטים השונים מתיחסים לדמיות, לאירועים ולנושאים במקרים השונים	
זיהוי והבנה של האיזקה בין טקסטים שונים מהמקורות היהודיים		
הבחנה בגרסאות ובנוסחים שונים של טקסטים מהמקורות היהודיים		
התמצאות ב"ארון הספרים היהודי" לשם עיון, לשם פירוש של הטקסטים הנלמדים והעמקה בהם	התמצאות ב"ארון הספרים היהודי" לשם עיון, לשם פירוש של הטקסטים הנלמדים והעמקה בהם	

הישג נדרש 8 הכרה והבנה של המערכהת הלשונית – מבנים, תופעות ותהליכיים בלשון

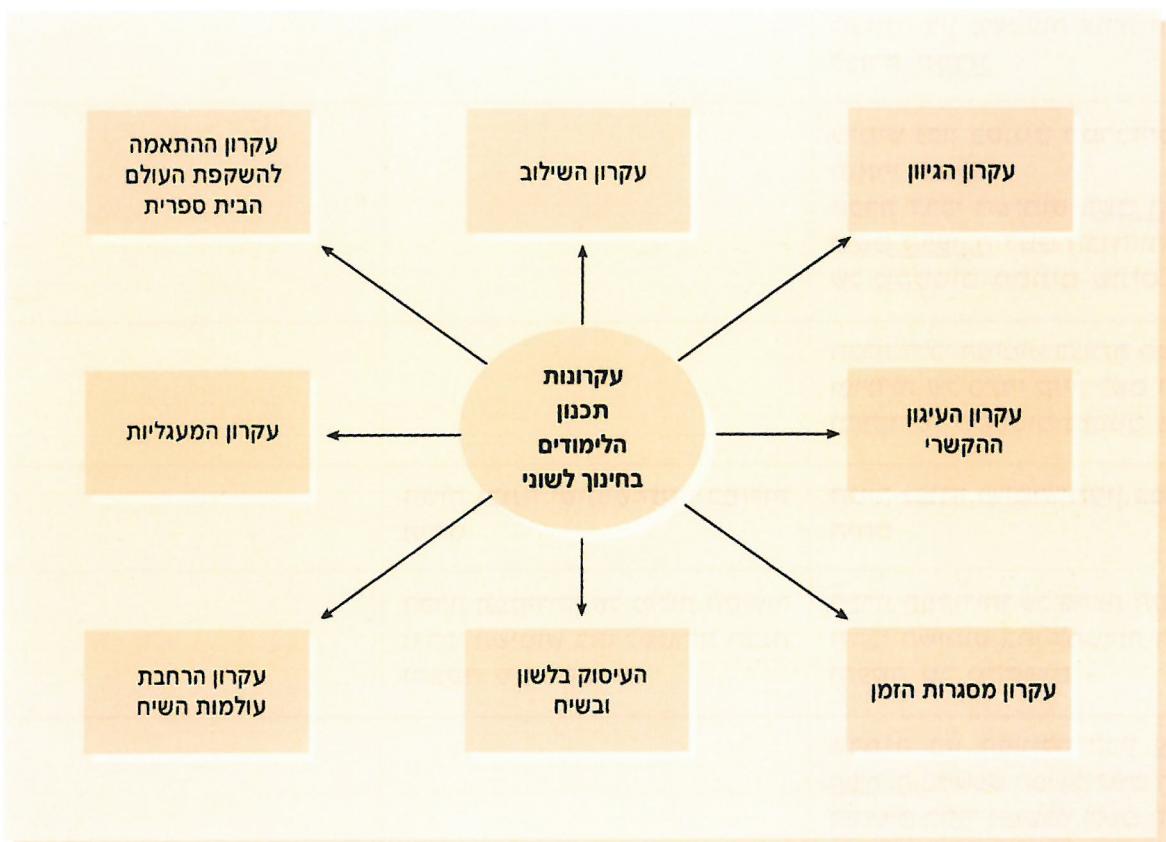
צינוי דריך*

עד סוף כיתה ו'	עד סוף כיתה ז'	עד סוף כיתה ב'
הכרת האותיות - ציליליהן, שמוטיהן וסדרן	הכרת האותיות - ציליליהן, שמוטיהן וסדרן	הכרת האותיות - ציליליהן, שמוטיהן וסדרן
הכרת סימני הניקוד הבסיסיים - ציליליהם ושמוטיהם	הכרת סימני הניקוד הבסיסיים - ציליליהם ושמוטיהם	הכרת סימני הניקוד הבסיסיים - ציליליהם ושמוטיהם
זיהוי הצלילים המיצגים על ידי צירופים של עיצורים ותנועות	זיהוי הצלילים המיצגים על ידי צירופים של עיצורים ותנועות	זיהוי הצלילים המיצגים על ידי צירופים של עיצורים ותנועות
הכרת הערך המספרי של האותיות	הכרת הערך המספרי של האותיות	
חיפוש במילון על פי סדר האלף בית	חיפוש במילון על פי סדר האלף בית	חיפוש במילון על פי סדר האלף בית
הכרת תפקדים של סימני פיסוק נוספים: <u>סוגרים</u> , <u>מקף</u> ו <u>מפריד</u> , <u>שלוש נקודות</u> , <u>נקודה</u> ו <u>פסק</u> הכרת דרכי השימוש בהם בטקסט הכתוב	הכרת תפקדים של סימני פיסוק נוספים: <u>פסק</u> , <u>מרכזות</u> הכרת דרכי השימוש בהם בטקסט הכתוב	הכרת תפקדים של סימני הפיסוק: <u>נקודה</u> , <u>סימן שאלה</u> הכרת דרכי השימוש בהם בטקסט הכתוב
הכרת עקרון תצורת מילים בעברית, המתבססת על <u>אותיות השורש</u> , למטרות הבנת הנកרא, חיפוש במילון וכתיב נכון	הבנת המושג " <u>שורש</u> " ותפקידו בחינת משמעות המילים הנגזרות מן	זיהוי של מילים המסתעפות מהאות <u>שורש</u> כדי לארהה "משפחת מילים"
הכרה ושימוש בצורות <u>הסמיכות</u> בלשון זכר ובלשון נקבה, בידוע ובריובי	הכרת הסימונות האופייניות למילים בלשון <u>זכר</u> ובלשון <u>נקבה</u> , <u>ביחיד</u> <u>וברבים</u> ויוצאי הדופן	הכרת הסימונות האופייניות למילים בלשון <u>זכר</u> ובלשון <u>נקבה</u> , <u>ביחיד</u> <u>וברבים</u>
הכרת מטבעות לשון שכיחות הבנייה בצורת סמכות	התאמה <u>במין ובמספר בין שמות</u> <u>לפעלים ולתארים</u>	
הכרת דרכי השימוש <u>בשמות</u> <u>המספר</u> למטרות שונות; הבחנה בין זכר לנקבה בשמות מספר ושימוש תקין בהם	הכרת דרכי השימוש <u>בשמות</u> <u>המספר</u> למטרות שונות; הבחנה בין זכר לנקבה בשמות מספר	הכרת דרכי השימוש <u>בשמות</u> למטרות <u>שונות</u>
הכרת תפקידיהן של <u>ה"א הידע</u> ו <u>ונו</u> <u>החייב</u> ושימוש תקין בהן	הכרת תפקידיהן של <u>ה"א הידע</u> ו <u>ונו</u> <u>החייב</u> ושימוש תקין בהן	

* המונחים המודגשים בכו' הם אלה שתלמידים אמורים לדעת לקרוא בהם.

עד סוף כיתה ו'	עד סוף כיתה ז'	עד סוף כיתה ב'
שימוש במונחים המתיחסים לכינויי גוף - <u>גוף ראשון</u> , <u>גוף שני</u> , <u>גוף שלישי</u> , <u>יחיד ורבים</u> , <u>זכר ונקבה</u>	שימוש במונחים המתיחסים לכינויי גוף - <u>גוף ראשון</u> , <u>גוף שני</u> , <u>גוף שלישי</u> , <u>יחיד ורבים</u> , <u>זכר ונקבה</u>	
זיהוי ושימוש נכון בשבעת <u>הבנייהים הקלאסיים</u> הבחנה בין משמעות צורת <u>הפעיל</u> לצורת <u>הסביר</u>	זיהוי ושימוש נכון בתצורות فعلים <u>בזמןים</u> שונים, בגופים ובצורות שונות	
שימוש נכון בסוגים המרכזיים של תואר הפועל הכרת דרכי השימוש <u>בשם הפועל</u> ובשם <u>הפעולה</u> לשם הבנה והפקה של טקסטים מסווגים שונים		
הכרת דרכי השימוש בצורות חבורות ופרודיות של כינויי קניין לשם הבנה והפקה של טקסטים מסווגים שונים		
הטיה נכון ושימוש נכון במילוט היחס	הטיה נכון ושימוש נכון במילוט היחס	
הכרת תפקידיהן של מילוט הקישור ודרכי השימוש בהן למטרות הבנה והפקה של טקסטים	הכרת תפקידיהן של מילוט הקישור ודרכי השימוש בהן למטרות הבנה והפקה של טקסטים	
הבחנה בין <u>הפעולה</u> לבין עשה <u>הפעולה</u> במשפט הפעורי לשם הבנת היחסים בתחום המשפט ולשם הפקה של משפטיים תקינים		
הבחנה בקשרי משמעות בין מילים - <u>נרדפות והפיקות</u> , תוך הבחנה מושכלית	הבחנה בקשרי משמעות בין מילים - <u>נרדפות והפיקות</u>	הבחנה בקשרי משמעות בין מילים - <u>נרדפות והפיקות</u>
הכרה ושימוש <u>בבieteniyim</u> , <u>בניבים</u> <u>ובפתחמים</u> שכיחים	הכרה ושימוש <u>בבieteniyim</u> , <u>בניבים</u> <u>ובפתחמים</u> שכיחים	הכרה ושימוש <u>בבieteniyim</u> , <u>בניבים</u> <u>ובפתחמים</u> שכיחים

ה. תכנית הלימודים ותכנון הלימודים בבית ספרי

התבססות על תכנית הלימודים בעת תכנון הלימודים בחינוך לשוני בבית הספר היסודי נועדה להביא את התלמידים להישגים הנדרשים המוצגים בתכנית והמתching'בים ממנה.

תכנון הלימודים יתבסס על התכנית תוך התייחסות לעקרונות הבאים:

עקרון התאמת התכנית להשקפת העולם בבית ספרית

בכל בית ספר תואם התכנית ליעדים החינוכיים ולהשקפת העולם של קהילת בית הספר. התכנון הבית ספרי ישמש בתכנית כמצע רעיון כללי וידגש, עמיק או ירחיב את רכיביה בהתאם להשקבת עולמו ול"אני אמיתי" שלו.

עקרון השילוב

בדרך הפעלה של התכנית תהיה הקפדה על:
א. **עיסוק משולב בטקסטים דבוריים, כתובים וחוזתיים.**

לדוגמה: בעת העיסוק בחדשנות, אפשר לעבור מסיפור חדשנות בעל פה לקריאת ידיעות בעיתון ולצפייה במהדורות החדשנות בטלוויזיה.

ב. **עיסוק משולב בטקסטים ברמות שונות של פורמליות בכל סוגה וסוגה.**

לדוגמה: בעת העיסוק בדיזוק, ניתן לעبور מסיפורו של עד ראייה בתאונת (טקסט לא פורמלי דבר) לדיווח משטרתי על התאונת (טקסט פורמלי כתוב).

עקרון המעליגיות

העיסוק בסוגה מסוימת בבית הספר אינו חד-פעמי, אלא הוא חור בשלבים שונים של הלימוד בכיוות שונות, בצורה מותאמת, מתרחבת ומעמיקה.

המורים יתנו את הדעת בכל שלב למוסכמות הסוגה ולאמצעים הלשוניים שנרכשו כדי לכתוב ולקראא את הסוגה.

לדוגמה: החינוך הלשוני בבית הספר יעסוק בטקסטים למטרות טיעון ושכנוע כבר בכיוות א'-ב', ויחזור ויעסוק בהם גם בכיוות ג'-ד', ה'-ו' ברמות גוברות של הרחבה והעמקה.

עקרון הגיוון

התכנון הבית ספרי יאפשר היכרות עם מגוון טקסטים בשתי דרכים:

א. בכל שנה משלנות הלימוד תעסוק התכנית במגוון הסוגות (текסטים למטרות מידע, טיעון, הפעלה וסיפור) ומגוון עולמות השיח (עלמות השיח של הספרות והמקורות היהודיים, עלמות השיח של התקשרות הבין-אישית ותקשרות ההמוניים ועולם השיח העיוני).

ב. בכל שנה משלנות הלימוד יהיה גיון בתת-הסוגות שבחן יעסקו מורים ותלמידים. בתכנון הבית ספרי ניתן לקבוע את מגוון תת-הסוגות שיילמדו בכיוות השונות ברמות שונות של מיקוד והרחבה.

עקרון מסגרות הזמן

יש מטלות לטוחים קצרים ומטלות לטוחים ארוכים. מטלות ארוכות טוח מיעודות להפיק תוצאות כתובים או דברים או חוותים בתהליך כולל הכרת מאפייני הטקסטים הנדרשים למילוי המטלה והתרנסות בשלבי ההפקה וההפקה של טקסטים אלה. למשל: הוצאה לאור של מדריך להכרת היישוב כרוכה בהבנה ובהפקה של ידיעות, כתבות, מאמרים, תעוזות, מפות ועוד. מטלות אלו הן מסגרת מתאימה ליישום מטרות DIDKTİOT, המענייקות לקריאה, לכתיבה ולדיבור משמעות אקטואלית מנוקדת מבטם של תלמידים. מטלות **קצרות** טוח יכולות לחזור במשך שנים הלימוד כהנחיות מזמן זה את, כגון כתיבת עצומה להשגת מטרה מידית מסוימת.

עקרון העיגון ההקשרי

יוקף על עיגון הוראת הסוגות בתחום העשייה הבית ספרית בדרכים שונות:

- שימוש בחת-הסוגות בהוראות המקצועות. לדוגמה: במסגרת הוראות המדעים, ניתן לעסוק בהבדלים בין כתבה עיתונאית לבין טקסט מדעי-לימודי בנושא איקות סביבה.
- ביצוע מטלות ארוכות טוח שלא במסגרת הוראות המקצועות, כגון הפקת "ספר מחזור".
- עיסוק במטרות חברותיות פונקציונליות (ארוכות טוח או קצרות טוח). למשל: השתתפות במבצע "חידוש פני השכונה" על ידי כתיבה והפקה של סוגים טקסטים שונים הרלוונטיים למבצע, כגון עליוני מידע, הזרנות ופניות להשתתפות, דבקיות ועוד.

פרק **סבירה למודית מיטבית לטיפוח החינוך הלשוני** (עמ' 20), יש התייחסות לתחומי הפעולות בסביבה או בבית הספר. התחומיים המצוינים שם מציעים אפשרות רבות ומגוונות של עיגון הקשיים לעיסוק בסוגות ובחת-הסוגות.

עקרון הרחבת עולמות השיח

החינוך הלשוני יטפח את הרחבת עולמות השיח של התלמידים ואת הרחבת מקורות המידע. חשוב לשים לב כי עולם השיח הוא שילוב של ידע, סוג של שפה וסגנון של יחס גומלין עם הסביבה על כל רכיביה. על פי עקרון הרחבת עולמות השיח, ינצלו המורים את המשאבים התרבותיים המגוונים שבבאים התלמידים מהבית, וכן את עולמות השיח של הטקסטים הנלמדים. בדרך זו יורחב הידע של כל תלמיד ותלמיד ותפתח יכולתם האוטונומית להבין ולהפיק טקסטים בכל אחד מעולמות השיח.

העיסוק בלשון ובשיח: שימוש בלשון, מודעות לשונית וידע-על לשוני

כל תכנון לימודים בית ספרי בחינוך הלשוני יפתח מרחב להוראת הלשון והשיח שלושה היבטים:

א. **שימוש בלשון** – שימוש בלשון לדיבור, לקריאה ולכתיבה של טקסט, לשם הפקה והבנה לפי ההקשר, הנמענים והמטרות.

ב. **מודעות לשונית** – דיוון באמצעות הלשוניים ובאמצעים הטקסטואליים והבאה למודעות של השימוש בהם לשם הבנה והפקה של טקסטים דוברים וכותבים.

ג. **ידע-על לשוני** – הכללות, ניסוח כלליים, שימוש בשמות של המונחים המתאיםים וארגוני שיטתי של הידע הלשוני.

הנושאים והמונחים מתחום הלשון ומתחום השיח בהם יעסקו התלמידים במשך כל שנות הלימוד בבית הספר היסודי, מוצגים בסעיף **ידע לשוני: לשון ושיח**, עמ' 68-73, ובצינוי הדרך של **הישג נדרש 8**, עמ' 94-95.

ו. דוגמאות ליישום התכנית

**דוגמה לתוכנית לימודיים בית ספרי על פי העקרונות שהוצעו בתכנית הלימודים בנושא:
אגדות, מעשיות, אגדות חז"ל, ומשלים**

עיסוק בלשון ובשיח	עקרון השילוב קריאה, כתיבה, האזנה ודיבור בסיטואציות פורמליות ובلغים פורמליות עקרון הרחבה וולומות השיח	עקרון העיגון התקשי מסגרות הוראה ולמידה	עקרון הגיון סוגי טקסטים	עקרון המנגילות פרישה גילאית
מודעות למבנה הטיפורי מודעות לשימוש בזמן הפועל הקפדה על כתיב נכון, סימני פיסוק ואוצר מילים מתאים	<ul style="list-style-type: none"> קריאה אגדות על ידי המורה קריאה קולית וקריאה עצמאית של תלמידים קריאה וסיפור של אגדות מתרבויות שונות שהביאו לתלמידים שיחה על אגדות שנרכאו הבעה בכתב ובצירור בעקבות הקריאה: רשומים, סיפורים חדשים, התיחסות לדמיות ועוד החזר אגדות בעל-פה ובכתב שיחה על איוורים שונים לאגדות המחזה של אגדות 	יהדות מקרא ספרות	אגדות אגדות חז"ל	אי-בי
שימוש מודע בידע על אפיוני התוכן והמבנה הבחנה בהבדלים שבין כתיבה מדעית לכתיבה אגדות, מעשיות ומשלים שימוש נכון בזמן הפועל הקפדה על כתיב נכון, סימני פיסוק ואוצר מילים מתאים	<ul style="list-style-type: none"> קריאה עצמאית של תלמידים קריאה קולית של מעשיות ומשלים האזנה לקריאת המורה שיחה בעקבות הקריאה קריאה וסיפור אגדות מתרבויות שונות על ידי תלמידים קריאה בעיתוני טבעי לילדים על בעלי חיים המופיעים בטקסטים החזר בכתב ובעל-פה של מעשיות ומשלים כתיבה של טקסט בעל קישורים במחשב חישוב מידע בספרי יער המחזה צפיה בסרטים בדיוניים ותיעודיים 	ספרות מקרא טבע ומדע תקשורת המונחים	מעשיות טקסטים מידעים על בעלי חיים או נושא אחר הקשור לטקסטים הנקרים	גי-די

עיקרונות הלשון והشيخה	עקרונות השימוש בקראיה, כתיבה, האזנה ודיבור בסיטואציות פורמליות ובלתי פורמליות עקרונות הרחבת עולמות השיח	עקרונות העיגנון ההקשררי מסגרות הוראה ולמידה	עקרונות הגיון סוגי טקסטים	עקרונות הגיון טקסטים	עקרונות המעלgilיות פרישה גילאית
הבחנה במאפייני האגדה, המשמעותית והמשל הבחנה במאפיינים של שפת משלבים של שפה דיבור לעומת שפה כתובה הבחנה ברבדים ההיסטוריה של השפה דיבור ישיר ועקי וسمני הפסיכוק הקשורים לו הקפדה על כתיב נכון, סימני פיסוק ואוצר מלילים מתאימים, ושימוש מושכל בקשרים	<ul style="list-style-type: none"> • קראיה בספריה מעשיות • איסוף סיפורים עדות מפי קרובים משפחחה ומקרים • שיחה על הרגשות השונות לאוון אגדות, מעשיות וסיפורים שהובאו לכיתה • עיבוד מעשיות למחזה כתוב • בניית מאגרי מידע לעיון באגדות, מעשיות, סיפורים עם ומשלים כתיבה בסוגי טקסטים שונים: • מעשיות, ריאיון, מחזה, מצגת סיפורים סיפוריים בפני קהל • הצגת הנושא בפני קהל האנה למעשיות מוקלטות מפי מספרי סיפורים העברה מסיפור בעל-פה • לסיפור בכתב קראיה בספרי מידע צפיה בספרים בדיוניים ותיעודיים 	<p>ספרות גיאוגרפיה חברה מורשת העדות תקשורת</p>	<p>סיפורים חזק ומשפט מעשיות סביב גיבורים עממיים текסטים מידיעים על מאפייני המשמעות ודרך איסוף וכתיבתן מדרש ואגדה</p>	<p>ה' – י'</p>	

דגמה להכונון בית ספרי בתחום הידע הלשוני, בשושא: ממי הפלול, על פי העדרונות שהוצעו בתכנית הלימודים

עקרון מסגרות הזמן עקרון הגיוון סיווג טקסטים	עקרון השילוב קריאה, כתיבה, האזנה ודברו בסטיאו-אורחות פורמליות ולא פורמליות שיח עקרון הריבbet עמלות שיח	היעד על הלשון ועל השיח מעגלויות העקרון פרישה וילאיות	היעד על הלשון ועל השיח על שימוש נכון בקודח על שימוש נכון ועקובי בוגרי הפעול הבחנה בשושן הבלתי נרחבת
טיטול ארכו-טוויה טיטול קצורות טוויה טיטול ארכו-טוויה טיטורים איסיים דיוויזים הילדים	שייחת בינה, דיוויז אחררי משימה ילדים מספרים על דברים שקרו להם בכתב ובעל-פה הבעה בכתב היבור אסופה כתיתית של סיפורו הילדים	ג-ג+	שימוש והבנה בצורות הפעול ודורי בייניהם בבנייה השוניים ובzioniים השנוגם בראות השלים הבחנה בשושן הבלתי נרחבת
טיטול ארכו-טוויה טיטול קצורות טוויה טיטול ארכו-טוויה טיטורים איסיים דיוויזים דיעעה עיתונאית הווארות פרסומת עלילון סקסט מקרה	קריאה והפקה של טקסטים כתובים, פורמליים וב吉利 פורמלאים האגנה והפקה של טקסטים דבירים בסטיאו-אורחות בעלות פורמליות שונה שליטות ארכו-טוויה טיטול קצורות טוויה טיטול ארכו-טוויה	הנוגן שיטה של הידע והשוני בבית הספר בשיעור לשון, מקרה, אקטואליה ועוד	שימוש והבנה בצורות הפעול במבנה דורי בייניהם הנטיה בזמינים ובגוניים שימוש תקני בזמני הפעול בשפה הדבורה והכתובה
טיטורים איסיים דיוויזים דיעעה עיתונאית הווארות פרסומת עלילון סקסט מקרה	קריאה והפקה של הדעת הלשונית כתובים, פורמליים וב吉利 פורמלאים האגנה והפקה של טקסטים דבירים בסטיאו-אורחות בעלות פורמליות שונה שליטות ארכו-טוויה טיטול קצורות טוויה טיטול ארכו-טוויה	ה-ג	הנתן עקרון המבנה של הבנייה העברית ושל הבנייה בערבית הנטיה בזמינים ובגוניים בגנות השלמים

דוגמאות לפעילויות מעילות על פי תכנית הלימודים: הפקת אסופה של סיפורים

<p>על רון מסגרות הזמן</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%; padding: 10px; vertical-align: top;"> נחשפים לטקסטים: סיפורים מסווגות שונות / מסווגה נבחרת, אסופות של סיפורים למיניהם, אוטוביוגרפיים / קטיעים אוטוביוגרפיים </td><td style="width: 50%; padding: 10px; vertical-align: top;"> משך הפעילות: מטלה ארוכת טווח </td></tr> </table> <p>על רון הגיון</p>	נחשפים לטקסטים: סיפורים מסווגות שונות / מסווגה נבחרת, אסופות של סיפורים למיניהם, אוטוביוגרפיים / קטיעים אוטוביוגרפיים	משך הפעילות: מטלה ארוכת טווח	<p>שלבים מתוכננים:</p> <ul style="list-style-type: none"> • התלמידים והמורה קוראים סיפורים מסווגות מגוונות או סיפורים מסווגה אחת שנבחרה מראש. • התלמידים והמורה משוחחים על הטקסטים שקראו. • התלמידים והמורה מתייחסים למוסכמות הסוגה ודנים בהן. • התלמידים בוחרים את הסוגה לעירcit האסופה ומדיריכים את קהל היעד והמטרה. • התלמידים אושפדים חומריים לכנתיבת הסיפורים שלהם ומארגנים אותם. • התלמידים משתפים עミニיטים ומורה בשיקולי הארגון. • כל אחד מהתלמידים כותב סיפור או משתתף בכתיבת סיפור. • התלמידים משתפים עミニיטים ומורה בהערכתה וביקורת. • התלמידים מעריכים ועורכים את הטקסט בעקבות הביקורת מבחינת המבנה, התוכן ודריכי ההציג שלו. • התלמידים והמורה מקובצים את הסיפורים לאסופה. • התלמידים כותבים טקסט אוטוביוגרפי לשילובו באסופה. • התלמידים כותבים הקדמה, דברי תודה והקדמה תוך התודעות לדריכים שהבחן טקסטים כאלה מופיעים באסופות שונות. • התלמידים והמורה מחליטים על דרכי ההפקה, כגון אירועים המיועדים להציג את הספר בפני הורים, חברים, כתות אחרות, וכותבים הזמן, דף מידע, המלצה ועוד. <p>על רון השילוב</p> <p>על רון הרחבת עולמות השיח</p>
נחשפים לטקסטים: סיפורים מסווגות שונות / מסווגה נבחרת, אסופות של סיפורים למיניהם, אוטוביוגרפיים / קטיעים אוטוביוגרפיים	משך הפעילות: מטלה ארוכת טווח		
<p>קשרי פעילות בית ספרית: אירוע כתתי או בית ספרי המ策יך כתיבת אסופה והציגתה</p> <p>קשרים תוכנניים במסגרת תחומי דעת שונים: ספרות, אמנות, היסטוריה</p> <p>על רון העיגון ההקשרי</p>	<p>נושאים בלשון ובסיח:</p> <ul style="list-style-type: none"> • בחינת אפיוני תוכן, מבנה וצורה של הסוגה שנבחרה לאסופה • בחינת נושאים הקשורים ישירות לעירcit אסופה ולהזאתה לאור, כגון חלוקה לפרקם, תפkid הטקסטים הנלוויים לסיפורים (כותרות, פתח דבר, סוף דבר, תוכן עניינים, אירורים) • בדיקת כתיב, תקינות לשונית, סימני פיסוק, אוצר מילים מתאים <p>עיסוק בלשון ובסיח</p>		

דוגמאות לקישור נושאי הלימוד בלשון אל סוגות ותת-סוגות בקטגוריות השונות

נושאים מתחום הלשון*	הכיתות**	סוגות ותת-סוגות***
הגופים		<ul style="list-style-type: none"> - סיפור בגוף שלישי, סיפור בגוף ראשון - גוף ראשון ושני כ גופים שליטים בדילוג הספרותי - שינוי מגוף שלישי בסיפור לגוף ראשון ו שני בדילוג הספרותי - ציטוט בגוף ראשון בזיהה העיתונאית - דברו ישר ועקיף בדיווח - השימוש בדייבור ה ישיר בעילון
שמות ותארים		<ul style="list-style-type: none"> - ריבוי שמות ותארים בקטעי תיאור לעומת קטעי עלילה בסיפור - תארים בסיסמאות פרסומת - מרכזיותם של שמות בכותרות ספרים, כותרות פרקים ועוד' - שמות (כלליים ופרטיים) בשלטי חנוינה - שמות בפירוט החומרים בספרי בישול - שמות בפירוט חלקו מכשיר בחזראות הפעלה - שימוש בשמות ובתארים במפתח נושאים ובתוכן העניינים - אבחנה סגנונית/משלבית (לשון דיבור/לשון כתוב - שמות בכינוי קניין תבוריים ופרודים) בפרסומות, בעילון, - שימוש ביצירות ספרות ועד שמות ותארים במילון
משקל השם		<ul style="list-style-type: none"> - משקל שמות בעלי המקבע בלוח "דרושים" בעיתון - שמות לוואיים לעומת שמות עבריים בעיתון, ביצירות ספרות - חידושי מילים בעברית על ידי זיוג של שורש ומשקל ב"דע לשונך", למשל
הפועל		<ul style="list-style-type: none"> - השימוש בפועל בזיהה עיתונאית – שימוש בשמות פעולה במקומות פעילים, הבחנה בין צורת הפעיל לצורת הסبيل - הפועל כמשמעות התיאור בשירה ובסיפור - הפועל בסיפור עלילה – שימוש בזמן עבר - הפועל בחוקים ובחזראות פעולה – ציווי ותחלפיו - אבחנה סגנונית/משלבית (לשון דיבור ולשון כתוב - ציווי של לשון כתוב וציווי של לשון דיבור) בעילון, בפרסומות, בחזראות - זמן הווה כזמן מרכזי בערך אנציקלופדי (בתיאור תופעות בעולם) ובamarim מדיעות - מעברים מעבר להווה בסיפורות - שימוש בהווה בחוזות ומודעות - פעלים במבנהים שונים ובזמנים שונים דרך הצגתם במילון

* התיחסות לעיסוק בלשון ו בשיח.

** התיחסות לעקרונות המעליגיות בתכנון הלימודים ובהתאם לצווני הדרכ בחשיג הנדרש בזיהעת הלשון.

*** התיחסות לעקרונות הגיון, השילוב והעיגון ההקשרי בתכנון הלימודים.

7. ביבליוגרפיה מומלצת

אדר ל', בלום-קולקה ש', ר' ניר, ר' מיילר, ת' וויל (1987), **איתור קשיים בהבנת הנקרוא**, ירושלים: המכון לחקר הטיפוח בחינוך, האוניברסיטה העברית.

אולשטיין ע' (תשמ"ב), קשרי גומלין בין כתיבה וקריאה וכשירותו של הקורא, בתוך: ש' בלום-קולקה, י' טובין ור' ניר (עורכים), **יעונים בחקר-השיח: קובץ מאמרים**, ירושלים: אקדמון, עמ' 51-83.

אולשטיין ע' וא' כהן (תש"ס/2000), **קישוריות בטקסט לימודי**, בתוך: א' שורצולד, ש' בלום-kolka וע' אולשטיין (עורכות), **ספר רפאל ניר: מחקרים בתקשורת, בבלשנות ובהוראת הלשון**, ירושלים: הוצאת כרמל, עמ' 35-43.

אופק א' (1985), **לקסיקון אופק לספרות ילדים**, תל אביב: זמורה ביתן.

אורייןנות בכיתה א', מדריך למורה בביה"ס הייסודי הממלכתי (התשנ"ה), ירושלים ותל אביב: משרד החינוך התרבות והספורט, המינהל הפסיכוגני, האגף לתכניות לימודים, הוצאות לחינוך לשוני, הוצאה מעלה.

אפשטיין-ינאי מ' (1996), **פגש קורא – טקסט אצל ילדים: ניסיון אפשרי להתבונות**, **חלוקת לשון**, 24, עמ' 81-92.

בלום-קולקה ש' (1985), **לשון החוראות בספרי לימוד, תנאים מכניים ותנאי ביצוע**, בתוך: צ' למ' (עורך), **בית הספר וחינוך**, עמ' 57-65.

בלום-kolka ש' (תשס"ב), **סוגות של שיח אורייני דברו: היבטים התפתחותיים ובין-תרבותתיים**, **סקריפט**, 3-4, עמ' 9-25.

בלום-kolka ש' וד' הוק-טגליכט (תשס"ב), **תרומות שיח עמייתים בגין להתפתחות השיח האורייני: סוגות וכיווצים**, **סקריפט**, 3-4, עמ' 75-111.

ברוך מ' (1985), **סוגיות וסוגים בספרות ילדים**, תל אביב: משרד הביטחון.

ברוך מ' ומ' פרוכטמן (אגמון) (1982), **כלל שיר יש שם**, תל אביב: פפיוס.

ברוש ש' (עורכת) (1993), **אורייןנות חדשה**, תל אביב: מט"ת.

גוברין ש' (תשנ"ט), **נעשה ונקרוא**, ירושלים: משרד החינוך התרבות והספורט, האגף לחינוך יסודי, המחלקה למיזמומיות יסוד.

גולדברג לי' (לא צוין שנה), **בין סופר ילדים לקוראים: מאמרים בספרות ילדים**, כינסה ותקדימה דברים: לאה חובב, מרחביה: ספריית פועלם.

הורובץ מ' (תשנ"ז), חקר השיח – הלכה ומעשה, פרקי שיח למתכשרים להוראה ולמורים, תל אביב: משרד החינוך התרבות והספורט ומכוון מופ"ת.

המשמעותי למערכת החינוך: מבחן הישגים בשפת אס (עברית) לתלמידי כיתות ד' (1996), משרד החינוך והמרכז הארצי לבחינות והערכתה.

ולפ' ד' וד' הלווי-דרזנר (עורכות) (תשס"א-2001), טקסטים עיוניים בבית הספר הייסודי, ירושלים: משרד החינוך, המינהל הפסיכוגי, האגף לחינוך יסודי, המחלקה למימוןיות יסוד.

לפתוח שער לשיר ולסיפור: חוויה אוריינית בכיתה א', מדריך למורה בבית"ס הממ"ד (התשס"א), ירושלים ותל אביב: משרד החינוך התרבות והספורט, המינהל הפסיכוגי, האגף לתוכניות לימודים, הוצאה מעלה.

לקראת הבין ליהנות, חלקים א' וב' (התשנ"א, התשנ"ג), ירושלים: משרד החינוך התרבות והספורט, המינהל הפסיכוגי, האגף לתוכניות לימודים.

לשון וספרות עברית בבית הספר הייסודי הממלכתי והמלכתי דתי, תוכנית לימודים בכיתות ב'-ו' (תשל"ט), ירושלים: משרד החינוך והתרבות, המרכז לתוכניות לימודים.

מחוזונ, פרקי ספרות לבית הספר הייסודי הממלכתי, חלקים א', ב', ג' וד', מדריכים למורה (תשל"ה, תשל"ז, תשל"ח, תשמ"ו), ירושלים: משרד החינוך והתרבות, המרכז לתוכניות לימודים.

פגשים עם טקסטים: קוראים טקסט ספרותי, מדריך למורה בבית"ס הייסודי הממלכתי, (התשנ"ח), ירושלים ותל אביב: משרד החינוך התרבות והספורט, המינהל הפסיכוגי, האגף לתוכניות לימודים, הוצאה מעלה.

נבו ד', י' וולף, א' גולדבלט, א' לוי, נ' מרק, ש' קניאל (1989), *הבעה בכתב בית הספר הייסודי: תהליכי הישגים ועמדות*, דוח מחקר, ירושלים: משרד החינוך והתרבות, המינהל הפסיכוגי, האגף לתוכניות לימודים, אוניברסיטת תל אביב, בית הספר לחינוך.

ניר ר' (1992), *מבוא לתורת הלשון, ייחדות 1-2-3, 10-11-12*, תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.

סנדבנק א', צ' ולדן וא' זילר (התשנ"ה), *כתבם וכלשותם...*, על כתיבתם של ילדים עיריים, ירושלים וכפר סבא: משרד החינוך התרבות והספורט, המינהל הפסיכוגי, האגף לחינוך יסודי, המחלקה למימוןיות יסוד ומכללת בית ברל – מל"ל.

עזר ח' (תשנ"ג), חינוך אורייני וטיפוח מימוןיות כתיבה באמצעות תהליך הכתיבה, *חיקת לשון*, 9, עמ' 40-50.

עזר ח' (2001), אוריינות רב-תרבותית: אמצעי לטיפוח ערכי בחברה פלורליסטית, בתוק:

" עירם, שי' שקולניקוב, י' כהן וא' שchter (עורכים), **ערפדים וחינוך בחברה הישראלית**, ירושלים: משרד החינוך, לשכת המדענית הראשית.

פירוט תוכניות הלימודים בספרות, בהבנת הנקרה, בהבעה בכתב, בידעית הלשון ובהאזנה, לשון וספרות בבית הספר היסודי הממלכתי-דתי (התשמ"ו), ירושלים: משרד החינוך והתרבות, האגף לתוכניות לימודים.

פירוט תוכנית הלימודים, לשון וספרות עברית בבית הספר היסודי הממלכתי, ספרות ובהבנת הנקרה, הבעה בכתב, יסודות בידעית הלשון, האזנה (התשמ"ו), ירושלים: משרד החינוך והתרבות, האגף לתוכניות לימודים.

פלד נ' (עורכת) (1996), **מדיבור לפטיבה, דרכים לאוריינות**, כרך א, ירושלים: המכלה לחינוך ע"ש דוד ילין והוצאת כרמל.

פלד נ' (עורכת) (2000), **מדיבור לשיפור, דרכים לאוריינות**, כרך ב, ירושלים: המכלה לחינוך ע"ש דוד ילין והוצאת כרמל.

פלד נ' (תשנ"ח), **סוגות בדיבור ובכתביה**, תל אביב: מכון מופ"ת.

פלד נ' ושי בלום-קובלקה (1992), בין דיבור לכתביה: כתיבתם של ילדים בכתות א-ג, **מעגלי קריאה**, 21, עמ' 111-127.

פלד נ' ושי בלום-קובלקה (תשנ"ז), **דיאלוגיות בשיח הכתיבה, חלקת לשון**, 24, עמ' 28-60.

פלד נ' (1995), מאפייני השיח בכתיבה, **מחשובות כתובות**, 13/12, מכללת בית ברל - מל"ל ומשרד החינוך, המינהל הפסיכוגי, האגף לחינוך יסודי, המחלקה למימוןיות יסוד, עמ' 3-18.

צלרמאיר מ' (תשנ"ז), **ההגיוונות הסותרים באוריינות, עיונים בחינוך**, כרך 2, 2.

צלרמאיר מ' (תשנ"א), התבוננות הספרותית בהוראת טקסטים מספרי לימוד, בתוקן: **מלילות**, ירושלים וכפר סבא: מכללת בית ברל - מל"ל ומשרד החינוך והתרבות, המינהל הפסיכוגי, אגף החינוך היסודי, המחלקה למימוןיות יסוד, עמ' 65-78.

רביד ד' (תשנ"א), **שונות ושינוי בעברית החדש**: רכישת לשון ואוריינות, בתוקן: **מלילות**, ירושלים וכפר סבא: מכללת בית ברל - מל"ל ומשרד החינוך והתרבות, המינהל הפסיכוגי, אגף החינוך היסודי, המחלקה למימוןיות יסוד, עמ' 35-44.

רביד ד' (תש"ס-2002), **התגבשות תפיסתה של מערכת הכתב העברית אצל תלמידי ביה"ס היסודי: מודל תאורטי ובדיקות אמפיריות**, בתוקן: א' שורצולד, שי בלום-קובלקה וע' אולשטיין (עורכות), **ספר רפאל ניר: מחקרים בתקשורת, בבלשנות ובהוראת הלשון**, ירושלים: הוצאה כרמל, עמ' 408-425.

rgb מי (תשס"ב-2002), תחשתו של אדם המתגנב אל ידותו, אסופה מאמרים על ספרות ילדים ונוער, ירושלים: כרמל.

שביט ז' (1996), מעשה ילדים: מבוא לפואטיקה של ספרות ילדים, תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.

שימרון י' (עורך) (1997), מחקרים בפסיכולוגיה של הלשון בישראל: רכישת הלשון, קריאה וכתיבה, ירושלים: האוניברסיטה העברית והוצאה מגנס.

שריג ג' (1994), חכמת הלמידה: שיעורים ברכישת דעת מטקסטים, גבעתיים: מסדה.

שריג ג' (1996), לדעת דבר: CISורי עיון וחקירה, גבעתיים: מסדה.

שריג ג' (1997), לכתחזק דבר: כתיבה לשם חשיבה, גבעתיים ואור יהודה: מסדה והארציה.

שריג ג' (2000), רוח הדברים: ניצני תרבויות, חקר ועיוון, חולון: יסוד הוצאה לאור.

ספרות ילדים – קטלוגים ואתריים

ברגסון ג' (1996), מצא את הנושא, נושאים ייחודיים בספרות הילדים והנוער, ירושלים: קרן הספריות לילדים ישראל.

ברגסון ג' (עורך), ספרי קריאה לילדים – קטלוגים מנומקים ומפותחות, ירושלים: משרד החינוך והתרבות, קרן הספריות לילדים ישראל.

דף – מרכז ההדרכה בספריות ישראל, משרד המדע התרבות והספורט, זברת הפקות בע"מ. <http://www.dafdaf.co.il>

המעבדה בספרות ילדים באוניברסיטת חיפה <http://www-lib.haifa.ac.il/kidslab/about.htm>

כיף הקריאה הטובה – רשימות ספרים לקריאה עצמית ומודרכת בכיתות ב'-ו', ז'-ט' בית הספר הממלכתי (התשמ"ט), ירושלים: משרד החינוך והתרבות, המינהל הפדגוגי, האגף לתוכניות לימודים / הפיקוח על הוראת העברית/ צוות נט"ע – אוניברסיטת תל אביב.

כנפייט: ספרים טובים לילדים ולנוער, מט"ח <http://knafaim.cet.ac.il/pages/main.asp>

מקורה לקורא: רשימת ספרים מומלצים לבית הספר הייסודי הממ"ד (התשנ"ח), ירושלים ותל אביב: משרד החינוך התרבות והספורט, המינהל הפדגוגי, האגף לתוכניות לימודים ומינהל החינוך הדתי, הוצאה מעולות. <http://www.daat.ac.il/daat/sifrut/mikore/frame.htm>

פרדקיין נ' (עורכת ותחקירנית), **שירים וטיפוריים בספרות יוזים (1997)**, ירושלים: מאגר ממוחשב, האגף לתוכניות לימודים ומפ"ט עמל.

<http://www.cet.ac.il/common/books/book/asp>

קוראים – כתובים: קטלוג ספריות

<http://galim.org.il/books>

תולעת ספריות

